

ÇİFTELER İLÇESİ KAZAN TATAR AĞZI

Ferah BELMERZE

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2018

ÇİFTELER İLÇESİ KAZAN TATAR AĞZI

(İnceleme-Metin-Sözlük)

Ferah BELMERZE

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

2018

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ferah BELMERZE tarafından hazırlanan “Çifteler İlçesi Kazan Tatar Ağzı” başlıklı bu çalışma .../.../2018 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Emine Kolaç

Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ
(Danışman)

Üye Prof. Dr. Erdoğan Boz

ONAY

.../ .../ 2018

(İmza)

(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Ferah BELMERZE

ÖZET

ÇİFTELER İLÇESİ KAZAN TATAR AĞZI

BELMERZE, Ferah

Yüksek Lisans-2018

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

Dil tarihsel süreçte birçok sebeple değişen, gelişen canlı bir varlıktır. Dilin uğradığı değişimleri ve değişim derecesini belirleyebilmek adına yapılan derleme çalışmaları oldukça önemlidir ve ihtiyaçtır.

Rusya'dan göç eden Kazan Tatar Türkleri dillerini konuşmaya devam ederken yerleştikleri bölgede konuşulan dilden etkilenmiştir. Bu araştırma, Türk dilinin şivelerinden olan Kazan Tatar Türkçesi'nin Eskişehir ili Çifteler ilçesinde konuşulan şeklini, söz varlığını tespit etmek ve incelemek için yapılmıştır.

Derleme çalışması Eskişehir'in Çifteler ilçesinde yaşayan Kazan Tatarları ile ses ve video kaydıyla yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Toplam on bir kişi ile yapılan derleme metinleri çeviriyazı işaretleri ile metin oluşturulmuş, metinlerin dil incelemesi yapılmış ve sözlüğü hazırlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kazan Tatarları, Tatar Türkçesi, Çifteler Kazan Tatar Ağızı.

ABSTRACT

PROPERTIES OF KAZAN TATAR TURKISH LANGUAGE WHICH IS SPOKEN IN ÇİFTELER (LANGUAGE STUDY, DICTIONARY, TEXT)

BELMERZE, Ferah

MSC THESIS, 2018

Main Department Of Turkish Language And Literature

Department Of Turkish Language

Supervisor: Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

Language is a living thing which changes and improves within time because of several reasons. The collation studies which are conducted to define the changes and the level of those changes the language has faced are needed and quite important.

Kazan Tatar Turks who emigrated from İdil-Volga were affected from the language which is used at the area where they settled while they were speaking their native language. The aim of this study is to identify the spoken version and vocabulary of Kazan Tatar Turkish language which is one of the Turkish. The study is limited to the district of Çifteler which is a town in Eskişehir province.

This collation study is based on the voice recording and videos recorded while interviews were conducted with Kazan Tatars who live in Çifteler town in Eskişehir. The interviews participants were transcribed and the transcriptions were linguistically examined and a glossary is prepared.

Key Words: Kazan Tatars, Tatar Turkish, Çifteler Kazan Tatar Turkish, Turkish Accent

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER.....	xvi
KISALTMALAR	xi
İŞARETLER	xii
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ	xiii
ÖN SÖZ	1
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	3
1.1. TATARİSTAN CUMHURİYETİ.....	3
1.1.1. Tataristan Cumhuriyeti Coğrafyası	3
1.1.1.1. Fiziki Coğrafya	3
1.1.1.2. İklim.....	3
1.1.1.3. Yeraltı Kaynakları	3
1.1.1.4. Ulaşım.....	4
1.1.1.5. Sanayi	4
1.1.1.6. Eğitim	4
1.1.1.7. Etnik Yapı.....	4

1.1.2.	Tataristan Cumhuriyeti Tarihi.....	5
1.1.2.1.	Tatar Adı	5
1.1.2.2.	Tataristan Tarihi.....	5
1.1.2.3.	Türkiye’de Kazan Tatarlar	6
1.1.2.3.1.	Çifteler Kazan Tatarları	6
1.1.2.3.2.	Adet ve Gelenekler	7
1.1.2.3.3.	Kazan Tatar Türkçesi	7
2.	BÖLÜM	10
	DİL İNCELEMESİ	10
2.1.	Ses Bilgisi	10
2.1.1.	Sesler.....	10
2.1.1.1.	Ünlüler.....	10
2.1.1.2.	Uzun Ünlüler	13
2.1.1.2.1.1.	Birincil Uzun Ünlüler	13
2.1.1.2.1.2.	İkincil Uzun Ünlüler	14
2.1.1.2.1.2.1.	Ses Olaylarına Bağlı İkincil Uzun Ünlüler	14
2.1.1.2.1.2.2.	Kullanıma Bağlı İkincil Uzun Ünlüler	14
2.1.1.3.	Çift Ünlüler.....	15
2.1.1.4.	Ünsüzler	15
2.1.2.	Ses Değişmeleri	21
2.1.2.1.	Ünlüler.....	21

2.1.2.2. Ünlü Uyumları ve Uyumsuzlukları	21
2.1.2.2.1.1. Önlük-Artlık Uyumu	21
2.1.2.2.1.1.1. İlerleyici Benzeşme Yoluyla (Önlüleşme):	21
2.1.2.2.1.1.2. İlerleyici Benzeşme Yoluyla (Artılılaşma):	21
2.1.2.2.1.1.3. Gerileyici Benzeşme Yoluyla (Artılılaşma):	21
2.1.2.2.1.1.4. İki Yönlü Benzeşme:	21
2.1.2.2.1.1.5. Uyum Dışı Örnekler	21
2.1.2.2.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	21
2.1.2.2.1.2.1. Gerileyici Benzeşme Yoluyla (Artılılaşma):	22
2.1.2.2.1.2.2. İki Yönlü Benzeşme Yoluyla:	22
2.1.2.2.1.2.3. Uyum Dışı Örnekler	22
2.1.2.3. Ünlü Değişmeleri	22
2.1.2.3.1.1. İncelme	22
2.1.2.3.1.2. Kalınlaşma	22
2.1.2.3.1.3. Yuvarlaklaşma	23
2.1.2.3.1.4. Düzleşme	23
2.1.2.3.1.5. Daralma.....	23
2.1.2.3.1.6. Genişleme	23
2.1.2.3.1.7. Büzülme	24
2.1.2.3.1.8. Erime.....	24
2.1.2.3.1.9. Geçişme	24

2.1.2.4.	Ünlülerde Düşme ve Türeme	24
2.1.2.5.	Dudak Benzeşmesi	24
2.1.2.6.	Ünsüzler	25
2.1.2.7.	Ünsüz Uyumu	25
2.1.2.7.1.1.	Ünsüz Uyumu	25
2.1.2.7.1.2.	Ünlü-Ünsüz Uyumu	25
2.1.2.8.	Ünsüz Değişmesi	25
2.1.2.8.1.1.	Ötümlüleşme	25
2.1.2.8.1.2.	Ötümsüzleşme	25
2.1.2.8.1.3.	Sürtünmesizleşme	25
2.1.2.8.1.4.	Genizsilleşme	26
2.1.2.8.1.5.	Gırtlaksılaşma	26
2.1.2.8.1.6.	İkizleşme	26
2.1.2.8.1.7.	Ünlüleşme	26
2.1.2.8.1.8.	Benzeşme	26
2.1.2.8.1.8.1.	Ses Bilgisinde Benzeşme	26
2.1.2.8.1.8.1.1.	Yakın Benzeşme	26
2.1.2.8.1.9.	Ünsüz Düşmesi ve Türemesi	27
2.2.	Şekil Bilgisi	27
2.2.1.	Ad Çekimi	27
2.2.1.1.	Çokluk Çekimi	27

2.2.1.2.	Zamir Çekimi	27
2.2.1.3.	İyelik Çekimi	28
2.2.1.4.	Ekli ve Edatlı Durum Çekimi	29
2.2.1.4.1.	Yalın Durumu	29
2.2.1.4.2.	İlgi Durumu.....	29
2.2.1.4.3.	Yapma Durumu.....	29
2.2.1.4.4.	Yaklaşma Durumu	30
2.2.1.4.5.	Bulunma Durumu	30
2.2.1.4.6.	Uzaklaşma Durumu	31
2.2.1.4.7.	Araç Durumu	31
2.2.1.5.	Eşitlik Durumu	31
2.2.1.6.	Neden Durumu	32
2.2.1.7.	Karşılaştırma Durumu	32
2.2.1.8.	Benzerlik Durumu	32
2.2.1.9.	Sınırlama Durumu	32
2.2	Eylem Çekimi.....	33
2.2.2	Şekil, Zaman ve Kişi Çekimi	33
2.2.2.1	Geniş Zaman	33
2.2.2.2	Şimdiki Zaman	33
2.2.2.3	Görülen Geçmiş Zaman.....	34
2.2.2.4	Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	35

2.2.2.5	Gelecek Zaman.....	36
2.2.2.6	Emir Kipi.....	36
2.2.2.7	Şart Kipi	36
2.2.2.8	İstek Kipi	37
2.2.2.9	Gereklilik Kipi	38
2.2.2.9	Soru Şekli	38
3. BÖLÜM		40
METİNLER		40
-1-		40
-2-		46
-3-		51
-4-		61
-5-		66
-6-		69
-7-		73
-8-		77
-9-		81
-10-		85
-11-		92
4. BÖLÜM		96
SÖZLÜK		96

5. BÖLÜM	106
KAYNAKÇA.....	106
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	108

ŞEKİLLER VE ÇİZELGELER

Şekil: 1 Ünlü Küpü13

Çizelge: 1 Ünsüz Çizelgesi.....20

KISALTMALAR

ÇKTA : Çifteler İlçesi Kazan Tatar Ağzı

TTYD : Türkçenin Tarihî Yazı Dilleri

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

haz. : Hazırlayan

S. : Sayı

s. : Sayfa

vb. : ve benzeri

yy. : Yüzyıl

İŞARETLER

/ : veya

..... : Metinde yarım kalan sözcük veya tümce

... : Metinde anlaşılmayan yer

// : Sesbirim ve alt sesbirim

~ : Veya

> : Sonraki şekil

< : Önceki şekil

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

- A a** : Düz, açık artdamaksı ünlü.
- Ä ä** : /a/ ile /e/ arası, düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü
- Å å** : /a/ ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü
- B b** : Ötümlü, dudaksı patlamalı ünsüz.
- P p** : /b/ ile /p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü dudak ünsüzü
- C c** : Ötümlü, dişkökü-öndamak patlamalı-sürtünmeli ünsüz.
- i i** : /c/ ile /j/ arası ünsüz
- Č č** : /c/ ile /ç/ arası ünsüz
- C' c'** : /c/ ile /j/ arası ünsüz
- Ç ç** : Ötümsüz, dişkökü-öndamak patlamalı-sürtünmeli ünsüz.
- Č č** : /ç/ ile /s/ arası ünsüz
- D d** : Ötümlü, dişkökü-öndamak patlamalı ünsüz.
- E e** : Düz, yarı açık öndamaksı ünlü.
- È è** : /e/ ile /ı/ arası, yarı ön, yarı geniş ünlü
- É é** : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü
- Ê ê** : /e/ ile /ö/ arası geniş, ön, yarı yuvarlak ünlü
- Æ æ** : /e/ ile /o/ arası yarı ön, yarı yuvarlak ünlü
- F f** : Ötümsüz, dişsi-dudaksı sürtünmeli ünsüz.
- G g** : Ötümlü, artdamaksı patlamalı ünsüz.
- Ġ ġ** : Patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü
- Ğ ğ** : Artdamak ünlülerinden sonra ünlüyü uzatır.
- H h** : Ötümsüz artdamaksı sürtünmeli ünsüz.

- H h** : Sızıcı, ötümlü, hırıltılı, art damak ünsüzü
- I ı** : Düz, kapalı ön-artdamaksı ünlü.
- İ i** : Düz, yarı açık, öndamaksı ünlü.
- Í í** : /i/ ile /ı/ arası düz, dar, yarı art ünlü
- J j** : Ötümlü, dişkökü-öndamaksı sürtünmeli ünsüz.
- K k** : Ötümsüz, artdamaksı patlamalı ünsüz.
- Ƙ ƙ** : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü
- ķ ķ** : Kalın /k/ ile /g/ arası ünsüz
- ƙ ƙ** : İnce /k/ ile /g/ arası ünsüz
- L l** : Ötümsüz, öndamaksı yanal ünsüz.
- M m** : Ötümlü, dudaksı burunsu ünsüz.
- N n** : Ötümlü, öndamaksı burunsu ünsüz.
- Ñ ñ** : Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü
- O o** : Yuvarlak, yarıaçık artdamaksı ünlü.
- Ó ó** : /o/ ile /ö/ arası yuvarlak, geniş, yarı art ünlü
- Ö ö** : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü
- Ö ö** : Yuvarlak, yarıaçık öndamaksı ünlü.
- Ó ó** : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak ünlü
- P p** : Ötümsüz, dudaksı patlamalı ünsüz.
- R r** : Ötümsüz, dişkökü vurmalı ünsüz.
- S s** : Ötümsüz, dişsi sürtünmeli ünsüz.
- Š š** : /s/ ile /z/ arası sızıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü
- Ş ş** : Ötümsüz, art-dişkökü sürtünmeli ünsüz.

Ş ş : /ş/ ile /ç/ arası, yarı patlayıcı, yarı ötümlü dış eti ünsüzü

Ş ş : /ş/ ile /j/ arası sızıcı, yarı ötümlü dış eti ünsüzü

T t : Ötümsüz, dişkökü-öndamaksı patlamalı ünsüz.

Đ đ : /t/ ile /d/ arası patlayıcı, yarı ötümlü dış ünsüzü

U u : Yuvarlak, yarıaçık artdamaksı ünlü.

Ú ú : /u/ ile /ı/ arası art, yarı yuvarlak ünlü

Ū ū : /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü

Ü ü : Yuvarlak, yarıkapalı artdamaksı ünlü.

İ i : /ü/ ile /i/ arası ön, yarı yuvarlak ünlü

V v : Ötümlü, dişsi-dudaksı sürtünmeli ünsüz.

Y y : Ötümlü, öndamaksı yarı ünlü.

Z z : Ötümlü, dişkökü sürtünmeli ünsüz.

^ : Ünlü üzerinde inceltme işareti

- : Ünlü üzerinde uzunluk işareti

˘ : İki biçimbirim altında ulama işareti

˙ : Ünsüz üzerinde baskısızlık, söylenmeyen ünsüz işareti

Ø : Düşmüş gramerlik birim

ÖN SÖZ

Dil kültürümüzü oluşturan en önemli ögedir. Dil yaşadığı sürece değişen canlı bir varlıktır. Derleme çalışmaları yaşayan dilin özelliklerini tespit etmek için en önemli çalışmalardır.

Derleme çalışmaları ile hem yaşayan dilin ses ve şekil özelliklerinin tespiti hem yaşayan kültürün aktarılması için önemlidir.

Göçler sonucu değişen coğrafya, gelişen teknoloji ile milletler arası etkileşim sonucu ölçünlü dil ve yaygın kültürden etkilenildiği bilinen bir gerçektir.

Anayurtlarından göçen Kazan Tatarları yeni yerleştikleri coğrafyada ve yeni kültürde şekillenen dilin bugünkü durumunu tespit etmek bakımından, bu alanda saha çalışmasının yapılması gerekli görülmüştür. Derlenen malzemelerin Türkoloji açısından değer taşıdığına inanıyoruz.

Yaptığımız çalışmada kaynak kişilerin bize yaptığı ev sahipliği ve sıcakkanlılığına minnettarlığımı belirtmek isterim. Bu süreçte beni destekleyen aileme, teknik destekte anında yanımda olan dostum Merve Mutlu'ya, bana yaptığı kahvelerle destek olan eşim Cemal Belmerze'ye teşekkür ederim.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük inancı, sabrı ve emeklerinden dolayı değerli danışman hocam Doç. Dr. Dilek Erenoğlu Ataizi'ne teşekkürlerimi sunuyorum.

Ferah BELMERZE

Kasım, 2018.

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı; Eskişehir ili Çifteler ilçesinde yaşayan Kazan Tatar Türklerinin dil varlığını tespit ederek elde edilen verilerin dil incelmesini yapmak ve dilin söz varlığını tespit etmektir.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Eskişehir ve çevresinde konuşulan Türkmen, Muhacir ve Kırım Tatar ağızları üzerine araştırmalar yapılmıştır. Kazan Tatar Ağızı ile ilgili çalışmalar ise Osmaniye ve Ilıcabaşı olmak üzere iki köy ile sınırlı kalmıştır. Çifteler ilçesinde konuşulan Kazan Tatar Ağızı ile ilgili akademik bir çalışma bulunmamaktadır. Kazan Hanlığına bağlı iken Rusya Federasyonu'na bağlanmış olan Kazan, Samar ve Orenburg şehirlerinin köy ve kazalarında yaşayan Kazan Tatar Türkleri 19. yy.da Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'ye göç eden Kazan Tatar Türkleri'nin bir kısmı Çifteler ilçesine yerleşmiştir. Günlük yaşamda dillerini konuşmaya devam etmişler ve ölçünlü dil olan Türkiye Türkçesinden etkilenmişlerdir; ayrıca ağızların giderek teknolojiye yenik düştüğü ve buna bağlı olarak kaybolmaya yüz tuttuğu bilenen bir gerçektir. Bu kültürel zenginliğin zaman geçirilmeden dil verilerine dayalı olarak bilimsel yöntemlerle tespit edilmesi önemli bir sorumluktur.

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Yapılan çalışmanın sınırı Çifteler Kazan Tatar Türkçesi dil malzemesinin derlenerek çeviri yazıya aktarılması, fonetik ve morfolojik incelemesinin yapılması ve derlenen malzemenin sözlüğünün hazırlanması ile sınırlıdır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Derlemede ve Çevriyazıda Kullanılan Yöntemler

Çifteler ilçesine yerleşik Kazan Tatar Türkleri tespit edilerek işe başlanmış ve bu ön araştırmadan sonra sahaya çıkılarak hanelere gidilmiş, kaynak kişilerden derlemeler yapılmıştır. Derlenen görüntü ve ses kayıtları, çevriyazı alfabesi ile

yazıya geçirilmiştir. Elde edilen metinlerin fonetik ve morfolojik incelemesi yapılmıştır. Son olarak dil malzemesinin söz varlığı sözlük olarak hazırlanmıştır.

1. BÖLÜM

1.1. TATARİSTAN CUMHURİYETİ

1.1.1. Tataristan Cumhuriyeti Coğrafyası

1.1.1.1. Fiziki Coğrafya

Rusya'ya bağlı özerk bir cumhuriyettir. Volga Federal Bölgesi coğrafi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Tataristan Cumhuriyeti, Doğu Avrupa'da, Çulman ile İdil (İtil, Volga) nehrinin birleştiği yerde bulunmaktadır.

Ülke, İdil Nehri (Tatar Türkçesi: İdél) havzasının orta kesiminde yer almaktadır. Moskova'nın yaklaşık sekiz kilometre doğusunda, Altmış sekiz bin kilometrekare büyüklüğünde, İdil ile Çulman nehirlerinin birleştiği noktanın çevresinde yer alır.¹

1.1.1.2. İklim

Tataristan'da kara iklimi hâkimdir. Kışlar uzun ve sert, yazlar ise sıcak geçer. Senelik yağış miktarı ortalama 420–510 mm'dir. En çok yağış yaz aylarında görülür. Kar kalınlığının 60 santimetreye ulaştığı olur.

Cumhuriyet topraklarının %16'sı ormanlarla kaplıdır. Nehir kenarlarındaki taşkın ovalarında geniş çayırlar yer alır. Ocak ayı sıcaklık ortalaması: –16 °C (3.2 °F); Temmuz ayı sıcaklık ortalaması: 19 °C (66.2 °F) şeklinde gözlenmektedir.²

1.1.1.3. Yeraltı Kaynakları

Tataristan'ın doğal kaynak rezervi açısından zengin olduğunu söylemek mümkündür. Petrol, doğalgaz ve alçı kaynakları bakımından zengin olan Tataristan'ın petrol rezervinin bir milyar ton olduğu tahmin edilmektedir.

¹ <http://www.wiki-zero.net/cevrimiçi>

² <http://www.wiki-zero.net/cevrimiçi>

1.1.1.4. Ulaşım

Ulaşımında genel olarak nehirlerden faydalanılmaktadır. Irmak limanlarıyla Moskova ve İdil Nehri havzasının diğer şehirlere düzenli yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Demiryolu ulaşımı fazla gelişmemiştir. Ülkenin kuzeybatı ve güneydoğu ucundan Moskova ve Urallara uzanan iki ana hat bulunmaktadır. Birçok merkeze karayolu bağlantısı bulunmaktadır.

1.1.1.5. Sanayi

Rusya Federasyonu içinde ekonomik olarak üst düzeyde geliştiği bilinen bir ekonomiye sahiptir. Yakıt ve petrokimya endüstrisi (ham petrol, sentetik kauçuk, lâstikler, polietilen ve petrol ürünleri) Tataristan'ın endüstriyel görünümünü belirler. Ülkede helikopter, uçak, uçak motoru, tır, otomobil, kompresör ve petro-gaz pompalama donanımları, yüksek teknolojiye sahip elektrikli cihaz üretimi yapan mühendislik girişimleri, şirketler bulunmaktadır. Tataristan Cumhuriyeti yılda yaklaşık 32 milyon ton ham petrol üretmektedir. Kamaz markasının kamyon üretiminin %24'ü Tataristan'a aittir. Ülkenin petrokimya şirketlerinin polietilen, sentetik kauçuk ve otomobil lâstiği üretim miktarı Federasyon içinde üçüncü sıradadır

1.1.1.6. Eğitim

İlk ve orta düzeyli okullarda eğitim Rusça ve Tatarca devam ederken yükseköğrenim dili Rusçadır. Kazan Devlet Üniversitesi ise Rusya'daki ikinci eski üniversitedir.

1.1.1.7. Etnik Yapı

Ülkede bugün en büyük oran açısından 2 milyon Tatar kökenli, bir buçuk milyon kadar Rus kökenli insanın yaşadığı belirtilmektedir. Bu iki etnik yapı dışında ülkede, çoklukla Tatarca konuşan Çuvaşlar, Çirmişler ve Udmurtlar yaşar. Ukraynalılar, Mordvinler ve Başkurt Türkleri de Tataristan'daki hatırı sayılır azınlık gruplarındandırılar.³

³<http://www.wikizero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci5tLndpa2lwZWVpYS5vcmcvd2lraS9UYXRhcmlzdG>
Fu 05.06.2018.

1.1.2. Tataristan Cumhuriyeti Tarihi

1.1.2.1. Tatar Adı

Tatar adı, tarihin değişik dönemlerinde değişik anlamlarda kullanılmıştır. Avrupa ve Rusya'da Tatar adının yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması XIII. yüzyıldaki Moğol istilasından sonra olup, Orta Asya göçebelerini tanımlamak içindi. Ruslar bunu Çarlık Rusya'sında yaşayan Türk kökenli halkları anlatmakta kullanıyorlarken, Tatar sözü ile bugün İdil-Ural bölgesindeki Kazan Tatarları ile Kırım'da ve başka yerlerde yaşayan Kırım Tatarları kastedilmektedir. Ancak, milliyet temeline dayalı etnik kimlik, XX. yüzyılın başına kadar İdil-Ural'ın Müslüman toplumuna yabancı bir kavramdı.

Günümüzde Tatar ve Başkurt olarak tanımlanan İdil-Ural Müslümanlarının önemli bir kesimi söz konusu dönemde kendilerini dinî ve bölgesel kimliklerle tanımlıyorlardı. "Tatar" milli kimliğinin yaygınlaşması, XX. yüzyılın başında ve özellikle Sovyet döneminde yaygınlık kazanmıştır.

Kazan Tatarları, eski Bulgarlar ile XIII. yüzyılda Moğol istilasıyla birlikte İdil-Ural bölgesine gelen Kıpçak unsuru ile karışmış olup, dilleri ana Türkçenin Kıpçak lehçesi özelliğini taşır (Kazak, Kırgız, Başkurt, Karakalpak Türkçelerin yakındır). Önemli bir kısmı Tataristan ve Başkurdistan ile Astrahan'a kadar uzanan İdil havzasında, Batı Sibirya'da, Rusya Federasyonu'nun büyük şehirlerinde ve Orta Asya cumhuriyetlerinde yaşayan Kazan Tatarlarının sayısı, yedi milyon civarındadır (Hudyakov 2009, Taymas 1966).

1.1.2.2. Tataristan Tarihi

Kazan Tatarlarının, İdil-Kama Bulgarları ile 13.yy. da Orta Asya'dan bu bölgeye gelen Kıpçak (Kuman) Türklerinden oldukları bilinmektedir. Bugün Tatar olarak Kırım ve Kazan boyları anılmaktadır. Rusya'da Çarlık rejiminin yıkılması ile Kazan'da toplanan kurultay ise İç Rusya ve Sibirya Müslüman Tatarları'nın muhtariyetini ilan ederek meclis kurmuş ve sonra 29 Kasım 1917'de İdil-Ural bağımsız devlet olarak egemenliğini 1918'de Bolşeviklerin millet meclisini dağıtmalarına kadar korumuştur. 23 Mart 1918'de Bolşevikler, Sovyet Sosyalist Tatar-Başkurt Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Daha sonra bazı iç sorunlar nedeniyle 29 Mayıs 1928'de Muhtar Tatar Cumhuriyeti'ne dönüştürmüşlerdir. SSCB'nin

dağılmasıyla Tataristan'da da geniş çapta bir milli kurtuluş hareketi başlamıştır. 1992'de Tataristan tam siyasi bağımsızlığını ilan etmiş ve Rusya'dan ayrılmak istemiş fakat Rusya Parlamentosu bunu Bugün Tataristan reddetmiştir. Bugün Rusya Fedarasyonu'na bağlı özerk bir Türk cumhuriyetidir. (Hudyakov 2009, Taymas 1966)

1.1.2.3. Türkiye'de Kazan Tatarlar

Siyasi ve dini baskılar sonucu yurtlarından ayrılmak zorunda kalan Kazan Tatarlarının Türkiye'ye geldikten sonra birkaç farklı yerde konakladığı bilinmemtedir.

“1890'lı yılların başında Bursa kaplıcalarına gelmek üzere pasaport alan bir kısım Tatarlar Sivastopol'a veya Odesa'ya trenle gelirler. Oradan vapurla İstanbul'a çıkarlar. Daha sonra Bursa'ya geçen muhacirler, yaklaşık olarak bir sene kadar burada kalırlar. Bir yandan geçimlerini temin etmek için her türlü işte çalışırken, bir yandan da kendilerinden evvel gelmiş bulunan Tatarlarla irtibat kurarlar. Böylece bir araya gelen Tatarlar kırk hane kadardır. Bu topluluk yerleşecek bir yer arayışı içinde yaz mevsimini Eskişehir ili Hamitli (Orhaniye) köyü, Altıoluk civarında kurdukları çadırlarda barınarak geçirirler. Devamlı ikamet etmeleri hususunda görüştükleri bir paşa, onları sureta ikaz edeceğini, ancak kalmalarına göz yumacağını söyler. Bunun üzerine kurak ve boş bir arazi olan Osmaniye'nin kurulduğu sahayı bulurlar. Kuyu kazarak su problemini hallettikten sonra, 1895 yılında buraya yerleşmişlerdir.”⁴

Yaptığımız derleme çalışmasında kaynak kişilerden edindiğimiz bilgilere göre konakladıkları yerlerde anayurtlarına benzerlik ve yaşam koşullarına uygunluk aramışlar coğrafi olarak göç ettikleri bölgeye benzeyen Kuruyük'e yerleşmişlerdir.

1.1.2.3.1. Çifteler Kazan Tatarları

Araştırmamıza kaynaklık eden kaynak kişilerden edindiğimiz bilgilere göre Kazan Tatarları siyasi baskı ve asimilasyon faaliyetleri yüzünden Rusya'dan Türkiye'ye göç etmiş, çeşitli yerlerde konaklamış ve söylediklerine göre anayurtlarına fiziksel olarak benzeyen Çifteler ilçesi Kuruhüyük köyüne yerleşmişlerdir.

2017 yılında yapılan Eskişehir Dil Atlası çalışmasında Eskişehir'de Nogay, Kırım ve Kazan Tatar Ağzı olmak üzere Tatar Türkçesinin üç şivesinin varlığından söz edilmektedir. Kazan Tatar Ağzı başlığında Kazan Tatarlarının asıl yerleşim

⁴ Kuruhüyük, Eskişehir Kazan Tatarları Kültür ve Yardımlaşma Derneği, 1992.

yerinin Eskişehir’de Çifteler ilçesinin Osmaniye (Çifteler) köyü olduğu belirtilmiştir.⁵

Derlemelerde edindiğimiz bilgelere göre köyden ilçeye göç nedenlerinin başında eğitim ve iş gelmektedir. Köydeki nüfus iş olanakları ve eğitim alma sebepleriyle ilçeye ve sonraları il merkezine göç etmiştir.

1.1.2.3.2. Adet ve Gelenekler

Kaynak kişilerle yapılan konuşmalarda gelenek ve göreneklerin yeni nesiller tarafından unutulmaya yüz tutsa da uygulanmaya çalışıldığını belirtildi.

Ayrıca Konya ili Cihanbeyli ilçesine bağlı Böğrüdelik köyü, Kütahya ilinde Efendiköprüsü’nde de Kazan Tatarlarının yaşadığını ve onlarla görüşmelerinin sık olarak devam ettiğini söylemişlerdir. Bu gidiş gelişler yok olmaya yüz tutan kültürün ve dilin devamı açısından oldukça önemlidir.

Sabantoyu: Harman sonrası tüm halkın katıldığı ve yöresel yemeklerin (beliş, samusa, pilmen, kuşdili vb.) yapıldığı törenlerdir. Türk Dünyası Kültür toplantılarından sonra Tataristan’dan da konukların katıldığı belirtilmiştir.

Munça: Ev dışında yapılmış olan banyolardır. Saunaya benzediği söylenen bu yapılar yakın zamanda modernleşen dünyanın etkisiyle kullanımdan kalkmış fakat ihtiyarlarının özlemle andığı kültürel unsurlar olarak etkisini sürdürmektedir.

Semaver: Çay içmek ayrı bir keyif, sağlık unsuru ve özellikle munçadan sonra insanları bir araya getiren unsur olarak görülmüştür. Semaverler hayatlarından önemli yer tutmuştur.

1.1.2.3.3. Kazan Tatar Türkçesi

Türk Dilleri Ural-Altay dil ailesinde Altay kolundadır. Bu konuda Türk dilleri üzerine çeşitli tasnifler yapılmıştır. Bu tasniflerin genellikle coğrafi bölgeler ve ses denkliklerine dayalı olduğu görülmektedir.

G. Ramstedt’in tasnifinde coğrafi bölgeler ve fonetik değerler esas alınmıştır.⁶

⁵ Bkz. Boz, Erdoğan ve Aktaş, Günay Sema (2017). Eskişehir İli Dil Atlası, Gazi Kitabevi, Ankara. s.72-74.

⁶ Arat, Reşit Rahmeti ve Temir, Ahmet (1992). “Türk Şivelerinin Tasnifi”, Türk Dünyası El Kitabı (Dil-Kültür-Sanat), Cilt 2, s.224-247, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Kuzey Grubu

d-bölümü (tağ) başlığında Kazan Tatar dilini değerlendirilmiştir.

Samoyloviç'in tasnifi ise ilk bilimsel sınırlandırma olarak değerlendirilmektedir.⁷

III- Tav grubu (Kıpçak-Kuzeybatı)

Bu gruba giren lehçelerin fonetik özellikleri şunlardır:

z “tokuz” (dokuz)

y<d “ayak < adak”

bol- (olmak)

v<ğ “tav < tağ” (dağ)

tavlu<tağlığ (dağlı)

kalğan (kalan)

Bu gruba giren tarihî lehçeler:

Kıpçak

Bu gruba giren çağdaş lehçeler:

1- Altay

2- Televüt

3- Kumandı

4- Kırgız

5- Kumuk

6- Karaçay-Malkar

7- Tobol

8- Baraba

9- İç Rusya Türk lehçeleri

10- Mişer

11- Başkurt

12- Kırım (Güney sahili hariç)

13- Karaim (Osmanlılaşmış olanlar hariç)

14- Nogay

15- Kazak

16- Karakalpak

⁷ Tekin, Talat (2005). Çağdaş Türk Dilleri (Makaleler 3), Grafiker Yayınları, Ankara.

Samayloviç'in ilk bilimsel tasnif olarak kabul edilen tasnif çalışmasında ses denkliklerinin coğrafyalara göre incelendiği görülmektedir.

L. Ligeti'nin Tasnif Denemesi⁸

II- Kıpçak dilleri:

1- Balkar (Malkar)

2- Başkurt

3- Karaçay

4- Karaim

5- Kara-Kırgız

6- Kazan

7- Kazak-Kırgız

8- Kırım (b)

9- Kumuk

10- Kurdak

11- Mişer

12- Nogay

13- Özbek (a)

14- Tobol

15- Tura

Bu tasnifte de Kazan Tatar Türkçesinin Kıpçak dilleri sınıfında değerlendirildiğini görmekteyiz.

Türklehçeleri tasniflerinin tamamında bu şive Kıpçak grubunda ya da Kuzey grubunda sınıflandırılmıştır.

⁸ Arat, Reşit Rahmeti ve Temir, Ahmet (1992). "Türk Şivelerinin Tasnifi", Türk Dünyası El Kitabı (Dil-Kültür-Sanat), Cilt 2, s.224-247, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

2. BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

2.1. Ses Bilgisi

2.1.1. Sesler

2.1.1.1. Ünlüler

ÇKTA çalışmasında Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunan sekiz ünlü ile kullanılan ölçün dışı ünlüler de görülmüştür.

i. /a/: düz, geniş (açık), art damaksı

annaşmalı (1/10)

Alıntı sözcük: mahallesi (1/66)

ii. /ä/: /a/ ile /e/ arası, düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü

/a/~e/> /ä/ sadece söz başında örneğine rastlanmıştır.

äzgine (4/11)

äzirek (6/45)

iii. /å/: /a/ ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü

/a~/o/>/å/ değişimiyle nedeniyle ortaya çıkar. Alıntı sözcüklerde sadece söz ortasında görülmüştür. Türkçe sözcüklerde ise söz başı ve söz içinde görülmektedir.

åwúldeşalarımızdan (1/57) ålar (11/19) sårna (6/14)

Alıntı sözcük: mâturbilen (7/109)

iv. /e/ düz, geniş (yarı açık), ön damaksı

kençlik (1/83)

Alıntı sözcük: hediye (2/36)

v. /é/: /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü:

e/~i/>/é/ é/ ünlüsü /e/>/é/ değişimi ve /e/ > /é/ değişimiyle nedeniyle ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde söz başı, içi ve sonunda; alıntı sözcüklerde ise söz başı ve içinde görülmüştür.

érkeklerge (3/101) éskiden (3/141) bélli (3/107)

kélediriyi (7/111) dedé 7/18

Alıntı sözcük:

éveli (7/42) şérbetlep (2/53) şeklinde (4/50)

vi. /ı/ düz, dar (kapalı), art damaksı

kımız (3/252)

Alıntı sözcük:

baldız (4/98)

vii. /i/ düz, dar (yarı açık), ön damaksı

niçik (6/19)

viii. /i:/ /ü/ ile /i/ arası ön, yarı yuvarlak ünlü /ü/~i/>/i/ ü/>/i/ ve /i/>/i/ değişimleri nedeniyle ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde tüm konumlarda, alıntı sözcüklerde ise söz içinde görülmektedir.

işürsin (3/174) iylene (2/15) sirgenner (1/21)

bütün (1/31) yî (1/106) öldi (10/183)

Alıntı Sözcükler:

şükür (7/80) hürmet (7/31)

ix. /i:/ /i/ ile /ı/ arası düz, dar, yarı art ünlü

/i/~ı/>/i/ /i/>/i/ ve /ı/>/i/ değişimleri nedeniyle ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde söz başında görülmemektedir. Alıntı sözcüklerde ise görülmemiştir.

bırge (9/20) çbır (9/15) illi (6/4).

x. /ú:/ /u/ ile /ı/ arası art, yarı yuvarlak ünlü

/ü/~ /ı/ > /ú/ u > /ú/ Metinde Türkçe sözcüklerde söz başı, içi ve sonunda görülmüştür. Alıntı sözcüklerde ise söz sonunda örneğine rastlanmamıştır.

ústalık (11/1)

ún (2/47)

múnça (10/82)

okúldan (2/73)

oğlú (2/89)

munú (3/65)

Alıntı sözcükler:

úsulü (4/100)

mátúrbilen (7/109)

fasúlye (2/54)

xi. /ú:/ /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü

/u/~ /ü/ > /ú/ /u/ > /ü/ ve /ü/ > /ü/ değişimleri nedeniyle ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde söz içi ve sonunda alıntı sözcüklerde ise söz içinde görülmüştür.

awúzlar (10/37)

Alıntı sözcüklerde:

Eyüp (3/2)

çünkü (10/106)

xii. /o:/ yuvarlak, geniş (yarı açık), art damaksı

konak (1/97)

Alıntı sözcükler:

motor (8/17)

xiii. /ö:/ yuvarlak, geniş (yarı açık), ön damaksı

özünün (8/60)

Alıntı sözcüklerde: köfte (11/36)

xiv. /ö:/ /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü

/o/~ /u/ > /ö/ ö/ ünlüsü /o/ > /ö/ ve /u/ > /ö/ değişimi nedeniyle ortaya çıkar.

Türkçe sözcüklerde söz başı, içi ve sonunda; alıntı sözcüklerde ise söz başı ve söz içinde görülmüştür.

öfaktım (1/142)

öna (4/65)

tölturalar (4/75)

yöñurduktan

sö (3/13)

bö (1/49)

Alıntı sözcüklerde:

Úrumbörğa (6/22)

söfraya (4/17)

xv. /ö/ : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak ünlü

/ö/~ü/>/ö/ /ö/> /ö/ değişimi nedeniyle ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde söz başı ve ortasında, alıntı sözcüklerde ise söz ortasında görülmüştür.

öz (3/64)

ölgen (3/15)

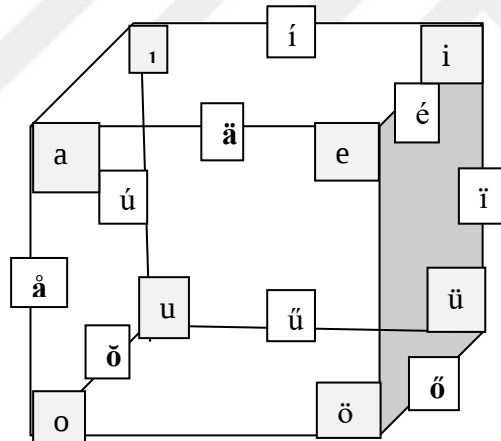
söz (10/37)

könde (10/143)

Törkiye'ye (2/15)

Alıntı sözcükler:

köftesi (3/37)

Şekil:1 Ünlü Küpü

2.1.1.2. Uzun Ünlüler

2.1.1.2.1.1. Birincil Uzun Ünlüler

Alıntı sözcüklerde görülen, normalden daha uzun ses değerine sahip ünlülerdir. Sözcüklerdeki aslî uzunluklar ÇKTA'da de korunmuştur.

Türkçenin söz varlığında birkaç sözcükte uzun ünlü bulunur (Tekin, 1975; Korkmaz 2005). Tekin (1975) ve Korkmaz'ın (2005) uzun ünlüler listesine göre metinlerde uzun ünlülerin bulunduğu sözcüklerin bazıları aşağıda listelenmiştir.

ātmiş (1/61) , **āltı** (1/61)

2.1.1.2.1.2. İkincil Uzun Ünlüler

“İkincil uzun ünlüler, ses olayları ve duygu durumu nedeniyle meydana gelen ses değişimleridir. Erime, büzülme, ünlü kaynaşması ve ünsüz düşmesi başta olmak olmak üzere çeşitli ses olaylarını yaşayan sözcüklerde yanındaki ünlüyü ölçünlü ünlülere oranla biraz uzun söyleme eğilimi vardır. Bunun dışında kaynak kişinin heyecan, sevinç, öfke gibi duygu durumları nedeniyle de bazı sözcüklerin ünlülerinde uzunluk gözlemlenmiştir. ÇKTA'da görülen ses olaylarına bağlı ikincil uzun ünlülerin oluşumlarına göre tasnifi aşağıda sunulmuştur.

2.1.1.2.1.2.1. Ses Olaylarına Bağlı İkincil Uzun Ünlüler

Büzülme: Bir ünlünün kaybolması ya da ünlü+ünsüz+ünlü dizilimde bulunan ses öbeğinin kısa veya uzun bir ünlüye dönüşmesidir (Demir ve Yılmaz, 2011:97).

zirāt (1/113)

maşallā (10/112)

ābiyimiz (1/ 50)

hādi (1/51)

Ünsüz düşmesi: ÇKTA'da hece sonundaki ünsüzün düşmesi veya baskısız söylenmesi (düşmeye yaklaşması) nedeniyle hece sonundaki ünlü uzar.

çibörek (4/41)

sōra (4/51)

kōşumuzun (1/118)

ūrağannar (1/12)

2.1.1.2.1.2.2. Kullanıma Bağlı İkincil Uzun Ünlüler

İkincil uzun ünlülerin ortaya çıkmasına neden olan bir başka etken de kaynak kişinin duygu durumuna (seslenme, heyecan, öfke, üzüntü vb.) bağlı olarak sözcükleri vurgu ve tonlamalara başvurarak sesletmesidir. Buna bağlı ÇKTA'da olarak oluşan ikincil uzun ünlülerden bazıları aşağıda verilmiştir.

yā (4/63)

bēk (1/177)

2.1.1.3. Çift Ünlüler

Alıntı kelimelerin söyleyiş özelliğinden kaynaklananmaktadır.

saāt (9/22)

maaş (8/64)

saāt (3/176)

2.1.1.4. Ünsüzler

ÇKTA çalışmasında ölçünlü yazı dilinde bulunan yirmi bir ünsüzden farklı olarak bazı ölçün dışı ünsüzler tespit edilmiştir. Ünsüzler ölçünlü ünsüzler ve ölçün dışı ünsüzler olarak iki başlık altında incelenmiştir.

i. /b/ ötümlü, dudaksı patlamalı ünsüz

búldık (4/104)

balam (4/107)

Alıntı sözcüklerde:

bahtın (4/134)

ii. /c/ ötümlü, diş kökü, ön damak, patlamalı, sürtünmeli ünsüz

köyunculuk (3/163)

azcık (4/20)

Alıntı sözcüklerde:

ciğer (11/44)

cenaze (1/122)

iii. /ç/ ötümsüz, diş kökü, ön damak patlamalı, sürtünmeli ünsüz

çıkğanda (3/249)

çekken (3/223)

Alıntı sözcüklerde:

rençberlik (5/12)

iv. /d/ ötümlü, diş kökü, ön damak patlamalı ünsüz

duyduklarımızdan

dedé (7/18)

Alıntı sözcüklerde:

mühendisi (3/85)

v. /f/ ötümsüz, dişsi, dudaksı, sürtünmeli ünsüz

Alıntı sözcüklerde:

çifçilikle 3/122

fâkir (3/121)

vi. /g/ ötümlü, art damaksı patlamalı ünsüz

gelirsin (4/48)

toganımın (8/179)

vii. /ğ/ art damak ünlülerinden sonra ünlüyü uzatır.

yağdığında (7/68)

tiğül (7/27)

Alıntı sözcüklerde:

purogramcılığını (8/72)

viii. /h/ ötümsüz art damaksı sürtünmeli ünsüz

hangi (10/167)

Alıntı sözcüklerde:

hediye (3/31)

hakkı (3/247)

ix. /j/ ötümlü, diş kökü, ön damaksı sürtünmeli ünsüz

Alıntı sözcüklerde: pijamamı (4/101)

psikolojik (8/74)

x. /k/ ötümsüz, art damaksı patlamalı ünsüz

kürgende (11/14)

koy (4/19)

Alıntı sözcüklerde:

kahvede (3/243)

kıyafetini (9/67)

xi. /l/ ötümsüz, ön damaksı yanal ünsüz

alar (9/73)

nişleyecen (7/79)

Alıntı sözcüklerde:

eveli (3/244)

xii. /m/ ötümlü, dudaksı burunsu ünsüz

menim (3/215)

malay (6/68)

Alıntı sözcüklerde:

mevkisine (1/13)

mani (1/45)

xiii. /n/ ötümlü, ön damaksı burunsu ünsüz

niçik (6/19)

nesne (4/167)

Alıntı sözcüklerde:

nişan (1/58)

nikâhlıydık (3/62)

xiv. /p/ ötümsüz, dudaksı patlamalı ünsüz

pişirebiz (7/29)

Alıntı sözcüklerde:

psikolojik (8/74)

papazını (3/113)

xv. /r/ ötümsüz, diş kökü vurmali ünsüz

barğan (6/53)

yéri (6/66)

Alıntı sözcüklerde:

reyimizi (1/77)

rahmet (6/96)

xvi. /s/ ötümsüz, dişsi sürtünmeli ünsüz

sinde (11/52)

sıñ (10/50)

Alıntı sözcüklerde:

sandälye (10/71)

servise (4/19)

xvii. /ş/ ötümsüz, art-diş kökü sürtünmeli ünsüz

şulay (4/16)

aşamazlar (3/37)

Alıntı sözcükler:

şeytanıyım (10/166)

xviii. /t/ ötümsüz, dış kökü-ön damaksı patlamalı ünsüz

taşlar (11/27)

tegül (1/100)

Alıntı sözcüklerde:

tatil (5/31)

ticaret (8/72)

xix. /v/ ötümlü, dişsi-dudaksı sürtünmeli ünsüz

variyi (7/90)

vurdular (3/282)

Alıntı sözcüklerde:

kaneviçe (10/152)

vişne (11/50)

xx. /y/ ötümlü, ön damaksı, yarı ünlü

yagalar (1/24)

yimeklerimizden (2/42)

Alıntı sözcüklerde:

awız (3/84)

xxi. /z/ ötümlü, dış kökü, sürtünmeli ünsüz

awız (3/84)

büzüştirmiydin (4/75)

Alıntı sözcüklerde:

Zihni'nin (4/118)

xxii. /ğ/: Patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü

/k/ ünsüzünün /ğ/ ünsüzüne dönüşmesiyle ortaya çıkar. Hem Türkçe hem alıntı sözcüklerde sadece söz ortasında görülür.

uğrağannar (1/12)

toğa (7/13)

xxiii. /k/ : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü

Kalın ünlü ile Türkçe ve birleşik sözcüklerde söz başı ve sonunda görülmüştür.

ķazı (3/39)

ķayden (7/47)

ķırıyık (3/15)

xxiv. /ñ/: Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü

añarğa (2/62)

koñu (7/20)

miñ (1/13)

dedelerimizniñ (1/36)

xxv. /p/: /b/ ile /p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü dudak ünsüzü

/p/ ünsüzünün /b/ ünsüzüne yakın olarak söylendiğı bir ses olarak görölmektedir.

pirepir (11/299)

pişirip (2/28)

Alıntı sözcüklerde:

mektepke (1/66)

mektup (3/112)

xxvi. /d/: /t/ ile /d/ arası patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü

/t/ ünsüzünün /d/ ünsüzüne yakın bir biçimde söylenen ünsüz Türkçe sözcüklerde söz başı ve içinde görölmüştür.

đahan (1/63)

đuracaz (1/78)

tuprakđan (11/60)

xxvii. /ķ/: Kalın /k/ ile /g/ arası ünsüz/

/ķ/ ünsüzü kalın ünlülerle birlikte söylenerek Türkçe sözcüklerde söz içi ve sonunda karşımıza çıkar. Seslendirmede /k/ ile /g/ arasındadır.

tabķan (3/293)

çaķırdı (1/105)

olarakķ (1/45)

xxviii. /ķ/ : İnce /k/ ile /g/ arası ünsüz

/ķ/ ünsüzü ince ünlülerle birlikte söylenen /k/ ile /g/ arası bir ünsüzdür. Türkçe sözcüklerde tüm konumlarda, alıntılarda ise söz içinde görölmüştür.

kitik (1/51)

ķençlik (1/83)

içķenner (1/26)

ittik (1/54)

Alıntı sözcüklerde:

mektep (1/16)

xxiv. /h/: Sızıcı, ötümlü, hırıltılı, art damak ünsüzü

hazırkine (1/77)

Alıntı sözcüklerde:

sağızlar (10/51)

	Süreksiz			Sürekli						
				Sızıcı			Akıcı			
	ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	ötümlü	Ötümsü z	yarı ötümlü	nazal	yanaklı	titrek	yarı ünlü
dudak	b	p	ɸ				m			
diş- dudak				V	F					
diş	d	t	ɖ	z	S		n			
diş- damak	c	ç	ç̥	j, i, ç	Ş	c', š				
ön damak	g	k	k̥	ğ	H			l	r	y
art damak	ğ̣	ḳ	ḳ̥				ñ			

Çizelge 1: Ünsüz Çizelgesi

2.1.2. Ses Değişimleri

2.1.2.1. Ünlüler

2.1.2.2. Ünlü Uyumları ve Uyumsuzlukları

2.1.2.2.1.1. Önlük-Artlık Uyumu

Kalınlık-incelik uyumu, büyük ünlü uyumu, dudak uyumu gibi adlarla anılan ünlülerin çıkış yerlerine göre değerlendirilen önlük-artlık uyumu Türk dillerinde temel özelliklerindendir. Türkçe bir sözcükte sözcüğü oluşturan ünlülerin yalnızca ön damak veya arka damak seslerinden oluşması uyumdur. Sözcüğe gelen ekler, sözcüğün son hecesindeki ünlü ön damaksa ön damak, art damaksa art damak ünlüleri ile devam eder. ÇKTA'da önlük-artlık uyumuna uyulur.

2.1.2.2.1.1.1. İlerleyici Benzeşme Yoluyla (Önlüleşme):

meselä < mesela (7/76)

2.1.2.2.1.1.2. İlerleyici Benzeşme Yoluyla (Artlaşma):

burdakı < burdaki (8/43)

zamankı < zamanki (10/23)

2.1.2.2.1.1.3. Gerileyici Benzeşme Yoluyla (Artlaşma):

göya < güya (10/143)

2.1.2.2.1.1.4. İki Yönlü Benzeşme:

Samavarlarımız < semaverlerimiz (1/26)

2.1.2.2.1.1.5. Uyum Dışı Örnekler

ÇKTA'da alıntı sözcüklerde ve bazı Türkçe eklerde önlük-artlık uyumunun ekler ve sözcük birleşmesi nedeniyle bozulduğu görülür.

bıladıriyi (1/32)

balayiken (2/35)

2.1.2.2.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Türkiye Türkçesinin önemli ses olaylarından biri de düzlük-yuvarlaklık uyumdur. Kaynaklarda dudak uyumu olarak da geçen düzlük-yuvarlaklık uyumu, sözcüğün ilk hecesinde düz bir ünlü varsa sonraki hecelerde sadece düz; yuvarlak

ünlü varsa sonraki hecelerde dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlülerin bulunması kuralıdır (Demir ve Yılmaz, 2011). ÇKTA'da düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan sözcüklerin bazıları verilmiştir.

2.1.2.2.1.2.1. Gerileyici Benzeşme Yoluyla (Arthlaşma):

mınça < munça (3/275)

2.1.2.2.1.2.2. İki Yönlü Benzeşme Yoluyla:

Kırıyık <Kuruyük (1/15)

2.1.2.2.1.2.3. Uyum Dışı Örnekler

gärbunlar (1/34) kilmiyor (1/135) diyor (8/18) hamuru (9/39)

2.1.2.3. Ünlü Değişmeleri

2.1.2.3.1.1. İncelme

İncelme, art damak ünlülerinin çeşitli nedenlerle ön damak ünlüsüne dönüşmesidir. Aynı durumu göstermek için öndamaksıllaşma terimi de kullanılır.

/ä/ </a/: çäyler < çaylar (1/26)

/ä/ </e/: yäşte <yaşta (1/55)

/e/ </i/: patetisi < patatesi (4/22)

/i/ </ı/: batmayince < batmayınca (7/48)

/i/ </u/: halbiki <halbuki (3/276) oyniylar <oynuyorlar (2/42)

/i/ </ü/: usulī < usulü (5/35)

2.1.2.3.1.2. Kalınlaşma

Ön damak ünlülerinin art damak ünlüsüne dönüşmesine kalınlaşma denir. Artdamaksıllaşma terimi de aynı durum için kullanılmaktadır.

/i/ </i/: bik < bık (10/108)

2.1.2.3.1.3. Yuvarlaklaşma

Düz bir ünlünün çeşitli nedenlerle dudak ünlüsüne dönüşmesine yuvarlaklaşma denir.

/â/</a/: mâtúr <matur (10/65) âwúlđaşalarımızdan<avuldaşlarımızdan (1/57)

/ö/</u/: yõñurduktan (9/39)

/ĩ/</i/: yĩ >ye- (1/106)

/ú/</o/: şonda <şunda (6/15)

2.1.2.3.1.4. Düzleşme

Düzleşme, yuvarlak bir ünlünün düz bir ünlüye dönüşmesidir.

/i/</ü/: kördi< kördü (8/73)

/è/</ü/: Tèrkiye'ge< Türkiye'ye (1/11)

/ı/</u/: otızda< otuzda (1/59)

/i/</ü/: hĩrmet< hürmet (9/50)

/ı/</o/: sıırp< sorup (7/66)

2.1.2.3.1.5. Daralma

Ünlü daralması, geniş /a/, /e/, /o/, /ö/ ünlülerinin çeşitli nedenlerle dar ünlüye dönüşmesidir.

/ı/</a/: yasıyımız< yasa- (3/10)

i<e: tip< deyip (1/143)

/u/</o/: đuldurgannar< doldururlar (9/1)

2.1.2.3.1.6. Genişleme

Dar bir ünlünün geniş bir ünlüye dönüşmesi ünlü genişlemesi olarak adlandırılır.

/e/</i/: şeherge<şehire (7/79)

/o/</u/: yoğurursun>yuğur- (9/18)

/ö/</ü/: Kötahya'ğa> Kütahya'ya (7/83)

2.1.2.3.1.7. Büzülme

Bir ünlünün kaybolması ya da ünlü+ünsüz+ünlü dizilimde bulunan ses öbeğinin kısa veya uzun bir ünlüye dönüşmesidir (Demir ve Yılmaz, 2011:97, Eker, 2010).

ābiyimiz < ağabeyimiz (1/50)

dip <diyip (3/15)

yūruiyom< yuğuruyorum (4/64)

2.1.2.3.1.8. Erime

ōluna <oğluna (4/121)

hādi<haydi (1/51)

2.1.2.3.1.9. Geçişme

Türkçede iki ünlü yan yana gelmez, böyle bir durumda ikisi birleşerek tek ünlü olur (Ergin, 2002: 118).

nişleyecen<ne işleyeceksin (7/79)

2.1.2.4. Ünlülerde Düşme ve Türeme

Türkçenin yapısal özelliği olarak söz başında ve sonunda bulunamayan ünsüzler veya ünsüz çiftleri vardır. Bu tür ünsüz veya ünsüz çiftlerini barındıran alıntı sözcükler, Türkçeye uyarlanmaktadır (Karaağaç,2015:94).

Türeme:

Orusya'dan< Rusya'dan (7/28)

etırafılıca <etrafılıca (1/13)

2.1.2.5. Dudak Benzeşmesi

Dudak uyuma genel olarak dile hâkimdir.

taşlarnıñ (9/12)

kaysını (11/55)

kündemge (8/22)

2.1.2.6. Ünsüzler

2.1.2.7. Ünsüz Uyumu

2.1.2.7.1.1. Ünsüz Uyumu

Ünsüzlerin ünsüzlerle uyumudur. Ünsüzler arasındaki bir ötümlülük-ötümsüzlük uyumudur. Türkçede ötümlü ünsüzler (b,c,d,v,g,z,j), ötümlü ünsüzlerle; ötümsüz ünsüzler (p,ç,t,f,k,h,s,ş), ötümsüz ünsüzler veya sürtünmesizlerle (ğ,l,m,n,r,y) yan yana bulunabilir (Karaağaç, 2012:150).

kittim (8/27) tögđim (5/6)

etiymner (8/8) kepçebilen (4/60)

Uyum dışı örnek oldukça fazladır.

başlağaçdın (6/58)

kitdik (3/162)

kuruşga (8/25)

2.1.2.7.1.2. Ünlü-Ünsüz Uyumu

keldiği (10/85)

askerliğim 7/85

ķabağın (4/32)

ékmeği (3/33)

2.1.2.8. Ünsüz Değişmesi

2.1.2.8.1.1. Ötümlüleşme

küpdır (2/20)

martđa (3/156)

başlağaçđın (1/135)

kopdık (3/239)

2.1.2.8.1.2. Ötümsüzleşme

tekül (5/52) taptım (6/23) mektepke (7/22)

2.1.2.8.1.3. Sürtünmesizleşme

Patlamalı veya sürtünmeli seslerin sürtünmesiz seslere dönüşmesidir.

candarmayı (1/93)

bar (8/55)

cipbile (4/60)

sannetim (4/103)

tiger<diğer (5/56)

tekül< değıl (5/52)

2.1.2.8.1.4. Genizsilleşme

Geniz ünsüzlerinin (m,n, ñ) benzeşme yolu ile yakınındaki ünsüzleri kendi çıkış yerlerine doğru çekmesi olayıdır.

minim<benim (4/99) munargā< bunlara (2/143)
pilmannerini<pilmenleri (10/16)

2.1.2.8.1.5. Gırtlaksılaşma

Bir sesin hırıltılı ses haline gelmesidir. /k/ ve /k̥/ seslerinin /h̥/ ve /h/ seslerine dönüşmesidir.

vaḥıttan< vakitten (19/22) yoh̥,iken< yok iken (1/14)

2.1.2.8.1.6. İkizleşme

İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin iki ayrı heceye ait olmak koşulu ile tekrarlanmaktadır.

işşek < eşek (3/296)

2.1.2.8.1.7. Ünlüleşme

Yalın veya ekler ile genişletilmiş kelimelerde iki ünlü arasında bulunan damak ünsüzleri ile yarı ünlü niteliğindeki ünsüzlerin yavaş yavaş eriyip kaybolarak ünlü niteliği almasıdır.⁹

sōra (3/14)

2.1.2.8.1.8. Benzeşme

2.1.2.8.1.8.1. Ses Bilgisinde Benzeşme

2.1.2.8.1.8.1.1. Yakın Benzeşme

Ekleşme sırasında yan yana gelen iki ünsüzden birinin diğerine benzemesidir.

/-nn-/</-ln/-: yannız<yalnız (4/45)

⁹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b5e1cfa125b45.66157834 27/7/2018

2.1.2.8.1.9. Ünsüz Düşmesi ve Türemesi

Bir sözcükte çeşitli nedenlere bağlı olarak yeni bir ünsüzün ortaya çıkmasına ünsüz türemesi (Karaağaç, 2015:94), var olan bir ünsüzün yitimine ünsüz düşmesi (Karaağaç, 2015:71). denir.

Ünsüz Düşmesi:

çifçiliklen (1/62) < çiftçilik maşallā (10/112) < maşallah
reçberlik (5/12) < rençberlik

2.2. Şekil Bilgisi

2.2.1. Ad Çekimi

2.2.1.1. Çokluk Çekimi

Eski Türkçe çokluk ekinin devamı olan ek (Karaağaç, 2012: 325); benzeşme yoluyla /+nar/, /+ner/ biçimine dönüşmüştür. Sondaki /r/ ünsüzünün düşmesi nedeniyle /+la/, /+le/ biçimi ve bazen uzun ünlülü biçimi de metinlerde görülmektedir. Çokluk ekinin kalınlık-incelik uyumuna girmediği örnekler de mevcuttur.

Çokluk Ekleri

/+lar/, /+ler/:

kıyılar (1/14) iyeri (11/20)

/+nar/, /+ner/:

ciryannar (10/110) etiyimner (8/8)

2.2.1.2. Zamir Çekimi

I. Teklik Kişi:

men (3/259) ben (4/55)

II. Teklik Kişi:

sen (9/95) sin (8/54)

III. Teklik Kişi:

o (8/23)

ol (10/52)

I.Çokluk Kişi:

biz (10/16)

II. Çokluk Kişi:

siz (1/147)

III. Çokluk Kişi:

onlar (3/22)

alar (3/252)

2.2.1.3. İyelik Çekimi

I. Teklik Kişi:

+im:

etiyim (8/45)

başımı (2/75)

+m:

dayım (3/230)

teyzem (7/13)

II. Teklik Kişi:

+ın:

abzıyın (2/79)

+n:

amcan (4/103)

III. Teklik Kişi:

+sI: atası (5/35)

familyası (6/32)

elbisesi (10/41)

+I: üyinde (7/37)

I.Çokluk Kişi:

+mız: künümüz (4/83)

aklımıza (9/56)

II. Çokluk Kişi: -

III. Çokluk Kişi:

+lArı :

resimleri (6/86)

babaları (9/17)

2.2.1.4. Ekli ve Edatlı Durum Çekimi

2.2.1.4.1. Yalın Durumu

Yalın durumu eksik ve çekimsizdir. Adın nesne durumudur.

Bılay **toy** arabaları da taksi bik seyrekıyi éveli ol cip bıladıriyi. (10/60)

Gärbun; mızıka, el mızıkaşı. (1/39)

İki sene bula değil mi iki sene bula ülgende kardeşimin min tek **malay** kaldım. (3/217)

2.2.1.4.2. İlgi Durumu

+nIn:

Alarnın üzleri içelerini işte min üzim kırdı yirigeç sağda solda yirigeç fazla iyce şeyimiz yokıyi bizim. (3/254)

Bır künümüz bar sırf o kün evlenecek cigitnin iyinde sırf cigitlerge davet bula.

+nİñ:

Múnçalar iskiden **herkesniñ üyinde** bariyi, bu memleketten kilgen anın şeysi. (7/34)

Taşlarnıñ üstüne de varillerni kisip üstüne su ðuldurgannar. (9/12)

+In:

Hemen kúş ðillerni fazla zor bılmayacak belekey belekey kisecen sora may kızdıracan normal **ķazanın içine** biraz maynı köberek koyacan. (9/42)

2.2.1.4.3. Yapma Durumu

+nI:

Taşlarnıñ üstüne de **varillerni** kisip üstüne su ðuldurgannar. (9/12)

Balalarnı munda iylendirdik; kıznı malaylarnı. (3/93)

+I:

Altı ay túra, bir sene túra, dört biş sine tıra tıraçılar bariyi ol çiyizi ama hiç açmiyler misafir kilse karıylar kireler toz kirmiyi toprak kirmiyi bir matur bıladırıyi bir çiyiz üyi. 810/77)

Alarnıdaki iyice bír sıkı sıkı yõñrursun yõñurduktan sora basarsın başkaç sora hemen bazlama kadar **hamúru** açarsın fazla şey olmayacak (9/48)

2.2.1.4.4. Yaklaşma Durumu

+gA:

Anıñ dört kıızı bulğan malayları bolmağaçdın kıızlar **kiyevge** çıkğaçdın iylengeçdin familya da kalmağan indi hazır. (6/31)

Mayını koyabız **kazanga** may kızargıçtın salıb salıb alabız. (4/21)

+kA:

Andan sıñ nişan bılay nişan nesneleri alalar **damatka** kız yağı damatka ala çamaşırın kazağın baştan ayak alalar indi entarisiñ çorabıñ digen kibik kız. (10/39)

Çünkü évvelden bizni **çitke** bık vermiyleriyi köy içinde bıladırıyi biznimkide köy içinde bildi. (10/56)

+A:

Bizim o Kıryık **avulına** doğru kilip sov yohıken kıyılar kazgannar, sov çıkkan. (1/14)

Hacı babama eytmedim de **eniyme** eytkeniyim. (3/58)

2.2.1.4.5. Bulunma Durumu

+DA:

Üyde de kaladıriyik. (7/39)

İşte **şeherde** Kütahya'nın şey avılinda bir iki yerde yasalar da biznim avúlda indi yasalğan yok bir iki senedir. (1/151)

2.2.1.4.6. Uzaklaşma Durumu

+DAn:

Bizim köyün múnçalarının yasalğanı ikmek fırınları şikilli yasağannar, **asttan** yağazın üstten de taş döşegenner. (10/11)

Múnça hazırlegenin ikmek fırını kibik zor bir **kirpiçten** örme bir şey. (2/27)

2.2.1.4.7. Araç Durumu

bile:

Menim **elitim bile** koñşumuz eniyimin yanında túrdılar. (10/112)

Özimiz soyabız özimiz soyıp aşabız tigi kişiler bilen ilengeç kıyıp bıla hatta özimizdin **hamur aşlarını bile** bilmiyler. (5/42)

bilen:

Köye tabkandan sōra **at bilen** kilgenner.

Ya Konyağa kitik niçik kitik şulan kitik o zaman mâtúrlar **mâtúr bilen** kittik. (3/105)

nen:

Şimdi **yengennen** şöyle tanıştık. 1/48

2.2.1.5. Eşitlik Durumu

+ce:

Su yılına ayilece bala çağa herkes ayrı ayrı kirip yıkana banyosunu yasıyi. (2/27)

O zaman atnı alıp taynı alıp **güzelce** beslerlē, besledikten sōra bir ay arpa ékmeğin bilen kararlar. (3/32)

2.2.1.6. Neden Durumu

için:

Minden için nişliycez didi. (8/25)

Yav işte komutanım param bitkeniyi köyge uğrap para aldım; **para için** uğradım dép şey yaptım kéc yérine dédi tamam keçtim. (7/95)

2.2.1.7. Karşılaştırma Durumu

kadar:

Alarnıdaki iyice бір sıkı sıkı yõñrursun yõñurduktan sora basarsın başkaç sora hemen bazlama kadar hámuru açarsın. (9/46)

2.2.1.8. Benzerlik Durumu

kibik:

Cenaze törenleri aynı şeyler kibik bolay hindi aynı bu yerlerdeki kibik şimdi alay bula bizniñ avúlımızda cenaze üyine aş pişirtmiyler. (1/122)

gibi:

Böyle milaj kağıtlarnan kırmızı bağılyılar gül gibi yasıylar. (4/92)

kimin:

Sade yumurtanı çırpıp iyde çekirdeği kimin kisip kisip yağda kızartasın tigi yağda da şerbetin kaynıyi. (2/52)

kibi:

Ama **öbürki kibi** bulsa suynan haşlıysın haşladıktan sora ayrı bi tavada yağ kızdırasın tereyağı kızdırasın salça sal toz biber sal istersen anı salasın servise koy soğumasın. (4/17)

2.2.1.9. Sınırlama Durumu

anca:

Bir éskiden şey yok, iyi alay mesela bılay yırı falan yokiyi bizim zamanımızda bir yerni **anca** askerde köresin diyeler. (3/143)

Askerler iylegeçten çıkıp kitken kişi bik **anca** çıkıp kitedirileriye dışlarga, işlerne kiteler indi alar. (7/39)

2.2 Eylem Çekimi

2.2.2 Şekil, Zaman ve Kişi Çekimi

2.2.2.1 Geniş Zaman

Geniş zaman çekimi {-r-} ile yapılmıştır. Olumsuz çekim ise { -mA- }

I. Teklik Kişi:

çalışırım (3/106)

çıkımam (3/243)

II. Teklik Kişi:

aşarsın (4/48)

büğersin (9/35)

apkitmezsin (2/154)

III. Teklik Kişi:

bolur (9/54)

kıaytmaz (1/110)

bitmez (7/99)

I. Çokluk Kişi:

içerbiz (1/52)

üşünürbiz (1/56)

uzatmayız (4/147)

II. Çokluk Kişi:

alırsız (4/147)

III. Çokluk Kişi:

hazırlar (9/18)

diyirler (1/154)

aşamazlar (3/37)

2.2.2.2 Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman çekiminde { -A- }, { -iyi- }, { -yor- } ekleri kullanılmıştır.

I. Teklik Kişi:

sıkılam (10/158)

kelemin (8/75)

işiliyim (6/10)

bulunuyorum (8/4)

bilmiyim (3/90)

II. Teklik Kişi:

bilesin (4/97)

kızartasın (2/52)

süsliysin (2/54)

haşlıysın (4/17)

kitmiysin (3/131)

III. Teklik Kişi:

tarta (3/249)

kaynıy (2/52)

pişmiy (11/39)

kélmiyor (8/82)

I. Çokluk Kişi:

kitebiz (2/89)

oturabız (3/193)

yasıyımız (3/10)

tabalmıybız (3/256)

kesmiybız (3/293)

II. Çokluk Kişi:

yapasınız (8/19)

eytesiz (3/83)

III. Çokluk Kişi:

kiteler (10/78)

kıyalar (11/36)

diyolar (4/119)

söylemiyorlar (4/10)

sırdiremiyeler (2/34)

2.2.2.3 Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman çekiminde { **-dI-** } eki kullanılmıştır.

I. Teklik Kişi:

aşadım (1/106)

iğrendim (6/92)

apkayttım (9/76)

kittim (3/157)

II. Teklik Kişi:

keldin (7/47)

aşadın (4/48)

III. Teklik Kişi:

didi (10/99)

yoğaldı 1/35

búlmadı (3/61)

kirmedi (3/297)

I. Çokluk Kişi:

iylendik (1/62)

kaldık (6/92)

kayttık (1/77)

kittik (3/172)

aşamadık (3/296)

eytmedik (10/87)

II. Çokluk Kişi:

geldiniz (4/105)

túrdınız (10/160)

III. Çokluk Kişi:

sıradılar (6/27)

üğrettiler (6/58)

anlatmadılar (7/12)

eytmediler (6/48)

2.2.2.4 Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki { -KAn- }, { -mIş- } şeklindedir.

I. Teklik Kişi:

unutkan mın (11/47)

eytkeniyim (3/58)

II. Teklik Kişi: -

III. Teklik Kişi:

kilgen (3/203)

kalgan (8/10)

I. Çokluk Kişi:

oğumamışız (2/8)

II. Çokluk Kişi: -

III. Çokluk Kişi:

eytkenner (5/57)

yatırgannar (10/155)

2.2.2.5 Gelecek Zaman

Gelecek zaman çekimi { -AcAk-} ile yapılmıştır.

I. Teklik Kişi:

đolaşacam (3/141) süpürecem (4/102)

II. Teklik Kişi:

alıcan (4/21) kisecen (4/42)

III. Teklik Kişi:

çıkacak (2/86) kilecek (3/118)

I. Çokluk Kişi:

đuracaz (1/78) nişliycez (8/21)

II. Çokluk Kişi: -

III. Çokluk Kişi:

asacaklar (2/19) görcekler (4/99)

2.2.2.6 Emir Kipi

Emir kipinde çekim eksizdir, sadece kişi çekimi vardır.

I. Teklik Kişi: -

II. Teklik Kişi:

gel (7/98) yĩ (1/106) kapat (4/44)

III. Teklik Kişi:

eytsin (2/66) bolsın (3/154)

bozmasın 2/76 kitmesin (7/46)

I. Çokluk Kişi: -

II. Çokluk Kişi: -

III. Çokluk Kişi: -

2.2.2.7 Şart Kipi

Şart kipinin çekiminde { -sA-} eki kullanılmıştır.

I. Teklik Kişi:

BİR tahan dönmiyi Rus'tan korkusundan dönemi dönsem asacaklar diyi bile yani öyle hayat kiçire sonra munda da bir sürü bıldık heralde Rusya'da da bizden daha küpdür alay.(2/19)

II. Teklik Kişi:

Eveli biz kazı diyirik içekke doldırıp şimdi ol kazını biz pek yasıyalmadık sucuknı şey bilmıy tiz bozula, tiz tüketsen tiz bitirsen bula da köftesini yasa, haşlamasını.(7/71)

Anılar küp de eytecek bulsan.(3/53)

III. Teklik Kişi:

Allah razı bolsın, Allah rahmet eylesin ölgen bulsa adamnı ismi de Gökan'dı ol çavuşnun kıdemli başçavuşnu andan sora işte kaytımdı. (3/157)

İşke kirdi randımanlı işleyelmedi işlemegeçdin çıkdı min anı doktorlarga alıp kittim ezrek tizelsin dip. Kitip kelemen bakam anı bir hal yol itecez Allā birse. (8/77)

I. Çokluk Kişi:

Halan tabsak aşıybız.(5/39)

Biz hazır şeherge köçsek şeherbile köynün bir fark yok. (7/79)

II. Çokluk Kişi:

İyimiz içini bir kürseniz bir aydınlık bir aydınlık. (10/116)

Bu didi anı almasanız min Kıbrıs'ğa kitem kaytmıyım askerlikke başımı alıp kitem diyidi alay üylendik işte mutlubız. (2/77)

III. Çokluk Kişi:

Yäšte iken birseler didim dünürçü bulıyık. (1/55)

2.2.2.8 İstek Kipi

İstek çekimi { -A- } ile yapılmıştır.

I. Teklik Kişi:

kitem(2/75)

2.2.2.9 Gereklilik Kipi

Derlenen metinde örneğine rastlanmamıştır.

2.2.2.9 Soru Şekli

Ekli soru şeklinde {-mI} kullanıldığı görülmektedir.

Baban muhtar mı? (3/136)

Kençlik anılarına da mı kirecez? (1/83)

Men bilmiyim var mı senin aklına kilgen? (10/171)

3. BÖLÜM

METİNLER

-1-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Çifteler

Kaynak şahıs

Adı: Behçet İDİL (Bİ)

Doğum Tarihi: 1936

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Emekli

Konu: Anılar

- 1 - Adınız soyadınız?
- 2 Bİ: Behçet İdil.
- 3 -Yaşınız?
- 4 Bİ: Sıksen.
- 5 - Ne iş yaparsınız?
- 6 Bİ: Alışveriş, esnaf, ewet.
- 7 - Eğitim durumunuz?
- 8 Bİ: İlkokul biş.
- 9 - Göç?
- 10 Bİ: Şimdi bize eytgenneri annaşmalı olarak kilmeğenner. Orda zorlúkları körgeçten
- 11 öz başlarına çabalap öz başlarına Tèrkiye'ge kilgenner. Karadéngiz iskikametinden

12 tabi Éskişehir'ge, B rs 'ga b r a  y rl rge  r       . En sonunda  ifteler,  ıry k,
13 Hamitli, Altio lak mevkisine y r       . Tabi, etraf ca o y rl rni  ara     .
14 Bizim o  ıry k avulına do r  kilip sov yoh ken  ıyılar  az     , sov  ı    .
15 B lay o  ıry k'ke mi  to  z y z nda yir       . Esas kili leri ot z hane b l   .
16 S ra iy yasa     , camini yasa     , me te   eydip bir k y  eklini alıp yerleşim
17 y ri b l     ıry k av lı.

18 - Ne i  yapmı lar

19 B :  imdi meslekleri  if ili  iken de  i di tabi bazı zor i lerde  alı     . Kimileri
20 yakın av llarda  stali  yasa     , kimisi toprak bilen u ra     . B lay bir hayat
21 s rg   .

22 - Adetleri, gelenekleri var mı?

23 B : Adetleri bar. Adetler m        bar. Bu m        b yle ayni fınnar  ı ik  eyli.
24 B lay d rt k   . Astına ot n yagalar,  st ne ta  d       .  st ne  azannarını
25 koyup alttan yakıp ısıdıp ta lar a sular si bip havası y       ?  ab       . Sonra
26  ı    da samavarlarımız baridi. Anın bilen   yler koyup   yler i     .   yler
27 yanında  ıyma lar pi ir     , a ık avızlar pi ir     ,  abartmalar, samusalar
28 pi irip, bavursak pi irip b   k   idip, biz bala  atta y r iselerye  ıtalar  ıtabeyler
29 hısım akraba cip. Toylar da o zaman b r hafta s rediriyi.

30 -E bir haftada ne yapıyordunuz?

31 B : B r haftada  indi o   n tarafında toy ciyin b lsa, davet b lsa hindi bu b t   
32 av lda  anda davetli b ladiriyi. Davet e  ey idip yardımla a b ls n dip.     diller
33 pi irip,  atlamalar pi irip b r  eyler alıp kitelerini tepsiler bilen.  ız ya ında
34 bul anda kız ya ına solay  ey yapallariyi. O zaman bizni  g rb nlar, mızı alar
35 bariyi.  olay oynap  eydip toylar yasıylariyi.   bizler   e ba la a      adetler
36 yo aldı. Yanı yanı kilgen nesiller ba ladılar hindi. Aynı iski dedelerimizni  adetlerin
37 alı a, oyna ıp  eydip g rb       alıp bulay. Ne diyim indi?

38 -G rb n ne?

39 B : G rb n; mızı a, el mızı ası.  imdi   kerd yon   alariyi. Oramda y rlap
40 y rlıylariyi. Oramkiyl rmiz baridi,  ıskakiyl rmiz baridi. Y rlapıverim mi?

41 - Olur

42 Bİ: Sabandan kaytka atlılarda sovu suv içirmeğiz

43 Ansız yüreklerim yana isime tişirmegiz.

44 - Mani biliyor musun?

45 Bİ: Mani olarak şolay şeytemin indi bik Têrkçe mani de eyter miyim Tatarcam da

46 bik bilip yeter miyim?

47 - Behçet Amca yengemle nasıl tanıştınız?

48 Bİ: Şimdi yengennen şöyle tanıştık. Bū ağlarca köyünden Çiftelere kilgenner. Mında

49 şeylen babamı zaten babası tanıyodu. Bō şekilde zaten merhabamız vardı. Biz didik

50 şey olam. Dünürçü bıldık. Bir koşumuz vasıtası bilen bir ābiyimiz bizden büyük

51 abiyimiz hādi kitik dedi kız iyine barik bir maḥana bilen adamın didi hem çayını

52 içerbiz hem kāvesini içerbiz didi kızını görüsün bardık. Selamın aleyküm

53 aleykümselam neyse hoş biş muhabbeti sardırdık. Bu minim hanım bılacak kız da

54 indi çāy kitirdi, çāy içtik, teşekkür ittik yanımdaki abziy sūradı: “Niçik dedi kızını

55 beyendin mi?” didi. Bēk beyendim didim, bēk matur. Yāşte iken bîrseler didim

56 dñürçü bulıyık. Neyse vakit bitti dñürçü kildiler. Alar da olur tüşñürbiz digenner

57 āwuldaşalarımızdan sorağannar, diyenner aruw malay, yahşı malay. Bek aruv

58 digenner. Sonrā dñürçü olduk, birdiler nişan yasadık, toy yasadık. Sonrā avulğa alıp

59 kildik. Alay itip ivlendik. Kaçta iylendik? Miñ toğúz yüz otızda mı?

60 - Otuz değildir; o zaman seksen dört yıl oluyor.

61 Bİ.: Ātmış āltı. Miñ toğúz yüz atmış āltı yılında iylendik. Mayıs hıdırellez künni kilin

62 kildi indi bizniñ avulğa. Sora işte iylendik onda çiftçiliklen uğraştık. İlk kızımız bıldı.

63 O vefat itdi, yaşamadı. Miñ toğúz yüz atmış sékizde bi kızımız ḍahan buldı. Server

64 isimi koyduk. Andan sonra bir malayımız buldı. O da Servet miñ toğúz yüz yitmiş

65 dörtte kızımız okula başlayacakiyi. Çiftelerge köçüp kildik, arsa aldık, iy yasadık

66 Çifçi Mahallesi Uzay Sokak’da balamız şeyge başladı, kızımız mektepke başladı.

67 İkinci sene tiğisi başladı. Yitmiş bişde de belekey kızımız Semanur boldı. O arada da

68 men esnafılıkğa başladım. İndi ilk başta ayakkabıcılıkğa başladım. İstabul’dan alıp

69 kelip ayakkabı. Seyyar züccaciyecilikbilen uğraştım. Yıllar geçti sora emekli bılğaça

70 işi taşladım. Bala çağalar da ikmeklerini aldılar, ikisi üniverisiteden okúğaç. İndi

71 bankacı bıldı Server kızımız, malayımız da assubay çavuşı bıldı. Tezeçe
72 açıköğretimni okúdı iki yıllıkda. Emekli búlğaçtan köyde tarlalarımız bariyi indi o
73 tarları işliybiz.

74 - Kendin mi?

75 Bİ. : Kendim işletem, ücretlen işletem. Mátúrnan sürdürüyuz, biçtiriyuz, şeydiyoz.
76 Böyle bir şey olduk artık, yaşlandık bir iki ay balalar alıp kite kışın İzmir'ge kitebiz
77 yazın da balaların yanına varabız. Seçimniñ bir gün evvelisi kayttık seçimimizgi
78 reyimizi attık yeniden şehir ketirip şeyttik indi hâzırkine kayttık. Yazın munda
79 duracaz indi.

80 -Köye?

81 Bİ: Andan şolay köye kitip kelebiz alay kalmıyıbiz vâkıt ütkürebiz. İndi kırtaydıq.
82 Bu kadar senin súrıyacakların búlşa cevaplayabilirimsem cevaplarım.

83 - Askerlik gençlik anısı?

84 Bİ. : Keçlik anılarına da mı kirecez? Allah Allah şimdi o zaman baştan başlayaydıq
85 öyleyse neyse devam,itek öyleyse. Şimdi miñ toğúz yüz kırk senesinde babamız
86 rahmetlik bıldı, öldü babamız, biz altı kardeş kaldık. İki kız dört malay o zaman
87 kıoylarımız bariyi bék kıatı kış bıldı. Kırk toğúz yılında köyümüzde Minhabettin Avcı
88 digen bir kışide kıatımcıyık o zaman bék kış bıldı indi bir metre kıadar kıar yağdı altı
89 ay kıaldı da kıoyımızı andan alıp kıaytmadıq. İndi illilerde bir mâtúr aldıq
90 kardeşlerimnen birge şolay babamınkınen aldı anı da o zaman ortakıyı üç arkadaş
91 alğánlariyi babam ölgeç biz devrettik illide üçümüzge mâtúr aldıq şolay çıf

92 çiliğimizle malcılığımızı devam,ittirdik. Söra biçerdöver aldıq sıray uğraştık ni diyim
93 artık.

94 -Askerliğini anlat.

95 Bİ: Abiyim candarmayı abiyimnen aramızda birgine yaş bar. O miñ toğúz yız otúz üç
96 toğúmlı min de miñ toğúz yız otúz dört tuğımlımın. O Mardin İdil'de askerlik yasadı
97 candarmayı. Menim de askerliğim kilgeçten min abim kıaytkançık tecil,ittirdik.
98 Abiyim kıaytuğa min askerge kittim. Ankara Mamak'ta askerliğimi bitirip kıayttım.
99 Anda da bılay Tatarlar bariyi, tanığannar alarğa barıp sıray konaklandıq. Anda da

100 anılarımız bar şeyler bar idi bizniñ zorlarımız abıstıylar abzıylar bariyi. Bılay zor
101 masa koydılar. Biz sal da tiyik. Sal da bulgaç ayakkabılabilen kirdik salonğa da min
102 çikingenim, mingteşim çikingen tegül idi. Bulay pilmen aş kitirdiler. Men de
103 çömişin bilen saldım tabağıma bilmiyim şimdi bek acıkkan mı? Artık şey mi boldı
104 hemen salçasını da saldım indi hemen kapkaçtım avuzım kiydi, pilmen kabuğa kaşık
105 bilen közlerim yaşardı, avuzım yandı, havağa közimi tiktım. Anı da üy sahibi
106 fark etken isimlerni de indi unuttım hatırlarım da indi şey kiçten alar çay içe biznim
107 çay adetlerimiz bar. Onlar çay içkende meni abıstay üy sahibi çaķırdı: “Kil hele
108 balam.” didi, bardım. “Balam siñ aşyı almadın.” didi. Yok aşadım disem de “Yi yi
109 yi.” didi. Yanında meni alay pilmen sora pilavbilen it bariyi bir komposto bariyi. İndi
110 şey hoşaf diyibiz de bilmiyim indi ne hoşafı bolsa da. Şunlay yanında kilip çayğa
111 katıldık indi. Askerliğimiz illi altıda min toğúz yüz illi altıda asker bildik illi altı illi
112 sékizniñ şeyinde de askerden kayttık. Şolay aruv kiçti. Şolay benim askerliğim
113 kaytkaçda kaytmaz evvel bir şey bildi. Sarayönü digen bir mektep bariyi zirät
114 mektebi anda okuyaniyi zaten, belekeyimiz bir balamız yani kardeşimiz yani andan
115 sora men askerden kaytkaçta anı astubay okulına yazdırıp astubay boldı o. Sıra
116 emekli boldı da indi sora vakitler ütkeldik. Tabiy sağ olsun nur içinde yatsın
117 eniyimiz bizni sahip çıkıp yetiştirdi üstirdi, eniyimizte miñ toğúz yüz toksan bir
118 senesinde vefat itti.

119 - Senin düğününü gördü yani?

120 Bİ. : Evet, şeyi de kördi de torun bulganiyi. İşte anı da kiteceği torunğa torunun
121 balasına baralmadı. Aruvdı rahatsız boldı. Biz hanımğa indi tezrek kayt didik,
122 eniyimiz hasta didik hanım da kayttı indi. Eniyim aruwiyi zaten iki kiç mi yaşadı iki
123 kın mi iki akşam yaşadı. Andan sıra vefat itti.

124 - Peki cenaze törenleri nasıl oluyor?

125 Bİ. : Cenaze törenleri ayni şeyler kibik bolay hindi ayni bu yerlerdeki kibik şimdi
126 alay bula bizniñ avulımızda cenaze üyine aş pişirtmiyler. Kişiler çaķıra sırabilen
127 çaķırıp bizde cenaze üyinde aş pişmiyi emme hazır indi aş da pişe şolay indi biz de
128 aş virebiz. Cenazelerin olğaçda ayni bu yerlerniñ adetleri kibik adet bildi hazır.

129 - At etni bilen rakı tatarnın hakkı diyorlar doğru mu?

130 Bİ. : At itine şeyim bar, rakığa qarşımın. At iti biznim hakkımız. At soyuyalar belişin
131 yasap köftesin yasap aşımız. Biz de aşımız. At iti evveli de bizniñ abızılar zorlar
132 amcalarımız atnı saıp kıımız yasiylariyi.

133 - Kıımız nasıl yapıılıyor Behçet Amca?

134 Bİ. : Kıımız şöyle atnı savalar onın ekşi hamurla mayalıylar o biraz durdıktan sonra
135 içesin. Aruv bıla nefesni kınışlete nefes darlıklarına falan aruv bıla. At mayında
136 şeytip şeyteler bilmibiz. Artık nefes darlığına aruv kile sorağannarda ilaçğa berebiz
137 amma fayda köreler amma körmeyeler. Hazır birkaç senedir tabılmiyi indi atlar
138 ezeydi ...? Gençler kilgeçtin indi bik at soyup şeytip uğraşannara kilmiyor, telaşlarğa
139 şeytetmiyorlar. Atnıñ matur idip kazılığı da bula aynı manavlardaki pastırma kibik
140 dilim dilim şeytip içekke dölturalar anda işlenir, bek aruv bula. Temni bula, lezzetli
141 bula.

142 - At genç mi olacak?

143 Bİ. : Biz avılda belekey vakıt atlarını besliylariyi. Alay hem arık yani zayıf atnı
144 soymuylariyi sonra hısım akraba sıyırlar besleyleriyi, keseleriyi, anı paylaşalariyi
145 beni amcam çağırdı, öfağtım üleşkende arkamı dönerdim, oğlum bu bu kime derdi.
146 Ben kıçkıradım bizge tip amcam da küleriyi başta sizge bula diyi dip kalmaz sora
147 aman başta siz zaten hep meni şey yapalar soyğan zaman böyle birbek aruv hayratlar
148 şeyler itti.

149 - Saban toyu?

150 Bİ. : Saban toyu bula biz evveli avıl da yasiydı. Şimdi yırlar yırlap yimek yasap
151 aşımız yırlıyız. Rusya'dan da Kazan'dan da bizim tanığannar kile. Şimdi bizim
152 şehirde de tatarlar derneğe var, alarbilen konakları çağıradıryık. Bir iki senedir
153 avıl da yasamıyız. İşte şehirde Kütahya'nın şey avıl da bir iki yerde yasalar da
154 biznim avıl da indi yasalğan yok bir iki senedir.

155 - Soyadının anlamını biliyor musun?

156 Bİ. : Soyadımız İdil nehri var Rusya'da o nehirden itkilengen bizim o yerde Samar
157 diyorlar bir nehir kine var. Andan da Sapmar soyadı algannar küplerimiz. Altay
158 nehri var. Rusya'da o Altay nehrini de bazı biznim eniy yağında abızılar indi şeyler
159 dayılar Altay soyadını algannar.

-2-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Çifteler

Kaynak şahıs

Adı: Gülser POLAT

Doğum Tarihi: 1947

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

Konu: Günlük yaşam

- 1 - Adınız soyadınız?
- 2 GP. : Adım Gülser soy_adım Polat kızlık soy_adım Ablay.
- 3 - Doğum tarihiniz?
- 4 GP. : Doğum tarihim kırk yedi biñ toğúz yüz kırk yedi.
- 5 - Nerede doğdunuz?
- 6 GP. : Osmaniye'de.
- 7 - Mesleğiniz ne?
- 8 GP. : Ev hanımıyım, okumamışız.
- 9 - Eğitim durumunuz?
- 10 GP. : Eyitim béşe kadar.
- 11 -Rusya'dan bu tarafa nasıl göçmüşler anlatılanlardan hatırlıyor musunuz?

12 GP. : Dedem rahmetli çok âlim kişiyken Nur Muhammed ismi camiğe kiteler namaz
13 kılğanda Rus askerleri başkın yasıyi. Bu säffer dedem Ruslarnın papazını öltüre o
14 çıkış camiden kaç a yalinyak yalınbaş ne iran kala ne irak kala yiri yiri ayakları tilim
15 tilim bula, Törkiye'ye kile. Törkiye'ye kilgeç rahmetli babannem bile iylene ama
16 iyyinde de askeriyede subay oğlu kala, hanımı kala, bésikte balası kala, alarnı
17 rahmetlik siylep siylep yırlıyken biz körmedik amma siylep siylep yırlıyken sıra
18 üylene üylengeçten üç dört dene amcam bar iki üç dene halam bar munda balarnı bar
19 Törkiye'de. Bır tahan dönmiyi Rus'tan korkusundan dönemiye dönsem asacaklar diyi
20 bile yani öyle hayat kiçire sonra munda da bır sürü bıldık heralde Rusya'da da bizden
21 daha küpdır alay.

22 - Buraya gelince Osmaniye'ye nasıl yerleşmişler onu biliyor musunuz?

23 GP. : Adapazarına kilgenner başta Adapazarında orman uzak dip múnça yakarg a
24 otum yok dip köyge yerleşkenner tav yakın dip.

25 - Munça yakmaya ot yok dediniz, munça nasıldır, nasıl yakılır munçayla ilgili
26 adetler nelerdir?

27 GP. : Múnça hazırlegenin ikmek fırını kibik zor bır kirpiçten örme bır şey üstinde
28 yumruk yumruk taşlar üstinde de zor zor kazannar asttan yakkaçdın su yılına ayilece
29 bala çağa herkes ayrı ayrı kirip yıkana banyosunu yasıyi.

30 - Peki damat munçası nasıl oluyor?

31 GP. : Damat múnçası işte yani üylenen damat bile kilinge yakıla alarda banyonu
32 yasağ a bahşış dip bır yirge para sakliylar ol múnçanı yak an kişı ol paranı ala hediye
33 yani küçteneç.

34 - Başka adetlerinizi anlatabilir misiniz düğündür, dernektir, çeyizdir bunu gibi

35 GP. : Adetlerimiz fazla kalmadı hazır herkes yabancığa karıştı fazla adet
36 sirdiremiyorlar. Önceden biz balayiken koca fırınlarımız bariyi. İkmek fırınları kümeç
37 salalariyi, katlama diyiler katlama yasap toy üyine hediye alıp kitelerini. Köyde
38 çitine de tatlı olsun reçel olsun şey olsun bır yardım kibik yani alıp kiteleryi amma
39 hazır kalmadı.

- 40 - Saban toyu nasıl oluyor, ne zaman oldu, gittiniz mi?
- 41 GP. : Sabantöyu her sene bir bolmuyı tarihleri, Bazı Efendiköprü'de bıla bazı bizim
42 köyde bıla. Kiçen sine Kamlıpınar'da bıldı.
- 43 - Nasıl olur?
- 44 GP. : Tatarca çalalar oyniyılar. Yimeklerimizden yasıylar kùltürümüzden ni bulsa
45 çeşitli beliştir şeydir yasıylar, alay bir şenlik düzenliyeler yani.
- 46- Yemek tarifi verir misiniz peki?
- 47 GP. : Yemek tarifi beliş birim.
- 48 - Olur .
- 49 GP. : Bir iki kaşık katık ezicek sıyık may bir kùpkey tuz ún su anı basarsın tepsine
50 kóre aç. İçine de tāvúk veya kuzu iti kavurıp berengi bilen birge üstini kapatıp fırında
51 bir esin bir búçúk saatte filan pişer.
- 52 - Peki bir tane daha alalım.
- 53 GP. : Bavırsak birim. Bavırsak da toylarda yasalğan bir tatlımız kilinge yasıylar kilin
54 bile damatka. Sade yumurtanı çırpıp iyde çekirdeği kimin kisip kisip yağda kızartasın
55 tigi yağda da şerbetin kaynıyı. Sora pişirip bitkeç şerbetlep tabaklarğa koyasın, istine
56 de fasúlye şekeri bile süsliysin renk renk.
- 57 - Hatırladığınız unutmadığınız bir anınız var mı bize anlatacağınız?
- 58 GP. : Anım öyle pik yok. Biz yetim kaldık. Min on bir yaşımdayım annem öldi üç
59 tane kardeşim bar yirkelerim alar bile uğraşam dip yani bu yaşıma kilgenimi
60 bilemeden kaldım.
- 61 - Bildiğiniz türkü mani var mı?
- 62 GP. : Var.
- 63 -Söylerseniz çok güzel olur

- 64 GP. : Tēfik amcan kaptan min anı bik savınam añarğa b r dene y r eyitemin.
- 65 Pazarlarda satılamıyiken
- 66 Serget b r oldu kalem
- 67 Min eytirim ayğa selam
- 68 Ay eytsin sene selam
- 69 - Osmaniye'den  ifteler'e ne zaman geldiniz?
- 70 GP.: Biz yılını bilmiyim de kızım kır k d rt yaşında  azır y di aylık yağımda
- 71 kilgende hemen hemen kır k d rt sene falan bula.
- 72 - Evlenip geldiniz o zaman.
- 73 GP. :  ylenip kildik tabi.
- 74 - Peki, nasıl evlendiniz?
- 75 GP. : Biz ilk  ok ldan bi ten b r b rimizni istedik. Nevzat amcan bile yidi sene
- 76 y ridik. O zamanlar telefon felan yokiyi, mektup filan yazı aydık b r b rimizge
- 77 aracımız bariyi. Bu didi anı almasanız min Kıbrıs'ğa kitem  aytmıyım askerlik e
- 78 ba ımı alıp kitem diyidi alay  ylendik i te mutlubız Allaha   k r Allah
- 79 mutlu umuznı bozmasın.
- 80 - Evlilikte nasıl mutlu olunuyor, bunca yıl nasıl mutlu oldunuz, nasıl ge indiniz
- 81 onları da anlatın?
- 82 GP. : Her kimse bile ister  ocan olsun ister  aynanan ister  ayınbaban abzıyın atayın
- 83 her neyse herkesge boyun  yecin sessiz bulacan o kadar.
- 84 - Ka   ocu unuz var?
- 85 GP. : İki dene balam bar; o lum  aptan, kızım komiser emeklisi İzmir'de otura
- 86 o lumnı bik savınam seyirlerge kitip kile Afrika'ga felan mavi im minim.
- 87 - Torunlar var mı?

- 88 GP. : Torunlarım bar oğlumın kıızı mimar mühendisi çıktı, iç mimar. Oğlumın oğlu
89 yüksek denizcilikte okıyı İzmir’de. Kızımın oğlu avukat çıkacak senege nasip bılsa,
90 kıızı da lisede.
- 91 - Köye gidip geliyor musunuz?
- 92 GP. : Köyde amcamnın kıızına kitebiz başka Muhsin Hoca bar işte amcamnın oğlu
93 alarğa kitip kelebiz.
- 94 - Ara sıra gidiyorsunuz yani orada yaptığınız bir iş yok.
- 95 GP. : Yok alay işimiz yok ziyaret için kitebiz.
- 96 - Anlatmak istediğiniz bir şey var mı içinizden gelen bir şey.
- 97 GP.: Yok şimdilik düşünmedim sağ ol.
- 98 - Teşekkür ederim

-3-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Çifteler

Kaynak şahıs

Adı: Eyüp Sabri Cantöre (ESC)

Doğum Tarihi: 1957

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Emekli

Konu: Askerlik, köydeki ve ilçedeki yaşam, at eti kültürü, çifçilik.

- 1 -Adınız soyadınız?
- 2 ESC: Eyüp Sabri Cantöre.
- 3 -Kaç yılında doğdunuz?
- 4 ESC: Min toğúz yüz élli yedi.
- 5 -Nerede doğdunuz?
- 6 ESC: Kırıyık'te esas Osmaniye Kırıyık.
- 7 - Eğitim durumunuz?
- 8 ESC: İlk okul.
- 9 - Ne iş yaparsınız?
- 10 ESC.: Çifçilik yasıyımız.
- 11 - Oradan gelip Osmaniye Köyü'ne nasıl yerleşmişler?
- 12 ESC.: Esas Hamitli Köyü var. Hamitli köyüne kilgenner. Orda Altıoğlağ diye bir
- 13 yere kilgenner. Anda sö tabalmannar. Sö tabalmagıçtın ovağa çıkğannar, ovadan bir
- 14 köye tabğannar. Köye tabğandan söra at bilen kilgenner. Kilgen de kitgen de atnı
- 15 çatlakğannar. At çatlak ölgen. Sö tabđık dıp ondan söra kilip Kırıyık'ke
- 16 yerleşkenner.
- 17 -Kuruyük'e geldikten sonra ne işle uğraşmışlar?
- 18 ESC: Çifçilik bilen uğraşğannar.
- 19 -Hatırladığınız adet, gelenek, görenek öyle anılar var mı?
- 20 ESC: Gelenek bizniñ múnçalar bariyi. Tatar múnçaları.
- 21 - Nasıl onlar?

22 ESC: Onlar aynı bildiğin hamam da múnça dediğimiz hamam yani múnça altında
23 ateş yanaç üstinde taşlar bar taşların üstinde kazannar bar kazannarda sular kaynap
24 herkes ol múnçağa kire múnçağa kirip yuğunup çıkalar, yani banyo yapıp çıkalar.
25 Öndan sōra bütün sülale iki kōz oda birisi afedersiniz soyunma odası birsi şey yani
26 yıkanma yeri. Ondan sōra éskiden o bar múnça dedikleri yani ƣazırkıların banyosu
27 ol zamanın múnçası.

28 Ondan sōra bir de at şeysi bardır. At éti aşarlar. At éti aşyılar biznim köylüler yani.
29 Eskiler aşyılar. Yāni ƣazırkılarda yok, gençlerde yok; iski ihtiyarlar at éti aşarlar.

30 - Atı nasıl yetiştiriyorlarmış, nasıl kesiyorlarmış, kim yapıyormuş, ne zaman
31 bırakmışlar?

32 ESC: Kine bırakma yok atnı. Kine bar da son şeylerde yok. Üç dört senedir kisme
33 yok. O zaman atnı alıp taynı alıp güzelce beslerlē, besledikten sōra bir ay arpa
34 ékmeğin bilen kararlar. Arpa ékmeği yasarlar fırında onunla bir ay kararlar. Ondan
35 sōra kıbleğe yatırıp bismillah Allahuekber dīp keseler alay étip aşalar yani.

36 - Bu at etini her türlü kullanabiliyor musunuz, diğer etler gibi yani?

37 ESC: Fazla şey búlmiyo atnın haşlaması koğu yasıyı çorbası; ama köftesi devamlı
38 köftesini aşarlar ƣaşlaması fazla aşamazlar.

39 - Sucuk falan yapıyor mu?

40 ESC: Ƙazı diğler ƣazı yasalarıyı. Éskiden ƣazı yasalarıyı sucuk yasalarıyı. Ondan
41 sōra atnıñ maynı çıkaralarıyı. Maynı at maynı çıkaralarıyı at mayı romaztızmağa iyi
42 yani birinci nefes darlığına şeyge bitin millet istiyi yani şu anda bile Amerika'dan
43 kili at maynı súrıylar, at mayı tabılmıyı.

44 - Dügünler dernekler nasıl oluyordu, devam ediyor mu?

45 ESC: Éski toylar diyibiz éski toylar ƣalmadı bitti alar kızlar malaylar bir arada
46 oynıylarıyı alar bitti ayrı yani ƣazır şeyteler°.

47 - Peki, eskiden nasıl yapılıyordu?

48 ESC: Aynı toylar biladırıyı.

49 - Anı?

50 ESC: Alay bir şeyim yok.

51 - Gençlikten de mi yok?

52 ESC: Alay bir anım hiç búlmadı. Anılar küp de eytecek bulsan.

53 - Eyt birini.

54 ESC.: Anı hiç aklıma kilmiyi.
55 - Yengemle nasıl tanıştınız?
56 ESC: İşte anıñ anısını eytecem de uzak mesele o.
57 - Olsun anlat.
58 ESC: Házır min esas rahmetlik hacı babama iki sefer hacıya kitip keldi. Hacı babama
59 eytmedim de eniyime eytkeniyim eniyime dédim ki eniy mini iylendir dédim. O da
60 başka yérden bir kız tabdı, başka köyden Kayı Köyi'nden kız tabqandan sōra toyğa
61 üç kın qaldı bizniñ işler bozıldı. Bu toyğa kiteceyki minim toyğa kitecekyi hanım
62 búlmadı, bozıldı. Bozúlgandan sōra mahkemege çıktık. Biz nikâhlıydık o hanım
63 bilen nikâhlıydık yani birleşmedik, iylenmedik. İylenmegenden sōra mahkemege
64 dıştık. Mahkemen bitti dédi rahmetlik babam bitti digenden sōra kimni sōrak balam
65 dédi, bunu sorağa dédim. Bu hanımni kitip munú sōradık. Bu da halamnın kıızı öz
66 halamnıñ téğül de halamnıñ kıızni bu. Andan sōra munú aldık. Bu minim toyğa
67 kiteceyi Kayı Köyi'nge o anımız bar yani.
68 - Bildiğin bir masal hikâye var mı?
69 ESC.: Vallâ hiç yok kıızım be var desem hazır yalan eyterim.
70 - Köye gider gelir misiniz?
71 ESC: Kitip kilem men.
72 - Ne sıklıkta gidip geliyorsunuz, hani kıışları burada yazın orada mı?
73 ESC: Yok balarnı iylendirmeden kitip kileniyim baya bir iki sēne kaldım biraz da
74 köyde qoruculuk yasadım. Özimizniñ köyde korúrúculuk yasadım, biraz hayvan
75 aldım işte emekli búlgaç kiri kildim ol başka şeyim yok yani.
76 - Köyde bu saban toyu şenlikleri oluyor mu?
77 ESC: Bılardırıyi de o da yok yani.
78 - İki sene öncekine gittin mi?
79 ESC: Kittim.
80 - Nasıl oldu onu anlat.
81 ESC: Onu iyice şeytemem, anlatamam da çünkü.
82 - Gittin ne gördün neler oldu?
83 ESC: Aynı tatarlar toplantısı, tatar çalgıları çalalar ondan sōra tatar yemekleri dıp
84 şimdi fázırğa biznim siz mantı diyip eytesiz pilmenneri pişirediriyik andan sōra açık

85 awız tip eytebiz biz açık awız ƣamúrdan bıla içine ét koyabız ondan sōra da ƣúş ƣili
86 onların yarışmalarına falan kireler. Ablamlar yani apayımlar kire.
87 - Yarışma nasıl oluyor?
88 ESC: Kiminki aruv bıla ƣip pişirgende mayda pişirgende kiminki aruv bıla
89 pişirtelerini.
90 - Başka yarışmalar var mı?
91 ESC: Toylarda başka yarışmalarını ben bilmiyim bilsem şeytmem yani.
92 -Çiftelerde ne yapıyorsun Eyüp Amca?
93 ESC: Çiftelerde Kireçcilerde çalışamın miñ toğúz yüz séksen yidide kildim
94 Çiftelerge balalarını okutam ƣip kildim. Zor malay kildi ortokúlğa ilk okúlnı bitirgeç
95 ortokúlğa kilgeçiyi. Múnda ortaokúlı da şeyde meslekte okúdı. Andan sōra askerge
96 kitti. Múnda iylandirdik. Kireçcilerden Çiftelerden. Toyunu da yasadık.
97 - Toyu nerede yaptınız, nasıl yaptınız.
98 ESC: İskişeh̄er'de yasadık.
99 - Sizin adetlere göre mi bizim adetlere göre mi?
100 ESC: Sizniñ adetlere göre yasadık salonda yasaldı.
101 - Başka çocuklar var mı ne iş yaparlar?
102 ESC: İki malay bir dene de kızım bar. Érkeklerge malay diyiler ƣızlarğa ƣız ƣip
103 eytebiz. Ƙızının birsi érde; malaylarının ikisi de iylandi. Birsı hava ikmalde, anın da
104 iki dene balası var. Belekey malay da Mahmudiye'de şeyde bimde çalışa anın da iki
105 balası bar bir ƣız bir malayı bar.
106 - Çalışmaya devam edecek misin bırakacak mısın işi gücü?
107 ESC: Min çalışırım kızım, min ölgeçik çalışırım. Tatar boş turmaz. Atniñ yaşı bilen
108 Tatar'niñ yaşı bélli bölmiyo. Min şunda atmış iki yaşımda min. Yaşıımız bélli bulmaz
109 bizim Tatarların ƣartta körünek.
110 - Eyüp şarkı söyler, tatarca türkü söyler dediler.
111 ESC: Yok alay şeyim yok ƣızım yok minim ƣardeşim eytediriyi de.
112 - Peki sizinkiler Rusya'da neler yaşamışlar anlatılanlardan hatırında kalan var mı?
113 ESC: Hiç yok. Bir mektup kilediriyi kızım babama anda kaçak şeytediriyi mektupı
114 da o zaman minim aqlım ergende tavanğa saklıdırıyiyi babam mektupnu. Biz
115 okúyamıdırıyik belekey bala bulğaç. Babamğa mektup kélediriyi şol başka bilgim

116 yok yani. Esas minim eniyim Kütahya'dan kilgen eniyimnin şeyi annannem diyecek
117 Kütahya'dan kilgen bu benim başka bilgenim yok.
118 - Aklına başka bir anı geldi mi?
119 ESC: Yok kızım başka ni kilecek ağnattık da bitti şeyimiz.
120 - Çocukluğun gençliğin nasıl geçti Eyüp Amca?
121 ESC: Gençliğim hiç olmadı benim o belekeyken bir mektepke kittik. Mektepten iye
122 kaytadıyırık. Koyun karadık. idi babam sekiz dekar tarlası baridi. Andan sora hiç
123 okumadım. Yazın şeyge hayvanlara ...
124 kiçe tarla sürerdik. Harman işlerler. Biçerniñ üstünden askerge kittim. Dinli imanlı
125 bir delikanlılığım bulmadı. Emirtav'ına askerge kittim. Yirmi yaşime kildiğimde
126 çiftçilikten askerge hiç delikanlılık körmedim ele kızlar bilen filan hiç yirimedim. Hiç
127 kızlar bilen şeyim olmadı yani.
128 - Askerlik nasıldı?
129 ESC: Askerlik aruviyi. Emirtav'ında min. Emirtav'ında dört ay kaldım. Anda
130 santiralciydim santiralçi kursu kördim. Andan Tekirtav'ına kittim. Esas mini
131 Emirtav'ından mini şeyge birgenner Bağlıca'ğa Bağlıca köyü bar. Bağlıca köyüne
132 birgenneriyi min kitmedim. Yarbay kıza miğa nige kitmiysin dip Bağlıcağa tip seni
133 Doğuga atarmin didi. Allah razı bolsun atmadı adam. Tekirtav'ınğa birdi.
134 Tekirtav'ında on_altı ay kaldım. Yirmi ay yasadım; dört ay Emirtav'ında, on_altı ay
135 Tekirtav Hayrabolu'nda kaldım. Anda santiralciydim. Candarmaydi bizim; yani
136 hiçbir iş yasamadım yani hiçbir santiral var onun başında yatadıriyim. Rahatım bék
137 aruviyi askerde. Baban muhtar mı tigeler Emirtav'ına kilgende dört ay acemilikte
138 senin baban muhtar mı dediler. Esas Tayar Gör bar şeyde Emirtav'ında. Tayyar Gör
139 yarbayiyi. Ol Bardakçı'da iken babam bile tanışlar. Munda Çiftelerde tanışalar.
140 Tanışğandan sora yā minim bala bar diyi şeyde diyi Emirtav'ında diyi o da kim diyi
141 isimi felan da ala isim algandan sora mini Bağlıcağa birgeye uğraşa yarbay. Min de
142 kitmiyim didim min de şeyni körecem dedim yani dünya körecem dedim. Tërkiye'gi
143 dolaşacam didim. Bir eskiden şey yok_yi alay mesela bılay yiri falan yokiye bizim
144 zamanımızda bir yerni anca askerde köresin diyeler bizge memleket körge kör dip
145 eyttiler eski kartlar şulay dip eyttiler. Memleket köriyim dip Bağlıca'da kalmadım.
146 Kalmadan sora Tekirtav'ına birdi yarbay mini. Anda askerlik yasap kildim.
147 Hayrabolu'da askerliğim şol andan son askerdeyken min munun bilen iylendim

148 hanım bilen Necla bilen askerde iylendim ben. Yirmi kin izine kildim, nişanlandım.
149 Yirmi kîn şeyge kildim toy yasap kittim. İkine izne kildim. Kırk kîn izin kullandım.
150 Başçavuşım bariyi. Şeyde Hayrabolu'da ol başçavuşım bék aruv kişiyi. Yani
151 istediğin zaman izin birediriyi. Görevli tip çıkaradiryi. Anın şeyini yasadım min
152 postalığını yasadım hem postalığını yasadım hem santiralcıydım. Başçavuşun
153 postalığını yasadım. Ol izin kâğıdı birediriyi. Tabanca bariyi belimde ol boş tabanca
154 bilen şeye kitediriyim mesela İstanbul'a kitediriyim. Dayımnar bar İstanbul'da anğa
155 kitediriyim. Munta kitediriyim kağıt bilen mesela arabğa parça alıp dîp kêtîp
156 kélediriyim. Allah razı bolsın, Allah rahmet eylesin ölgen bulsa adamnı ismi de
157 Gökan'dı ol çavuşnun kıdemli başçavuşnu andan sôra işte kaytımdı. Martda kayttım.
158 Martda kaytkandan sôra Nisan Mayıs biçerge kittim. Biçerimiz bariyi.
159 - Biçerle nerelere gidiyordunuz?
160 ESC: Bizniñ köylere şeytim kızım çitlerge kitmedim alay. Bir Bardakçı'ğa kitidirik,
161 Eminekin'ge kitedirik alay şeylerde yirimedik yani. Aynı köyümüzde biçediriyik
162 şolay Bardakçı; şeylerge falan kitmedik yani Manisağa falan kitmedik. Manisağa son
163 zaman kitdik; ol da arkadaşın biçeri bilen kittik özümüzün biçeribile tiğül. Akhisar'ğa
164 kittik. Bir de Eminekin'de ekin biçtik oldu. Yani biçercilik bilen çifçilik bilen motur
165 bilen koyunculuk bilen ömrüm kitçi minim. Şu anda atmış iki yaşına kildim; işte
166 munnar bile uğraşam dip.
167 - Tekirdağ, Manisa nasıl?
168 ESC: Manisağa biçmege kittik kızım
169 -Gördünüz mü etrafı
170 ESC: Ya son zaman yani eskiden yani delikanlı olarak şeylerde çevre körmiysin, bir
171 askerde köresin Tërkiye'ni dip eyterleriyi.
172 -Yok anladım; Manisa'ya, Akhisar'a gitmişsiniz ya o taraf nasıl?
173 ESC: O zaman biçer bilen kittik; oralar güzel yizim bağları falan var ayrı çok şey
174 yirler yani bizim bu yirlerden aruv yangır yava iğleden sora bitin her yer yemyeşil.
175 Bizim bu yerlerde var kuraklık. Manisa olsun İstanbul olsun o yerler aruv. Bizim bu
176 yerler Eskişehir civarında yangır yavdı mı bu yerlerde sovu bula, işirsın; ama o
177 yerlerde yangır yavdı mı yarım saât sonra ceketini çıkar. Ceket mesele gocuqnar
178 yiriyessin çıkarsın; amma bizim bu yerlerde ezginek yangır yavsın hemen ceket
179 kiyesin, palto kiyesin işisin yani bu yerlerde. O yaklar, memleketler arū. Körmedik

180 bilmiyiz diyip yirimedik, hazır yiridik amma yaş kitçi; illi beş yaşından sora da
181 emekli bıldım. Emekliliğin de illi biş yaşında emekli bılsan ni şiyi bar.
182 -Manisa'da üzüm bağları varmış ya ne yapıyorlar şarap falan yapıyorlar mı denk
183 geldiniz?
184 ESC: Şarap yasağannarı körmedim kızım, tütünke kiteler tütünleri varyi, temeke
185 yasalğan temeke diyibiz biz yani şeyge. Tütünlerke kiteler ıatını, kızı, balaları hepsi
186 lüküs bilen kitelerini anda yani valizlerinin°.
187 -Çiftelere gelince burada mı oturmaya başladınız hemen
188 ESC: Yok Çifteler'de şiye Sakarya mahallesinde Mëvrit Avcı'nın iyde sizin iylerge
189 yakınıyi.
190 -Burayı nasıl aldınız?
191 ESC: Bu yirni kızım rahmetlik hacı eniyim bilen minim hanım izlep tabkannar otüz
192 lirağa aldım o zaman bu iyi otüz bin lirağa alğan bu yirni sunray aldık ondan sona da
193 tokız ay mı ne kaldık şeyde Sakarya mahallesinde andan sonra munda kildik. Munda
194 devamlı oturabız. Balalarını munda iylendirdik; kızını malaylarını. Hepsi mundan
195 iylenip kittiler.
196 -Malaylar nerede oturuyor?
197 ESC: Malay İskişherde hava ikmalde zor malay Engin digen malay hava ikmalde
198 eee belekey malay da Mahmudiyeden iylendirdim Mahmudiyede otura o kız da çiçi
199 mahallesinde otura ol da fabrikada çalışa şeyde yeni fabrikada çalışa. Başka şey
200 varsa eyt.
201 -Tamam teşekkür ederim.
202 ESC: Min teşekkür ederim.
203 -Yengenin babası Bardakçılı ama o nasıl gelmiş sizin köye?
204 ESC: Munın ebiysi şeyge kilgen babannesesi Bardakçı'dan karkına kitken karkından
205 bizim köyge kilgen irge kilgen andan keri karkınka kitken kirisin kiri kilgen iki
206 malay bulğan başta bir malay bulğan biznim köylüden andan sora karkınlıdan iki
207 malay bulğan, iki malaynı alıp. Kiri alıp kilgen malaylarını alıp kilgen munın ebiysi
208 köyge. Köyge kilgenden sora köyde minim kayınbabam kaynatam köyde yitişken he
209 bizim köyde yetişkenner. Andan sora minim halamnın kızını alğan munın babası esas
210 Türkemn tikül yani de ebesi bardakçıdan kimle bardakçılılar manaw şey tikül
211 Türkmen tikül. Türkmen Mecidiye bılsın Karkın bılsın alar Türkmen tikül yani esas

212 şey tikül yani bik yakın akraba tikül yani şey ne diyecek şulay halamın üvey halamın
213 kızının kızı bu yani öz akraba tikül. Tatarlar'da almazlar yani tiyze balası hala
214 balasına barmazlar yani alay şeyleri bılmaz. Munın anlatmak istediği bu amma
215 anlatamıy.

216 -Peki Eyüp Amca sen kaç kardeşsin, senin kardeşlerin nerelerde ne iş yaparlar?

217 ESC: Menim biz esas biş kardeşiyik üç kız iki malay malaynın birsi illi biş yaşında
218 öldi kardeş. O benim belekeyim. İki sene bula değil mi iki sene bula ülgende
219 kardeşimin min tek malay kaldım. Üç kız bar birsi ormancıda kızının birsi de mında
220 balıkçı sata Bayram bar balıkçı Bayram tirler anarda kız kardeşim birsi de
221 İskişehir'de şiker fabrikasından iri, imekli Kardeşlerimin bılay dört kardeş kaldık
222 hazır biş kardeş tikül.

223 -Peki diğer malay niye öldü hasta mıydı yoksa?

224 ESC: O hasta tikili babamın yanında kalganiyi. O bir şeye şey etmedi yani lay ne
225 sıcak suwga kirdi ne sowuk suwda yiridi ne işitti ne şeytti yani öyle bir şeyi bilmadı,
226 işte Allahtan bawırsak kanseri bolup öldi. Çileni çekken esas men minim kardeşim
227 çile çıkmedi Allah rahmet eylesin kardeşimi kötölemiyim de yani öyle bir şey
228 çekmedi. En küp çileni çekici minim fakir idik her yık minim sırtımda idi.
229 Belekeyden bitün tarlalarga bılsın koylarga bılsın şey kildi mi kasım kildi mi çobanı
230 babam çıkarırdı kasımda. Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart'ka kadar koyını bizge
231 kitkirediriyi. Marttan sora çoban tutadırıy. Yidi aylık çoban tutarırıy babam. Son
232 zaman yani bik para yitişkenden songra yani para topladık babam topladı. Dayım da
233 tarlaları birip kitkeniyi parabilen birdi de paraları şey olarak birip kitti parasını
234 taksitbilen alarga diyip kitti. Babam şulardan idinip zengin bıldı. Zengin bulgaç
235 çıkmedi millet. Biz de küp çalışadıyık. Minim kardeşim belekeyim işte rahmetlik
236 bulunça Seyitgazi'de şey Seyitgazi'de diyorum, Sivrihisar'da mektepke kitediriyi
237 anda o zaman bik variyi hazır yakın tikül yatılıda en küp yikni taşıçı meniym.
238 Allahtan miğe bişey bolmadı anarga boldı yani ol rahatnı bozıp anarga boldı yani
239 Allahın hikmeti bu şey olarak tikül yani bizim şeyimiz de tikül Allahtan boldıgıçin.
240 İşte babam da alarga tarla alıp birdi. Yagında kalgaç tarla şeytti ol zenginledi minim
241 kardeşim zenginledi. Biz aynı kaldık yani ni inceldik ni kopdık ni öldik o hisap
242 yaşadık kittik.

243 -İyi ki yaşamışsın yani

244 ESC: Hiç şeytmedik yani alay şeyimiz bulmadı.
245 -Akşamları ne yapıyorsun evde mi kalıyorsun, kahveye mi çıkıyorsun?
246 ESC: Akşamları min oramga çıkmam kahvede kumar bilmem içki bilmem. İçki
247 içediriyim eveli Tatar bolup da içki içmem mi iskiden içediriyyik amma yirmi yirmi
248 biş senedir awzıma alğanım yok At iti de aşaganım at iti de kalmadı. At iti de aşarız
249 kızım hazır iskideniyyi onnar. At iti de aşadıriyyik içki de içediriyyik at iti bilen rakı
250 Tatar'ın hakkı diyip eyteleriyyi ama o da kalmadı şimdi hazır alar da bitti yani.
251 -Bu köyde atı kim kesiyor, nasıl kesiyor?
252 ESC: Atı babam kisediriyyi rahmetlik babambilen şey bariyyi Hacı Muittin digen birdi
253 bariyyi ikisi keseleriyyi at kasabı anlariyyi.
254 -At kasabı onlardı, kımızı kim yapıyordu?
255 ESC: Kımızı babamlar yasıdıriyyi de men şeytmiydiriyyim yani bilmiyim anı esas
256 şeytip içine bir şey atalariyyi de kayaçta tıradiriyyi tip eyteleriyyi yani biz içmedik kımız
257 hiç. Yasıyileriyyi de men içmedim içki yasagannarı da sıramadım. Alarnın üzleri
258 içeleriyyi işte min üzüm kırdı yirigeç sağda solda yirigeç fazla iyce şeyimiz yokiyyi
259 bizim. Atnın itini aşıdıriyyim kine de hazır bolsa kine aşarım yok tabalmıybız iti kış ta
260 bitti at ta bitti.
261 -Olunca beni de çağırısınız artık.
262 ESC: İşallah çakırırım amma köftesini aşatırım ızır atnın köftesini aşayacan bir
263 daha yok mu diyip eytersin amma haşlaması aruv bulmaz.
264 -Nereden alıyorsun Eyüp Amca
265 ESC: Atnı mı? Atnı satın alabız. Bizim köyde de yetişediriyyi taylar yetişediriyyi
266 taylarını kisedirleriyyi andan sonra ayağı topal ayağı sınık atlarını alıp taylarını bir ay
267 besliyeriyyi bir ay ahardan çıkarmıylariyyi arpa ekmeği bilen karıylariyyi.
268 -Kim satıyor burada köyde kesenler mi satıyor?
269 ESC: Köyde kesenler. Zaten bizim Tatarğa yetmiyo kızım. İstanbul'dan kilip alıp
270 kiteler, İskişherden kilip alıp kiteler; yani köyge yetmiy bir anı anlatayım sizge: Bir
271 sinesi at kiskenner köyde babamnır bir butını but diyibiz yani alğan hacının birsi
272 kine hacılar hocalar da aşıylar bu at itini alğan adamın biş yüz altı yüz koyını bariyyi
273 kapıdan çıkıkanda koyları çıkıkanda etleri de çıka işekke beyli itleri çıkıkanda ol şeyni
274 tutalar kabalar ol butını, atnın butını kabalar. Adam tarta bir yakta etler tarta bir yakta
275 tartkandan sıyra zor adam aldı yani etlerni köpeklerin elinden yani itini tartıp aldı bak

276 altı yüz yidi yüz koyını bulgan kişi at itini itlerge bile birmiydi yani at iti o kadar şey
277 yani
278 -Kıymetli
279 ESC: He. Mınça diyip eyttim ya baya ol mınçadan çıkkın bir dene üşimiydiriyi, at iti
280 aşağaç bak halbiki sıcak yirden çıkasın yani sıcak hamamdan bılsın, mınçadan bılsın
281 adamlar bir dene üşimiyi. Üşüme yok yani ızır üşime bar ne biz de kanser boldı
282 tatarda ne şey bıldı ızır biz de aşamağaç kanser de buldı. Bawırsak kanserin de bola
283 her şey bola iskiden babamnın anısını anlatayım ben sizge. Babam ameliyet bulğanda
284 Nafız Mercan digen doktor varidi şeyde İskişehir’de devlet hastanesinde. Babama iki
285 dene iğne vurdular babamı yatıramadılar babam yatmadı yani şey derler ya añarğa
286 narkoz hiç tesir itmedi. Babama sıradı: "Hızır abi sin temeke mi içesin?" didi. Yok
287 didi. Men temeke içmiyim didi içki mi içesin didi içmiyim didi babam min didi yidi
288 yaşında didi namazğa başladım şey on iki yaşında namazğa başladım yidi yaşında
289 oruç tutarğa başladım didi babam hacıyidi yani hiç içki bolsın temeke bolsın
290 içmidiriyi adam. İçmeğenden sora doktor yav bu niden bulay bula didi. Temeke içse
291 belki şey bolmaz narkozun tesiri bolmaz dip şeytecek buldı. Yäni doktor yok didi
292 babam içki içmidiriyim didi babamnı bayıltamadılar. Andan sora in kuvvetli iğneni
293 vurúandan sora babam kine tıadım tiyi kitkennerinin tıydım tiyi babam ameliyette
294 Nafız Mercana didi ki min didi at iti açıyım anın didi şeyi bulgan didi faydası sine
295 didi ille yok mu didi Nafız Mercan yok didi sina alay beleş at iti bılmıy men didi
296 atnı beslerbiz güzelce beslerbiz didi biz önce beslerbiz alay kesebiz didi hemen
297 oramda tabkın kibik atnı kesmiybiz didi babam toktorlarnın yüzine şeytip kesebiz
298 didi kıblege yatırıp Allahu ekber tip kesebiz didi. Zaten bu mübarek at da avzunu
299 yaykalamadıktan sora suv içmiyi kızım suv içmez yani avzunu yaykalar yani
300 avzunu temizler alay suv içer at tigen bizim tavuktan falan bı temiz hayvan at
301 tigen kiçler amma biz işşek iti aşamadık kızım işşek iti hiç kirmedi bize devamlı at
302 iti.

-4-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Çifteler

Kaynak şahıs 1

Adı: Mediha İDİL

Doğum Tarihi: 1946

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

Konu : Adetler, evlilik, cenaze

1 - Adınız soyadınız?

2 Mİ: Mediha İdil

3 -Yaşınız?

4 Mİ: Atmış Sekiz.

5 - Eğitim durumunuz?

6 Mİ: Beşinci sınıf.

7 - Nerelisiniz?

8 Mİ: Ağlarcalı.

9 - Meşhur yemeklerden birinin tarifini verebilir misiniz bana?

10 Mİ: Mantını bir yumurta kırıyor bir bardak su onu yoğurabız unnan yoğurabız ondan
11 sora karabiber katabız unu karıştırabız azgine su salıyız böyle yumuşak olmaya şey
12 etsin diye az bi su salabız karıştırabız karıştırabız sonra açam hamurunu haçam

13 açtıktan sonra hamúr kesitiren şeyim de var bunun bilen yasıyım böyle düz kesem bi
14 de yanlamasına kesem kare kare oluyo kayseri mantısı gibi bula ondan sonra meselâ
15 salçalı mı istiyon haşlama mı istiyon iki çeşit pişireler tavuk suyundan da pişireler
16 tatarlar şulay pişireler tavuk suyunu içine salalar mantının salça da salalar pişireler
17 ondan sora sôfraya şey eteler. Ama öbürki kibi bulsa suynan haşlıysın haşladıktan
18 sora ayrı bi tavada yağ kızdırasın tereyağı kızdırasın salça sal toz biber sal istersen
19 anı salasın servise koy soğumasın. Beliş, Belekey beliş de işte yoğurt katam azcık
20 sıvı yağ katam azcık tereyağ katam tereyağ olsa oluyo olmasa sanayağ yarısını katam
21 onun bilen yôğuram Ez su katam fazla dinlendirmiyom hemen yasıyım yuvarlak
22 ceviz kadar azıcık ceviz kadar açıyım ceviz kadar yumakta ondan sonra patetisi de
23 küt halinde soyam böyle küt halinde bıçaklan kesem kare kare ufak ufak ôna kıyma
24 koyuyom kıymadan sonra soğan rendeliyom ama rendelemesen tuğrasın da bula
25 ufak ufak ondan sonra karabiber koyam ondan sonra hazırlıyom hamuru şu kadar şu
26 kadar açam patatesli kıymamı koyam içine böyle büzüştürem onu büzüştürem
27 tepsiye salam tepsiye saldıktan sonra üstüne maynı sürtem öyle aruv bula ki kıtır kıtır
28 böyle kütür kütür büyük belişi de kabak belişi de yasıyız. Kabağınkı da var tatlı
29 kabak büyük kabak satılıy ya alay küt küt dūruyoz onun da malzemesini öyle
30 yapıyoz. Yoğurt katabız kabartma tozu katabız onu zor açabız Onu tepsigi âzğine
31 maylibiz maylamasan da bile yağlı kağıtlar oluyo ya onu kuysan altı da yanımiyo
32 tepsi de batmıyô aruv bula kolay bula unı yaydıktan sora kabağın içine üzüm salabız
33 üzüm salmak istesen üzüm sal sarı üzüm çekirdeksiz pirinç de salabilesin unı
34 karıştırıp kabağın için küt küt halinde unı böyle tepsiye yayabız ondan sonra ayrı
35 açabız gine hamúrını o tepisinin üstüne yayabız üstünü de kapatabız kítir oradan
36 tepsini kitirelbi hamúrı yaydıktan sora beyle kıvırabız delik kaldırıyoz delik kaldırsan
37 da bıla kaldırmasan da bıla ayrıyeten gine hamúr ceyep unún üstüne kapak koyap
38 delik kaldırır delikten az bi su bi bardak su çünkü kabak şeyli bulgaçdın kabağa da
39 şeker atam yani karıştırıp üzümnü şekerni öbür et belişi olsa et belişi de aynı da o da
40 aynı kapatasın et belişine de su salasın ay bi aruv bula ki beliş yasağanımız yok.
41 Çiğbörek de yasıyız çibörek zaten bileler de.

42 - Ben bilmiyorum

43 Mİ: Çiğböre de aynı mâzemesi soğan rendeliyon karabiber kıyma unú karıştırın
44 azıcık bi ılık suynan bi yumurta kırıyom unnan yuğuruyom açıyom incecik zor bula
45 sonra kıymanı koyduktan sora üstünü kapat kesme şeyi var ya onnan kenarını
46 kesiyon yuvarlakcana onu bezlere koyuyom çünkü yalnız olduğuma yetiştiremem
47 dört dene falan koyasın kazan zor bulgaçta. Kúş dili de temren bulay.....? Kúş dili
48 de sade yumurtaynan yúrabız sade yumurta un äzgene bi çay kaşığı şeker bi çay
49 kaşığı tuz kabartma tozu filan yok hiç içinde bi şey yok bi bayrama gelirsın de
50 aşarsın bana ondan sora önu yuğuruyom kulak memesi kadar yumuşaklığında bula
51 ondan sora önu açıyom oklava bilen açdıktan sonra o şey bilen de kisem kisem şöyle
52 çapraz baklava şeklinde tırtır bilen kisem ondan sonra kızgan yağın içine koyuyom
53 böyle kevgirnen kızara o kızardıktan sonra kevgirnen çıkaram bîr kazana koyam
54 suyu fazla yağlı olmasın diye o süzöldükten sora kazana koyam altına da kağıt peçete
55 saram öna koyam sora aşaysın. Kıymaknı eytmedim kıymak da sütten yasıyım ben
56 kıymaknı da süt koyuyom meselâ aşıcak kadar hanene kaç kişiye kadar olsa da ben
57 bi bardak koyuyom su bardağıynan koyam ondan sonra yumurta kıram içine yumurta
58 kırdıktan sonra kabartma tozu atam ondan sonra unnan bu üç çatalı şeyler bula ya
59 kaşıklan olsa da bula karıştırıram karıştırıram böyle fazla koyu değil bulamaç halinde
60 böyle fazla da sulu bulamaç değil önu böyle tepsi tepsi değil kız tava şey tava da bula
61 be teflonnar var ya onlardan bula öna böyle azıcık yâ sürem yâda kızartmıyom ama
62 unu böyle akıtıyom kepçebilen yayılıp kite yayılıp kitince yavaşca kabarıyo
63 kabardıktan sonra böyle şeynen de çeviriveriyom yumşacık yemeynen doyulmuyo
64 içine istersen kaymaknan bal sür al aş. Bükme de yasıybız ama bükmeyi bilen var
65 çok. Mercimekli haşaşlı. Samusa yasıyoz samusa da mayalıynan ben onu bazen sade
66 sütten yūruyom bazı su katam yani öna da maya katıyom yaş mayası yaş mayaynan
67 yūruyom unı ondan sonra o kabardıktan sonra ocā açık awızı da eytmedik len o da
68 ceviz kadar böyle düküyom döküyom beze koyam evelep beze koyam üstüne de
69 örtüyom yani her şeye karşı tabi ondan sonra elimnen yayıyom yayıyom patatısı
70 koyuyom böyle balam bulay koyuyom kapatam kenarlarını elimnen bastırıyom küp
71 yasıyım amma önu koyuyom beze hazırladıktan sonra yağda kızartamın gine
72 kevgirin içine koyam bi yasap aşasan bilecek de pestil bilen yasıydık eskiden o da bi
73 çeşit hamúr bula açık awızı da o da kıymaynan önu yoğurt katıyom süt katam
74 kabartma tozu katam äzgene de may salam az onu da yūruyom yarım saat ya oluyo ya

75 olmuyo bekletmiyom fazla yarım sâat de o kabara onun içine de şu kadar şu kadar
76 açıyom kıymanı salıyom kenarlarını kıvıramın açık kalıyo ortası büzüştürmiysin açık
77 kalıyı ya açık awız.

78 - Bavırsak

79 Mİ: Bavırsak da sade yumurtaynan oluyo önu da kulak memesi kadar şöyle şöyle
80 bıçakbilen kiseler yāda kızartabız kızardıktan sonra anı cam tabaklara alsan daha
81 güzel oluyo ama balnan yapsan temelli aruv bula bal bilen yasasan anın üstüne
82 şekerler koyasın süslü süslü şekerler bula ya bawırsak diyolar Rusya'da küp yasıylar

83 - Düğünlerde damada mı yapıyorlar?

84 Mİ: Damada da yasıylar

85 Bİ: Bır künümüz bar sırf o kün evlenecek cigitnin iyinde sırf cigitlerge davet bula o
86 bavırsaknı o kün pişireler kız tarafından kile kesip tabaqlarna koyup oynaşıp külüp
87 şeytip bır de o vahıt hediye bula para herkes biş on ğuruş bır savırtka koyup ikram
88 itebiz evet o gün cigitlerge bola yırlap oynap biyip oturalar.

89 - Geline yok mu öyle bir gün?

90 Bİ: Kına gicesi bar. Şimdi kelin kitmeden bır gün iki gün évvelisinde bır kına gicesi
91 tertipliyiler.

92 Mİ: Kilinbilen de kite bawırsak kite bi tāvúk temizliyeler onu kızartalar anı da alıp
93 kiteler damat tarafına çerez alıp kiteler kiline kilin gittiği kün onu da götüreler böyle
94 güzel tepsilernen böyle milaj kağıtlarnan kırmızı bağılyılar gül gibi yasıylar böyle
95 damatnın kötördüklerini üç tepsi falan alıp kiteler Behçet.

96 Mİ: Men kelin giderkene cipnen kittim men. Hem kimi cipiynen kittim. Sadullahların
97 cibi vardı ya anın bilen kittim.

98 - Tanışma

99 Mİ: Kız biz ilk tanışdığımız nasıl oldu kızım bilesin mi şimdi bunnar eniştem bula
100 eniştem bilen kilgenner Bize kildiler. Eniştemin baldız oluyom teyzemin kıızı oluyo.

101 Bana geldiler söylemiyolar istemeye kildik demiyolar görcek de öyle görcekler yani
102 söylemiyorlar görücü úsulü keldik demiyorlar eytmiyorlar. Ondan sonra keldiler.
103 Annem de yokiyi ben de dikişler diktim de makinenin üzerine koydum picamamni
104 kiydim evi süpürecem bitirdim dikişimi bunlar da külüp kildiler kildikten sonra
105 bıyıklıydı Behçet Amcan bıyıklıydı valla iyli sannetim ben anı ondan sora hoş
106 geldiniz falan dedim hoş buldık buna diyo tatarca matur mu matur mu diyo ben de
107 dedim enişteme mâtúrbilen mi geldiniz enişte dedim đurđı đurđı eniştem nasip~olursa
108 bu beye seni istiycez dedi ben de dedim içimden bulırsız istersiz dedim içimden
109 eyttim nasipmiş balam nasip her şey nasip.

110 -

111 Mİ: Çiftelerden ben kelin köyge kittim köyden de buraya keldim tekrar köyden
112 munda keldim.

113 - Gençlik anısı?

114 Mİ: Biz düğüne mi toyga mı kittik kızım analığımız köndermediki bizi toyga hiç
115 çıkarmadı alayımızı

116 - Çocuklar tatarca biliyor mu?

117 Mİ: Malayım bile belekeygene kız bilmiyi anlıyi de konuşmasını bilmiyi Türkçe
118 konuştuk devamlı biz ona tatarca konuşmadık hatta benim kız ilk_okúlú burda kitti
119 de öğretmen Seyfi Urgan vardı rahmetli Allah rahmet eylesin evcil hayvanları
120 sayınız dedi öğretmenim kórke dedi kızım kórke ne dedi Timura da sordu Zihni'nin
121 oluna da sordu öğretmenim ne olacak qaz dedi hindi demediler kórke diyolar.

-5-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Çifteler

Kaynak şahıs

Adı: Şaban SEZER

Doğum Tarihi: 1965

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: Orta okul

Mesleği: Rençber

Konu : Saban Toyu, gelenekler

- 1 -Adınız soyadınız?
- 2 ŞS: Minim ismim Şaban Sezer
- 3 - Kaç yaşındasınız?
- 4 ŞS: Kırk toğúz yaşında min
- 5 - Doğum yeriniz?
- 6 ŞS: Éskişeherde töğdım.
- 7 - Nerelisiniz?
- 8 ŞS: Çifteler
- 9 - Nerelisiniz?
- 10 ŞS: Çifteler
- 11 - Ne iş yaparsınız?
- 12 ŞS: Reçberlik yasıyım
- 13 -Göç

14 ŞS: Alarñ eytkenine köre Rusya'da Samsunga gemi bilen kilgenner. Andan
15 Bursa'ğa, Bursa'dan Éskişehir'ge Éskişehir'de Köprübaşı'na kélgenner; fakat anda
16 sazlık bulmadığı için anda yaşam bulmağan Andan Beylikova'nın İkipınar köyüne
17 kitgenner. Anda yaşağannar andan şeherge köçgenner şeherden de munda köçtim.

18 - Osmaniye

19 ŞS: Minim Osmaniye, Kırıyık bilen eniyim ol yérli min şeherde tuğdım ama on bir
20 senedir Çiftelerde yaşıyım.

21 - Köye gidip geliyorsunuz

22 ŞS: Tabi kaytıp kilem

23 - Şenlikler, bayramlar yapıılıyor mu?

24 ŞS: Sabantöyları bula

25 - Saban toyu nasıl oluyor?

26 ŞS: Kiçen sene şeherde Kanlıpınar dip eyttilgen yér bar anda yasandı matur buldı.

27 - Kim geldi, neler yapıldı?

28 ŞS: Tataristan'dan ekipler kildi. Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı ve Kültür Bakanı
29 falan ağır bariyi, vali bariyi yani bürokrasiden üst tabaka kişiler bulganiyi

30 - Askerlik anısı?

31 ŞS: Minim askerlik tatil kibik buldı. İşte Zonguldak Karabük'te acemi birliğini
32 yasadık andan Bilecik Söğüt'ke kildik anda şöför eğitimi yasadık. Andan Urfa'ğa
33 Urfa'dan Cizre Silopi Nusaybin Mardin Kızıltepe alay dolaşıp kayttık.

34 ŞS: Evli min iki dene balam bar birisi malay birisi kız

35 ŞS: Bizninki körücü usulı boldı Minim zor atam bilen anın zor atası dost iken alay
36 tabışğannar alay vasıtası bilen boldı Toylar iskiden işte bawırsak gecesi falan
37 buladıriyi ama hazır alar bitti indi herkesniñ yasadığı kibik yasaybız.

- 38 - At eti yiyor musunuz hala?
- 39 ŞS: Halan tabsak aşıybız.
- 40 - Nereden buluyorsunuz?
- 41 ŞS: Özimiz soyabız özimiz soyıp aşabız tigi kişiler bilen ilengeç kıyıp bıla hatta
- 42 özimizdin hamur aşlarını bile bilmiyeler
- 43 - Atı siz mi yetiştiriyorsunuz yaz mı kış mı kesiliyor?
- 44 ŞS: Kışın kesiyler, tabi bazı kişiler bu işni bileler munnar karın yattığında kazı
- 45 yasıyiler Anı da alıp aşıybız.
- 46 - Kımız yapan var mı kaldı mı?
- 47 ŞS: Kımız yok kımız İzmir'den ta bula Ama bu yirde yasağan kişi yok.
- 48 - Senin işler nasıl oluyor rençberlik, çiftçilik
- 49 ŞS: Elle kilgen toy bayram diyibiz malesef soluk alıp virebiz adına da yaşam diyibiz
- 50 yaşıybız bakalım.
- 51 - Masal, türkü vs.
- 52 ŞS: Malesef min ol hadli aruw Tatar tekül men
- 53 ŞS: İskiden tatarlar toplu birbirini tutқан milletiyi hazır malesef kayde tatar anda
- 54 hater. Hatta kültür bakanı kilgeniyi Tataristan'dan şulay bir temsil birgeniyi her
- 55 cehennem çukurunun başında zebaniler bar iken amman tatarlarnıñ cehennem
- 56 çukurınıñ başında zebani yok iken tiger milletler diger ki nige munda sizde bu
- 57 tatarlarnıñ başında zebani yok Alar da eytkenner kim çığarlar çalışkan bolsa özleri
- 58 tartı aştan diyip.
- 59 - Teşekkür ederim
- 60 ŞS: Min de tişekkür ederim.

-6-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Eskişehir

Kaynak şahıs

Adı: Nadir YAFAY

Doğum Tarihi: 1962

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Emekli

Konu: Rusya ve Türkiye'deki Kazan Tatarları

- 1- Adınız soyadınız?
- 2 NY: Nadir Yafay.
- 3- Kaç yaşındasınız?
- 4 NY: İllî biş.
- 5- Nerede doğdunuz?
- 6 NY: Éskişehir ili, Çifteler Nayını, Osmaniye avúlında tōğdım.
- 7- Eğitim durumunuz ne?
- 8 NY: Orta okúl terk.
- 9- Ne iş yaparsınız?
- 10 NY: Avúlda...işiliyim.
- 11- Peki Nadir Amca Rusya'dan buraya göç edildiğini biliyoruz; ama nasıl göç edildiğini
- 12 bilmiyoruz. Siz bize anlatır mısınız?
- 13 NY: Rusya'dan bizniñ babaylarımız miñ sikiz yız tōğsan üçüncü yıllarda çıkgannar,
- 14 iki yıl sãñra min sikiz yüz toksan bişinci yılda kilip Osmaniye avúlına ulaşgannar. Ol
- 15 vakıtlarde öruslar bir sayım yaşagannar. Müslüman halkın nüfusunu şonda bizimkiler
- 16 korkalar bunlar bizni kirisin kiri iylendir? Dip şundan çıkıp kilgenner yirmi sikiz
- 17 ayile kelip avúlğa ulaşgannar şunnar ölçüp kitkenner meğer biz bala vaqıtta okutan
- 18 mektepler izile

- 19 -Peki tarih hakkında ne anlatabilirsin?
- 20 NY: Niçik tarih?
- 21- Ben biliyorum ki siz çok eskiden İdil-Volga sınırında yaşıyormuşsunuz. Siz ne
22 biliyorsunuz? Gidip geldiniz mi? Oraları anlatın o zaman
- 23 NY: Üç tapkır Kazanğa barıp kildim. Bir tapkır da Úrúmbörga barıp kildim. Biznim
24 babayların yaşayğan tǵurken yirlerine anda kalğan tǵannarını taptım anarı siñ sov
25 sǵnra eyitiyim.
- 26 -Kardeşleri buldunuz doğru anladım değil mi; nasıl buldunuz, zor olmadı mı?
- 27 NY: Baştan ben internetden anda Úrúmbörgda yaşağan avúlda yaşağan kişilerini
28 taptım. Alar bilen şıyleştım sırağaçtın familya sıradılar bizden familya bizge o
29 zaman eytip kaldırmadılar. Ol vaqıtta biznim ordakı familyamız Yafay bulğan indi
30 de adı da Yafay anda birbirinizniñ babayları kalğan bulğan idi. Anıñ dört kıızı bulğan
31 malayları bolmağaçdın kızlar kiyevge çıkğaçdın iylengeçdin familya da kalmağan
32 indi hazır Yafay familyası amma alarnıñ kalğan ırıkları bileler indi bizniñ İshak
33 Babayı Yafay familyasından diñip şol avúldağı kişiler bilen söyleşip turğaçdın izleyi
34 izleyi üç sene falan internetten siyleştik andan sǵnra bargaçdın tǵanlarını taptık
35 indi şunda.
- 36- Peki orada yaşam nasıl, yaşantılarına nasıl devam ediyorlar?
- 37 NY: Anda yaşam yaşıyılar heybetlep özlerine göre avúlda şol malcılık bilen
38 uğraşalar.
- 39- Yaşam tarzlarında Rusların etkisini gördünüz mü?
- 40 NY: Bulay indi.
- 41- Peki Nadir Amca köyde devam eden gelenek görenek var mı? Yoksa önceden nasıldı
42 gelenekler görenekler
- 43 NY: Múnda bizniñ avúlda mı; anda mı?
- 44- Sizin köyde
- 45 NY: Gelelekler aynı aşlarını aşıybız. Til sıyleşi báyraamlárdá toylar da devam ettirge
46 uğraşabız. Senede bir gün sabantoyu digen bir şenlik digenner Türkçesi sabantoyu

- 47 ütkürebiz, yırlarını yırlıyız, birge yiriyebiz. Min bildiğin illi iki yaşından súnra
48 bizim milli çalgı bulğan akerdiyon var indi gerbun diyiler şunu iğrendim äzirek şolay
49 ... tatarlıktan.
- 50- Bu sabantoyu nasıl yapıyor ya da niye yapıyor?
- 51 NY: Sabantoyu bile anda bizim babaylar bizge eytmediler öyle bir şeyni bu kääp
52 uzun yıllardan beri anda búlğan idi anda da.... Böyle yazdan çıkğaçdın kışta.....
53 Anda sovuğ bulğaçdın kışlar kıatı üte yazğa çıkğaçdın yigeler? Bitin işleri bitirgeçdin
54 saban diýiler saban işleri alar bitgeçdin ciğilip toy yasiyeler şunnardan kilgen bu.
- 55- Harman arası yani
- 56 NY: Harmana bargan işte saban işni bitirgeçdin toy yasiyeler yani.
- 57- Nadir Amca sen askerliğini nerede yaptın?
- 58 NY: Askerlikni Manisa'da yasadım andan sonra İstanbul'da yasadım.
- 59- Nasıldı var mı askerlikten kalan anı?
- 60 NY: Akılda kalğan anılar min bando eri bolarak yasadım askerliği şimdi äzirek nota
61 üğrettiler bize askerde miñ ötüz sene sora munda gerbun üğrenmeye başlağaçdın o
62 notanın faydası kilip çıktı. Faydasını kördüm şunda tizgine iğrendim birakında oyniyi
63 başladım akerdiyonda.
- 64- Nadir Amca evli misin?
- 65 NY: İyli.
- 66- Peki yengeyle nasıl tanıştınız?
- 67 NY: Yengeyle görücü usulü diyecek indi ē minim kıatın tatar tigül indi Tirikiyeyi
68 yalğız balalarga iğrettim tatarcayı ikisi de gayet... Ménim munda kızım var o da
69 kazanda okuyi yüksek lisansda okuyi da.
- 70- O ne çalışıyor?
- 71 NY: Tercümanlık til bilgeç.... Malay da okúttıcı bulmıştı Kars ilinde.
- 72- Sizin düğün nasıl oldu; hatta kız istemeden başlayıp anlatabilirsin?

- 73 NY: Şol başta körge bardık kızını körüp beğengeçdin karşılıklı birbirimizni andan
74 sonra yalçığa bardık alar birdi biz de andan sún aldık. Şul toy künlerin bilmegineçdin
75 şular buldı Anı kartlar yasıyı bizge bir şey tüşmiyi.
- 76- Tamam kartlar yapıyor ama nasıl yapıyor?
- 77 NY: Ey barıp sorıylar işte.
- 78- Tamam kızı istedik düğüne geçelim
- 79 NY: Toy aynı siz bilgen şeyinde Tirik toyu bildi bizniñki.
- 80- Dernekte neler yapıyorsunuz müzeniz nasıl?
- 81 NY: Munda ternekte şul miñ tokúz yız toksanlı yıllarda ol rusyanın işékleri
82 açılgaçdın komünizim bitgiçdin andan kilip kiçeler başladı. Biz bardık alar kildiler
83 Şulaydan bir dernek ıyıştırğa ihtiyaç boldı yani toksan iki yılında açıldı bu dernek
84 şondan beri sirdirile. Munda anda Qazanlılar bileler bizniñ dernek bulğanını kilip
85 kiçiçiler de bar. Yüksek şeyden purofösürler kile hocalar kile muna üniversitege şular
86 bilen tanışabız andan sınra... Kiçen yıl iki bin on üçinçü yılda bir de tatar müzesi
87 ıyıştırdık munda
- 88- Neler var müzede?
- 89 NY: Müzede çok tatarlar toruna indi öruf adetleri körenekleri köydeki iski yaşavış
90 kişilerin resimleri bar kiyim salımnar bar çok tatar ayilesinin bugün kıkçine bir
91 temsil barıyi.
- 92- Bize anlatmak istediğin bir şey var mı sizle ilgili?
- 93 NY: Nēse tovmu anlatayım size.
- 94- Ben ne anlatırsan dinlerim, çocukluk aını anlat?
- 95 NY: İyimde biz bala vaqıtta avúlnıñ parisi tatariyi tatar bulğıçdın şu tilibizni ana
96 tilibizni tatarca iğrenip kaldık Türkçeni de mektepke başlağaçdın yidi yaşında
97 iğrendim Türkçeni ilk okúl birinci sınıfğa başlağaçdın bizden sınra barlar indi bak
98 tatarca da siyleşmiyler hazır heybetlep ekirin ekirin büte yata bizni de.
- 99- Teşekkür ederim Nadir Amca.
- 100 NY: Rahmet bik zor

-7-

ÇİFTELER

Kaynak Kişi : Refik BAYAR, 75, İlkokul

Derleyen : Ferah Çetin

Derleme Yeri : Ev

Kayıt Türü : Video

Konu : Tanışma, anılar, gelenekler

- 1 - Adınız soyadınız?
- 2 RB: Refik Bayar.
- 3 - Doğum tarihiniz?
- 4 RB: Min toğúz yüz otüz toğúz.
- 5 - Nerede doğdunuz?
- 6 RB: Osmaniye.
- 7 - Ne iş yaparsınız?
- 8 RB: Çifçi.
- 9 - Eğitim durumunuz?
- 10 RB: İlk okul.
- 11 - Göçü size anlattılar mı hatırlar mısınız?
- 12 RB: Köçi bēk anlatmadılar da duyduklarımızdan şey tarihlerini de iyi kötü biliyoz da
- 13 kısaca Eniyimbile etiyim munda toğa. Eniyimin şeysi teyzem bariyi onlar da
- 14 memleketten kilgen. Tataristan'dan kilgen. Alarnıñ zoru zaten hepsi şeyden
- 15 kilgenner. Dedemler eniyimniñ babaları babamın babaları hepsi etiyimler şeyden
- 16 kilgenner memleketten.
- 17 - Ne ekersiniz, ne biçersiniz, nasıl geçinirsiniz?
- 18 RB: Arba ekebiz, būday ekebiz şimdilik alarnı ekebiz de emeklimin de, bÀkurdan
- 19 emeklimin. Şulay keçinebiz. Ebiyibile dedé bıldık indi.
- 20 - Aklınızda kalan anılar var mı?
- 21 RB: Bek alay bilmiyim indi. Balalalıklarımız indi köyden koñu kişularımız bariyi
- 22 hısım akrabalar iptişlerimiz bariyi belekeyde. İlkokıl mektepni köyde oğúdı. Zaten
- 23 başka mektepkе kitmedim. Bişinci sınıfka oğúdı. Andan sını işlep. Şol vahıttan beri

24 işliybiz. Üzimizi kiçindirebiz bakan. Yâşimizde baya bıldı indi. Ôazır minim bugünkü
25 yaşım yitmiş biş yaşımdamin.

26 - Saban toyu?

27 RB: Saban toyu bu memleketten kilgen bir şey bu. İlkbaharnıñ şeysinde ilk yaznıñ
28 şeysinde yasalğan bir saban toyu ol memleketten kilgen biznim yerin şeylerinden
29 tiğül de. İşte konaqlar kile çaķırabız. Memleketten kele Orusya'dan kileler. Gărbun
30 çalalar yrıliylar biz yrıliyibiz alar yrıliyi tigen kibik. Aşlar pişirebiz üzimizniñ
31 geleneksel aşlardan pilmendir efendim açık awızdır belişdir andın yemeklerni
32 pişirebiz. Kilgen konaqlarğa hırmet itip aşatabız dahan. Andan sıra ağşamüstü tağılıp
33 helallaşıp şeydip kaytabız herkes üyine.

34 - Munçalar nasıl oluyordu?

35 RB: Múnçalar iskiden herkesniñ üyinde bariyi, bu memleketten kilgen anın şeysi.
36 Başka bir kişilerde yok Türklerde bılsın macırlarda bılsın olmuýo sırf bizniñ
37 Tatarlarda herkesniñ üyinde bir múnça bariyi iskiden. Iskiden zaten şeylerimiz
38 kalabalıģıyi. Eniy, etiy, dede bıladıriyi; abiler apaylar bıladıriyi, cingiyler bıladıriyi.
39 Alar herkes işinin şeyine kitti. Iskiden bek işler bıлмағанın içinde biraz kara kömiyi.
40 Üyde de kaladıriyik. Askerler iylegeçten çıkıp kitken kişi bik anca çıkıp kitedirileriyi
41 dışlarğa, işlerne kiteler indi alar. Başka ni tiyensin.

42 - Türkü, mani bildiğiniz var mı?

43 RB: Tabi tatarca tatar bıłğaç éveli min yırçıyım aslnta da oynıydırıyım,
44 yrıliyidırıyım, neşeliyik, ědir köyde bitti süyleşerek kişi yok. Tatarca da...

45 - Kalmadı mı sizin aklınızda?

46 RB: Var olmam mı?

47 - Bir tane söyleyin

48 RB: ayden keldin sen bizge
49 Batmayince dengizge
50 Kadirli konaqsın sin bizge
51 Ni hırmet ideyim sizge
52
53 Abiyingilniñ art yakında
54 Kaldı kayış dilbigem
55 Kalmadı kayış dilbigem

56 Kaldı sevgen ilginem
57 -At eti kültürü devam ediyor mu?
58 RB: At eti kültürü devam ediyo, at tabamıyız soyarak at tabamıyız. Tabsak
59 soyabız bizge alaylar çağrap kirekmiyi gayet semiz besili gayet maylı atlardan
60 bılacak soyacan gânc de bılacak biz şulay aşılık öyle iytken şeylerden aşımıyık.
61 -Kımız yapan kaldı mı?
62 RB: Yok şimdi. İskiden bir bizim rahmetlik şeyimiz bariyi. Tiyzemin şeysi biz ona
63 yizni diydirdiyik. Ol yasıdıriyi şeytip sın. Alarnı bilemiyim tiyzemin şeysi Hadis
64 isminde bir kişi amma kübiyi sun iki dene at sınına kadar beslep şularnı kımıznan
65 yasap içip şeyler iyiridi yani sınına kadar zaten özi de hastayı tatarca hasta teğül anda
66 atnı özenmin eski kartlarımızdan sırp andan sora bina kaldı köynün şeyni min
67 soyadıriyim. At herkesle birediriyik paralı bolsun parasız bolsun dağıtadıriyik;
68 aşadıriyik.
69 -Ne zamanlarda oluyor?
70 RB: Mını ekseriyi kış kini kar yağdığında bıla temiş ol vakıt yas kini bılmıyı kazı
71 yasıdıriyik. Eveli biz kazı diyirik içekke doldırıp şimdi ol kazını biz pek
72 yasıyalmadık sucuknı şey bılmıyı tiz bozula, tiz tüketsen tiz bitirsen bula da köftesini
73 yasap, haşlamasını.
74 -Ava falan gider misiniz; avcılık yapar mısınız?
75
76 RB: Ava kittedim. Genç vakitli kittedim; avğa da kittedim. Biznin zaten Karataw
77 ormanlarında keklik bile şey tabşan başka yok. Küp kittedim. Allaha şükür tabşan da
78 apkayttım kekliğin de apkayttım. Aşadık, işdik. Meselâ bir toplu vaziyette
79 kitediriyik, apkaytıp köynün kahvesinde pişip aşıydık. Gençler kitken kişiler avğa
80 bargan kişiler aşıydık. Şulay eskiden bik neşeliyik kişidir. İndi bitti cematimiz de
81 kalmadı. Şolay kéçinip kitebiz. Yani şeherge köçsen nişleyecen. Biz hazır şeherge
82 köçsek şeherbile köynün bir fark yok. Én azından hava var mında, temiz hava
83 rahatlık yaşıybız bakam Allaha şükür.
84 -Aklınıza askerlikten anı geldi mi bu arada?
85 RB: Askerlikten var, çok anılar var da şimdi akılğa kélmiyor. Şimdi gene bi dene
86 anlatayım sağa. Biz Ankaradayık; asker Ankara'da bizni şeyge Kötahyağa yiberdiler.

87 Havaçı askeriyim. Şol vakti kitkende otúz bész kırk kişi Éskişehirli Afyonlú
88 Kötahyalı başka yerli yok. Kütahyağa kitebiz. Yakın bir yer bulgaçtın minim de
89 askerliğim az kaldı dört ay kalganiyi zaten son ay bitirip kaytanım kilgen de münden
90 kaytkanda Éskişehirlielerin şeyleri min buldum zorları. Sin mında tüz sin mın tüz
91 hepsini düşürüp biznim Éskişehir’de çıpkalım felançe yérni barik felançe yerde
92 toplaniyik kitebiz. Neyse ol kinler keldi. Bardim; kimse yok, kimse kalmadı. Şimdi
93 ardım ben Kütahyağa siftā varam beyle. Biznin Ankara’da kelen iptişler variyi. Alar
94 kaydeler falan dip söradım, söradık. Bir iptiş daha Afyonlú bariyi. Andan da subay
95 kapkittler. Şunda bir şeyler der vire falan didiler. Biz de bardık. Ardından barıp
96 selam birdik, tabi asker selamı. Hoş keldiniz beyefendiler dédi. Bin teşekkür ederim
97 dédim; tigi de bir şeyler eytti mene kerisin keri eylendi. Éskişehirli dédi sen kayda
98 kaldın dédi. Yav işte komutanım param bitkeniyi köyge uğrap para aldım; para için
99 uğradım dép şey yaptım kéc yerine dédi tamam keçtim. Afyonlú iptiş variyi.
100 İkimiziyik zaten Kırk bész kişiler tigiler toplanalar alar bizden evvel bargan.
101 Afyonluğa sıradı: Sen kayda kaldın hemşerim, dédi Afyonluca “hēç” dédi bir dene
102 soktu Afyonluğa mine kıçkı: Gel buraya, neyse bardım Buyur kōmtanım nerde
103 kaldın dédi işte param bitti de köyge uğrap para aldım bu dédi yalān askerin parası
104 bitmez amma kitabına uya sēninki hēç oğlum.
105 - Siz akıllılık etmişsiniz.
106 RB: Şolay bir şey atlattık askerliğin şeysin de küpte hani bu bir şeyi kızığı.
107 -Teşekkür ederim.
108 RB: Sağ ol min de teşekkür ederim.
109 RB: Bir ara bu köynün kençleri orta yaşlılari toplanıp ciyin yasap toplaşıp şeye ciyin
110 diyebiz ciyin yasap memunla? kibik kamúrlar pişirip yırlaşdırıyık. Tatar yırları
111 yırlaşdırıyık. Bēk neşeli böladırıyık. Bēk matur şeylerimiz var haqqaten sūnra bu
112 Konya şeysi çıktı tanıştık tanışmak için tanışadırıyık de éskiden alay sık tēğīl idi. Ya
113 Konyağa kitik niçik kitik şulan kitik o zaman mâtúrlar mâtúrbilen kittik. Biz iki
114 kinde Konyağa bardık. Konyalılarla şey yaptık Böğrúdelikte tatarla tanışıp bir üç bész
115 kün kōnak bölup kaytıp andan sōra alar bizge kélediriyi biz alarga baradırıyık. Biz
116 ciyinleirmiz gine şulay akşamları toplanıp haftada bir on bész kinde bir ciyin gine
117 yasadırıyık alar bölmasa da bolsa daalar bulgaçtın daha şey bıla aruw bıladırıyi. Alar
118 da böyle oyun yasap oyun yasıylar böyle.

-8-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Eskişehir

Kaynak şahıs

Adı: Yaşar AYMERGEN

Doğum Tarihi: 1956

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Emekli

Konu: Hayat

- 1- Adınız soyadınız?
- 2 YA: Yaşar Aymergen.
- 3- Kaç yaşındasınız?
- 4 YA: İlli altı toğımlımın, İlli sikiz yaşında bulunuyorum.
- 5- Eğitim durumunuz?
- 6 YA: Eğitim orta okıl tahsilli.
- 7- Nerede doğdun Yaşar Amca?
- 8 YA: Men aslında İstanbul toğımlımın, yalnız babamnar benim etiyimner İstanbul'da
- 9 işliyeriyi tabi köyge kelip kitetiriyi o zamannarda annem toğımı yaklaşığadın
- 10 İstanbul'ga şey yapgağdın köy kökeni bolgağdın köyden almak zorunda kalgan.
- 11- Peki Yaşar Amca İstanbul'da yaşadın mı?
- 12 YA: İstanbul'da hiç yaşamadım, İstanbulu da zaten hiç yaratmadım yani babam da
- 13 hiç yaratmadı. Yani iskiden yani bılay iş durumları biraz şey bılgagğdın hep köyni
- 14 tercih itdik yani.
- 15- Sen ne iş yaparsın; ya da emekli olmadan ne yapardın şimdi ne yapıyorsun?
- 16 YA: Men mektepten çıkgağdın biraz boşda kaldım. Bir kini amcamnar babamnar bu
- 17 toğanımın babaları bilen Nadir Yafaylarnın şey yaparken bir kini alarnın motornan

18 Çiftelerge kitgende yarı yolga barganda amacamın birsi bir fikir ata tabi munnar ne
19 diyor motur arabasında bunar bidon diyo neyse bidonu körgeçdin muni ne yapasınız
20 didi muni artezyan suw alabız çay içebiz didi o arada biznim amca rahmetlik didi ki
21 bu balanı niye boş yatarasın didi minden için i nişliycez didi babam da munaga bir at
22 arabası al bir de bidon koy Çifteler'den bizge kündemge kitirdik bardık bir
23 akrabamızda bir at baridi o da bahçaga kitip kelediriyi ondan müsâde aldık atnı
24 arabanı bizge sat didik nişiteceksiz Çiftelerden suw kapkaytacaz şey yapacaz didik
25 onunla min tam yidi sene suw taşıdım köyge yirmi biş kuruşga tenekesin şey yaptım
26 son askerge kitkende taşladım. Taşlagaçdın askerden kaytkaçdın tabi şeyler ilerledi
27 başka bir iş kariyim dıp niyetledim. Sonra tekelsanga kittim. Tabi min özümde
28 ufakdan rahatsızlık geçirken için özirliyim. Men şey çıkarttırdım rapor çıkarttırdım ol
29 rapor bile dört sene iş küttüm tabi bu işçi bulma kurumu şeyi bile yizde otız biş
30 rapornan kirelmedim ondan sora itiraz ittim. İtiraz itgeçtin petetege kirdim petetede
31 on dört sene çalıştım on dört sene çalışgaçdın Telekom satıldı postane ayrıldı min
32 Telekom kısmına kitçim. O zaman akçası daha küp buladıriyi tigilerden farklı
33 bıladıriyi. Hemen bi yaka kaydık. Anda da altı sene şiytgeçdin emekli bildim.

34- Emekli olduktan sonra ne yaptın?

35 YA: Emekli oldıktan sora hiçbir iş yasamadım minde şolay camiden ige iden şeyge
36 boş boyunduruk yiriybiz.

37- Boş değilsiniz, dernektesiniz.

38 YA: Emekli bılgaçdın işte bı yirge arkadaşların tavsiyesi bile mında yönetimge
39 kirdik bir iş yidi sekiz sine min mında sekreterlik yönetimde kaldım. Ondan sora
40 istifa ettim. Şimdi de tabiy bırakmadık bu yirni kitip kelebiz yani.

41- Keyif için, tanıdıkları görmek için gidip geliyorsunuz o zaman.

42 YA: Tanıdıkları, eş dostu görmek için bulay bir şey yapabız.

43- Sana sabaha kadar tatar öğleden sonra Türkmen diyorlar niye?

44 YA: He şimdi ben ona burdakı arkadaşlar tabi oturuken şey yaparken arkadaşın birisi
45 şaka bilen karışık bir şey eytti dedim o anda hemen aklıma bir şey keldi. Andan sora
46 didim ki min mundan istifa etiyim de didim Türkmenlerin şeyine kirim tidim
47 yönetimde kaldım eniyimin de gücüne kitmesin tidim tahaldın Türkmen bulgaçtın

48 didim anda da biraz vazife yasarım didim yani minı espi amacı bile eyittim. Yoksa
49 kine de alay eytmeseydim zaten munda kitmegen buluriyim.

50- Peki sen askerliğı nerede yaptın?

51 YA: Şimdi askerlik olarakdan askere kitmeden al da men özörlümin dip ayttım baya
52 da min askerliğı çok mirak ettim şimdi munda biznin abiylerimiz amcalarımız falan
53 askerde şulay bildı bılay bildı diyip anlatganda mini de merak sardı Tabi min de ol
54 yirlerni kitip şeytiyim tidim. İkinci yoklamamda sin didiler askerge kitme sin biraz
55 rahatsızsın didiler min didim vatan hayını bılmamak için kiteçem didim. Yani kittim
56 anda da şeylerini kördüm bir yirmi üç künlük askerliğı bar aslında atmış biş kinde
57 kalganın da hastanede yattım. Anda sıra kin de didiler sin tabircısın şeyine birliğine
58 didiler şolay kayttım. Andan sıra kaytkaçdın da zaten memır bildım. Postanede
59 çalışdım, telekomda çalışdım şolay emekli oldum.

60- Peki evli misin?

61 YA: Evliyim bir malayım bar. Özümün kadını da minim kibik tatar bılmadı çit
62 yaklardan iylenmek icabitti. Köyden alarga uğraştım. Tabi köyde tırgan vahıtlarda
63 mini bik şey yapmadılar tabi suw taşıgaçdın köydeki durum da biraz zayıf bılgaçdın
64 mina bik kız viresileri kilmedi. Şimdi askerge kittim kaytkaçdın emekli bildım
65 postanege kirdimn postanege kirgeçdın minim haller bik aruw bildı maaş bildı aşalga
66 bildı. Minim de bılay bılacağı mı tahmin itmediler. Köyde birkaç kızga şeyttim yalçı
67 tigöl de arkadaşlık deyimi bile biraz uğraşdım minimle arkadaş bulmasın diyip
68 tiskerlendi. Min de alarnı taşladım. Başka yakdan aldım.

69- Sonra çok pişman olmuşlardır eminim.

70 YA: Artık bilmiyom pişman boldılar mı bolmadılar mı onların bileceğı iş.

71- Malay ne iş yapar?

72 YA: Malayım yeni askerden kayttı bir işke kittim o da emekli bılgaçtın min
73 Alanyağa kitgen de anda malay ticaret lisesinin bilgisayar puroğramcılığını bitirdi.
74 Askerge kitti askerde de sıkıntı kördi. Alanyada turganda bir cinayetke tanık bildı.
75 Biraz da balanın pisikolojik turumı bozıldı. İşke kirdi randımanlı işleyelmedi
76 işlemegeçdın çıkdı min anı doktorlarga alıp kittim ezrek tizelsin dip. Kitip kelemen
77 bakam anı bir hal yol itecez Allā birse

78- İnşallah biran önce düzelir.

79 YA: İnşallā tizelir.

-9-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Çifteler

Kaynak şahıs

Adı: Güler GÜRYALIM

Doğum Tarihi: 1957

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

Konu: Günlük yaşam, anılar

1 - Adınız soyadınız?

2 GG: Güler Güryalım

3 - Doğum tarihiniz?

4 GG: Bin dokuz yüz elli yedi

5 - Doğum yeriniz?

6 GG: Çifteler/ Osmaniye Köyü

7 - Eğitim durumunuz?

8 GG: İlk okul

9 -

10 GG: Bizim köyün múnçaları vardı. Şimdi köylerde kalmadı artık hep yeni banyolara
11 döndü. Bizim köyün múnçalarının yasalğanı ikmek fırınları şikilli yasağannar, asttan
12 yağazın üstten de taş döşegenner. Taşlarını üstüne de varillerni kisip üstüne su

13 duldurgannar. Tiger adları da seki b r isi t ben seki  b rs  yukarı seki, soğukda
14 yuĖanĖan t bende yuĖanĖan serinde sıcak da yuĖanĖan yukarda yuĖanĖan  unay
15 deyip yuğunup  ıkkannar ama iyice b r de yuĖunĖanda me e yapraklarını toplam  ıb r
16 tıp  ıb r

17 tıp berip berip yuĖunĖannar. O da b r masaj  ikilli bulĖan idi. Sonra m n adan
18  ıkk   matur ittirip giyinip iyelerine kiteler.  ylerge yakın teg l m n alar yurtlarının
19 b r  itine yasağannar. Evlere uzak kalıyor sonra evlere gelince gen ler de onlara
20 sofr  hazırlar. Bu ba ta  artlar anneleri babaları sonra k yn n  art ki ilerni
21  aĖırtĖannar yuĖunurĖa ti ip. Alarna tatar sofrası hazırlayenner b rge   y i genner
22 Tatar sofrasında da avzı a ığı samusası vak beli i     d lisi bavırsak tatlısı hepisini
23 yasağaylar.  unun bilen b rge hepsini   y i ip oturgannar idi. B r iki sa t sofrada
24 kalalar so radan herkes iyine yava  yava  dağılgannar indi.

25 - Bir yemek tarifi verir misiniz?

26 GG: O beli in yasalĖanını anlatı ım. Beli ni normal  oyun  eti bols n sıyr  eti bols n
27    ba ı d Ğrağannar berengi  iğ so anı  iğ hepisini d Ğrağan hamura da maynı
28  oyarsın  atık  oyarsın y m rta kırsan da bol r kırmasan da bol r  amurunu  oyup
29 tuz atarsın i i m zemesine de b r so an bilen karabiber karı tıp normal tepisiye
30 g re  amur yoğurursun somun   mek kadar  amur olur. Onun b raz k   Ğ n 
31 ayırırsın b r az da b y   n , b y   n  tepsige k re a arsın b r parmak
32  alınlığından b raz incerek bulacak iyce ince de bulmayacak tepisinin  itinden
33 ta acak  ikilli a arlar m zemesini de hepisini karı tıracan  etini berengisin b r
34 bu uk iki kilo kadar berengi bulur hepisini karı tırsın b r de o an karabiber
35 m zemesini olduğu gibik beli nin ortasına koyarsın  iri kalan  am r nı da yandan
36 belekeyrek a ıp  st ni yamarsın  itini yabı tırıp b Ğersin sora fırında b r saat kadar
37 yava  yava  pi er. Beli nin tarifi de bu.

38 - Ba ka yemek tarifi

39 GG: Bavırsak bar     d li bar     d li de normalgene  amur yumurta    d rt tane,
40  amura bi  imdik tuz atarsın  n aldığı kadar  n yumurta i ine hi bir  ey yok su
41 katmıcan sade yumurta onu hamuru y  urduktan sora oklavayla yufka gibi a arsın

42 sora üç parmak kınışlığında kesersin kestikten sonra verevine gene üç parmak
43 kınışlığında kesersin onnar üçgen üçgen olurlar zaten. Hemen kúş dillerni fazla zor
44 bılmayacak belekey belekey kisecen sora may kızdıracan normal kazanın içine biraz
45 maynı köberek koyacan kúş dillerni içine koyup hemen az salıbban bilen birge
46 kepçe bilen alıcan bir de aynı hamúrdan bavırsak tatlısı bar anarğa da dört biş
47 yumurta bulır içine gene hemen bir çimdik tuz koyarsın alabildiği kadar un.
48 Alarnıdaki iyice bir sıkı sıkı yõñrursun yõñurduktan sora basarsın başkaç sora hemen
49 bazlama kadar hamúru açarsın fazla şey olmayacak bir parmak kınışlığında yuvarlak
50 bulacak kalınrak bulacak bir parmak kalınlığında şeritler halinde kisecen
51 kişkeçtiglerini şeritlerini de vak vak doğruyacan, hepsini birge kesip bitirgeç un bilen
52 iyice bulayacan, bulagaç sora ilekge salasın ya da kevgirge alarnın ununu bir ile çitke
53 koyarsın gine kızgın maynı aygazğa ya da ocakta köbürek bulacak hemen bir avuç
54 bir avuç alıp maynın içine salarsın salugun bilen birge hemen kevgir bilen alasın da
55 çitke koyasın. Sora hepisini kızartıp bitirgeç şerbetni de koyu şerbet yasıyacan
56 şerbetin de baya koyu bulgaç hamur sovak sıcak ılık şerbet içine salıp alarnı
57 yağından kevgir bilen alıp bir tabakğa düzeltip yebiştirip koyacan o da tatlı bolur,
58 üzerine de bonbon şikerleri bula alardan süs tiye yasap koyarsın. hamúr çeşitleri de
59 bunnar belki gene bilgennerim vardır ama aklımıza geldikçe süleriz.

60 - Saban toyu?

61 G.G: Saban toyu her yerde oluyo güzel olur şimdi biznim Tatarlar küp bulğan sayın
62 biznim köyde bula amma kiçen sine bi buçuk sine iki sine bula yata indi o zaman
63 köyge yine kitkeniyik. Anda tā Efendiköprüsü'nden kileler Alaşehir'den
64 Karakova'dan kileler İstanbul'dan tatarlar kile Eskişehir'deki Tatarlar kile Konya
65 Cihanbeyli Böğrúdelik'den Tatarlar kile. Herkes özleri neste hamúrlardan köbürek
66 köbürek yasap kileler. Sämawirler kitireler sämawir çäyi yasıylar tabi köynün
67 muhtarı da biraz yemek katkısı bolsun diye yemek yasıyı ama gine herkes özünün
68 kitirgenini yasıyı o belişler vak belişler zor belişler samusalar açık avızlar pilmen
69 yok da normal hazır hamurlardan da yasap kileler. Sora Kazakistan'dan kızlar kile
70 alarğa bir toy yeri yasıylar andan kilgenner matur matur toy yasağan şikilli oynuyılar.
71 Sora yarışmalar bıla herkes özünün kıyafetini kitire Kazakistan'dan kitirgenner
72 munda alğan arkadaşlar o kıyafetlerini kiyeler. Sora alar bilen oyunuyiler sikirip

73 sikirip b r de biznim toylarımız bula toylarda da hazır kız yağına malay yağı kız
74 tarafından kız istemeler falan onları iyce bilmiybiz amma toylarını bilgenim kadar
75 alarnı anlatayım kız yağına hazır malay yağından baralar kız yağı da kıdaça kıdaça
76 diye g rbunnar akerdiyonnar bilen  vveli şuğay  alıp  alıp şey yap annar andan
77 kilenner de sikirip sikirip oynıyiler alar da alarnı  ak ıralar sofralar koyalar aşlar
78 aşıylar itli berengili aşlar tokma   orbaları yasıylar alar bilen b r ge aşap anda da
79 kine oyunları tabi hep farklı bula hi  m ndan şikilli oyun bulmıy  bas ızım epipelere
80 bar sikiriptirgen oyunları bar şulay tiyip toylarını da yasıylar hazır indi hepsi de
81 T rk eleşip bitken indi biznim toylarımız.

82 - B r anınızı anlatır mısınız?

83 G.G: Rahmetli babamlar sa  bol anda B  r delik'ten k p k na lar kileleryi o
84 zamannar ırler  ad nlar iy dolu k na larla. Tabi o zaman biz bala bul anız sikiz on
85 yaşlarında bala tabi bize de oyunları g steriyolar. Kızım ş yle oyna b yle oyna
86 g sterdiler. Bizi artık onnar da kameralara  ekiyolar bi alkış yapıyolardı. Ben onu hi 
87 unutamıyom hep b y kt  şimdi diyom aklım olsa gene oynardım herhalde o  atıramı
88 hi  unutmuyom. Yani hep yaşlı  ad nlar oluyo   v bu bala da irengen bu bala da
89 irengen diyip hepsi alkışlayalariyi biz de... seviniyoduk.

-10-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Çifteler

Kaynak şahıs 1

Adı: Münevver BAYAR

Doğum Tarihi: 1947

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği:

Konu: Eski günler, adetler, yemek tarifi

1 - Adınız soyadınız?

2 MB: Münevver kızlık Ablay.

3 - Kaç yılında doğdunuz?

4 MB: Kırk yidi.

5 - Nerede doğdunuz?

6 MB: Osmaniye Köyi.

7 - Ne iş yaparsınız?

8 MB: Ev hanımıyım.

9 - Eğitim durumunuz?

10 MB: Béşten çıktım işte.

11 - Bize yemek tarifi verir misiniz?

12 M.B: Beriyim. Bir çeyi pilmen için iki dene yumurta bir çay bardağı su kaynamış su
13 unıla óamırını basabız anı açabız heybetlep dört küşe dört küşe kesebiz içine de
14 kıymanı öözirleyibiz suwan karabiber tuz anı karıştırabız heybetlep unı içine koyıp
15 bılay kulak kibik bükebiz yasıybız andan sora anı çitke koyabız kazan asabız ikibizni
16 pişirebiz ilk pişkestini alabız un pilmennerini salıp on bész dakika kaynatabız anı biz
17 çorbalı aşıybız kıırı tigöl biraz häfif çorbalı aşıybız pilmen tarifi de şulay Samusanı da
18 edİM pakmayağı suw karıştırıp basabız heybetlep anı kabartabız içini öözirleyebiz
19 berengili pişirebiz anı iyice ézebiz anara karabiber tuz suwan salıp karıştırabız
20 öözirlep koyabız o kıamır kıabargaçtın yuvarlap yuvarlap koyabız çitke. Mayını
21 koyabız kazanga may kızargıçtın salıp salıp alabız.

22 - Peki adet gelenek göreneklerinizden ne hatırlıyorsunuz, onları anlatır mısınız?

23 M.B: Évvelki zamanın toylarını biraz anlatım Bizim zamankı başta kızını sırabız

24 sıragandan başlıyım da kızı sıırıylar. ? Kileler tÀbi birkaç kire kileler Hayırlısı bılsın

25 diyeler biresileri kilseler. Bizni bireler bireler Àmma hısım akrabanı çakıralar başta

26 biznim kızımızını sıırıylar siz rızasız mı tabiy hala bıla tiyze bıla amca bıla dayı bıla

27 ebiyin deden hepsi kileler hepsi rāzi bılsalar bireler iş bitkeç sinden sıırıylar min

28 özüm ne eytiyim hindi barasın mı barmıysıñ mı diyeler indi babam eniyim birse

29 nasip kürseler münasip kürseler yani rāzimin diyesin. Andan bireler birgeçtin ezirek

30 bawırsak pişireler ikinci kını bawırsaknı pişirip bir bıça yasip söz bawırsağı bireler.

31 - Söz bohçasında neler oluyor?

32 MB: Söz bıçasında bu sıragandaynan anla sonra da söz bıçasına da eniyye bir

33 marama etiyye bir peşkir kuyalar. O söz bireler indi kızını da bireler. Tır yakda

34 küstengeç kile o söz şeyibilen bawırsak kite ya bawırsak tabağına koyıp çerezler

35 koyalar ivelden sakız bik modayıdı sakızlar koyalar anıyı bireler. Andan sıñ tağın

36 yaPİğdan kişi çakıralar. Bik ağırıyı bizniñ adetler kişi çakıralar hısım akrabanı

37 çakıralar söz yasıylar çäyler yasap samusalar açık awüzlar pişirip süz bılay söz bılgaç

38 yäniden tağın nişan bılaşıyleşeler şul vaòıtta nişan yasıasak diyeler andan sıñ nişan

39 bılay nişan nesneleri alalar damatka kız yağı damatka ala çamaşırın kazağın baştan

40 ayak alalar indi entarisiñ çorabıñ digen kibik kız. Malay yağından da siñe kile indi

41 kilinke çamaşırını kiyecegi nişanlılık elbisesi köyneklere éveli öezir köynek yoğıyi

42 canım tikelerini eniylerimiz cıgılışıp andan nişan yasıyiler. Andan sıñ meher kile toy

43 yasıycak bıldılar mı toynı siyleşeler mi meher kilgende bu kız yağına bıça kuyalar

44 malay yağından kilgen de kız yağına kuyalar bıça eniye hısım akrababağı éveli bik

45 kübiyi amcağa dayığa herkeske koyalar yÀni yakınlarına bıça koyalar nişanlılık

46 könnegin neyin kile anı bohçalar bilen nişan eyiteler tizilişip bılay sırabilen

47 tizileşeler bir bohçada çamaşır bir bohçada köyneği bir tepsilerbilen bawırsaklar zör

48 gıtmiş... ol bawırsaklarını birisi tuta. Kuş tili gider bir kuş tiliyimiz de bar bizniñ ol

49 kuş tili tepsige, aşadıñ mı?

50 - Ben yedim, evet.

51 MB: Andan sıñ kuş tiliyler bıla malay yağına kite bu andan malay yağından kız

52 yağına kile ol tepsiler çerezler sağızlar hepsi tizilişip bir de gerbunnar çalalar. Biznim

53 kol gerbunnarımız bar oramlarğa çıkalar. Kıdaça karşırlar ey kıdaça kile diyeler ol

54 kıdaçalar kilgende kollarından indi bılay çérezler böle çérezleri siyiptireler. Balalar
55 ciyalar évvelden balalar kübiyi ol sağızlarını çérezlerini topluyılar andan sını
56 gerbunnarbilen karşılap ...

57 Çünki évvelden bizni çitke bık vermiyleriyi köy içinde bıladıriyi biznimkide köy
58 içinde bildi. Malay yağından kıdaylar kile kıdaça diyiler indi kıldalar kile dedeler
59 camiden çıkkaç aşğa kileler andansın kına kiçesi yasıylar. İndi kız yağına kıınalar kile
60 küsteneçler kile şulay étip nişandan sınıra toy. Bılay toy arabaları da taksi bık
61 seyrekiiyi éveli ol cip bıladıriyi. Nemin apayım mâtúr arabasıbile kitti. Mâtúr
62 arabasına oturup kitti. Min cipbile kittim. Òazır indi taksi çıktı taksibile kiteler.
63 Andan sınıra yırlar şırlar tabi bir mâtúr arabasına delikanlılar malaylar bıla; kıızlar
64 ayrı Ē kıızlarğa nesne atalar malaylar arabaga. Şenlik, çalgılar bariyi éveli
65 dümbelekler bariyi, éveli dümbelek çala kıızlar. Malaylar üzlerine göre bayraı asalar
66 mâtúr arabasında. Ne onlar da üzlerine köre tatarca yırlıyılar. İndi şolay dip andan
67 kilin kilip diğ. Ol çeyizni yine mâtúr süsliyeriyi ya canım duvarlarğa ol kırepler
68 yazmalar tavanı bılay. Başta tavana töşiyileriyi yazma kırep. Andan sını duvarlarğa
69 bılay éveli basma iletiriyi toylarda ol basmalarını duvardan duvara dört metreyi
70 kadalar. Kışiler bitireler. Anın ol basmaların üstüne kine yazmalar mendiller ol
71 bıçalarını köşelerge koyalariyi, işlegen işlegeç bıçalarını. Ol çamaşırlar ol işnin
72 başından duvardan duvarğa çamaşır éveli kıaneviçe işliyeriyi matur buladıriyi sıp
73 çıkalar indi andan sıradan ol üy bir masa iki sandälye dört duvar yastığı masanın
74 üstünde bir iki bardak bir sürahi evvelki zaman ni bılacak. Kıız yağından da indi çiyiz
75 tabi haline köre herkes yasıydiriyi, bir kat yatak minderi, kıaneviçeden minderler
76 işliyeriyidik. Hepimiz alarnı yirge tizip çıkalariyi, matur buladıriyi. Ol sırmalar da
77 şeyler de ēy òazır kaya çiyiz mi var òazır otun tölturalar da kuyalar. Altı ay túra, bir
78 sene túra, dört bış sine tira tıraçılar bariyi ol çiyizi ama hiç açmiyler misafir kilse
79 karıylar kireler toz kirmiyi toprak kirmiyi bir matur bıladıriyi bir çiyiz üyi. Kaynana
80 bıla kaynata bıla éveli canım ayrı.... yoğıyi. Birgeyik hepimiz. Hazır herkes kite,
81 balayına kiteleler eleyına kiteler.

82 - Şimdi öyle

83 M.B: Hazır alay. Biznim munda o zamannar ... bık maturiyi toylarımızda. Andan
84 sınıra da iy sahibi ... Kıyev yapma, ikinci kini ... Múnça òazır alar kire biz múnça. Biz
85 kaç kışıge múnça yaktık eltimbilen birge. Paraları izlep, çäylar içip bık könüllü

86 bıladıriyi éveli zaman toyları. Ah keşke bılsa da körülse alar yâ keşke körsek diyibiz
87 biz. Çok güzel bıladıriyi amma yok hazır canım. Şulay tip toylar bitediriyi andan
88 kiçinirge ūraşasın hālinden keldiği kadar. Amma bizniñ disiplin yamanlığıyi
89 analarımızdan babalarımızdan. Kolin sınsa cinin içinde bılsın diyeleriye; kimsege bir
90 şey eytmiysiñ ne anana ne babana. Hiçbir şey eytmedik de körmedikte bılmıyım.
91 Bıla türlü vahıtın bıla canım ama eytemiyiz. Òazır analarına atalarına kitip eyteler ...
92 Andan kiçim de bılmıy. Şılay indi canım dünya şılay itip toyumuz bitediriyi.
93 - Cenazeleri sorayım bir de cenazeler nasıl olur?
94 MB: Cenazelerimizde canım işte bizniñ, ben eniyimkini anlatıyım. Babam rahmetlik
95 şe'erde öldi. Hastanede de eniyim yanımda öldiyidi. Benim eniyim bir iki sine
96 hasta bildi. Menim kardeşim de bÀzara kildi munda cuma kinni. Apkayttı. Mayısıyı.
97 Kiraznı neyin... kaytkan aş pişirdik. Eniyim yata; amma eniyim appağ alganiyi. Biz
98 niye eniyim bılay ağardı diyibiz Yatıptıra min kaytıp kittim üyime érken. Bu
99 öğretmen Muhsin bÀzardan kayttı. Min kittim üyime. Refik abiyiñ biber appaykan.
100 İlk daha mayıysa dolmabiber töldırıyım da eyimie de alakitemin aşasın didim. İndi
101 dolma töldıradırıyım, ol kardeşim kile apay didi tiz bizge bar didi eniyim kitipbara
102 didi kaya kite dimiken min de aptırmın da eniyim kitipbara didi. Minim yanımda da
103 iki kardeşim ikisi oturadıriyi. Anarğa bargan "Münire tiz kel eniyim kitipbara" didim.
104 O da balık kızartayken eniyime digen balık apparayım men. Zavallı balık tavada
105 Kalğan aygazda şul...? bardık eniyim kitipbara. İndi koñşumuz bariyi Medine anı
106 çakırdık. O yasin okúdı. Okıyı başaldı biz yidi kardeş yidimizde eniyimizin başında
107 tırúptúrabız.
108 G.P: Cenaze çıkkaç bide köyde önceden baştan ayak cenaze çıkkan iy kireç yoğıyi
109 evvelden aptoprag bütün iy baştan ayak badana bılır iğneden iplikke yıkanıp yäniden
110 koyularıdırıyi. Çünkü diyileriye zörlarımız şiy rahmetli bılgan kişinin azrayıl
111 soyyanda kanı çeçriyi diler. Söra maşallâ okúmuş küp bizim tatar milletinde. İşte
112 yidisi kırkı hepsi dúÀsız kaldırmazlar. Analarımız babalarımız da bık kıymetli
113 kişileriken okúyı okúyı rahmetli bıldılar işte.
114 M.B: Andan sıñ eniyim vefat_itti. Rahmetlik kãndil kãdir kiçesi kiniyi, ol ciryallar
115 kitti. İyimiz içini bir kürseniz bir aydınlık bir aydınlık. Menim eltimbile koñşumuz
116 eniyimin yanında tırdılar. İkinci kini bizni hiç iyde aşatmıylar, ikinci kinni
117 koşumuzun birsi çäyge çakırdı. Toplaşp cenaze yağında bir kōşu kalıptúra biz

118 kitebiz çäyge. Aşasın kilmiyi amma çağırılar yine çağırğaç barasın kişi yagina
119 aşamıyım disen de aşığa uğraşasın canım acıbilen. Anda sınıra da qayttık. Hısım
120 akraba kildi şerden şeyden kardeşleri eniyimin, babamın kardeşleri. Şulay itip
121 eniyimi topladık. Rahmetlik nurda yatsın. Andan söra qaytkaç mezargä apkiteler.
122 Mezardan qaytkan ırlar qaytıp dúÀ iteler. Biz te ite. Bılğan qatınlar bılğan hısım
123 akrabalar yasin okúyibiz, bağışlıyibiz ruhúna; amma herkes ite. Akşam da tebÀrē
124 okúyibiz, yidi kin tebÀrē okúyibiz. Allah kabıl itsin. Yidisini okútabiz. Andan herkez
125 dağılan indi canım. İyi iyine yolu yolına digen kibik. Şolay işte ölümlü dünya da
126 bılay.

127 - Bildiğiniz bir türkú, mani var mı?

128 M.B: Tatarca bar tabik, eytiyim mi?

129 - Çok sevinirim.

130 M.B:

131 Altın baldak al taslı

132 Kimiş baldak qan taslı

133 Yılāma caniyim yılāma

134 Minim niçekim taşliyi

135

136 Enkeynimizge tabqancakqa

137 Al biylege biylege

138 Al biylegen gel biylegen

139 Bahtın bılsın diybegen

140 Kúp bilidirimiyi min

141

142 Bırakıp kile bırakıp kile

143 Rahat körmiyi kalabız

144 Yış kömirler uzuppala

145 Rahat körmiyi kalabız

146 - Unutmadığınız bir anının var mı?

147 G.P: Òazır bu nişannı zor abıstayım, abzıyım hep birlikte yatabız nişanlıbıle

148 siyleşmesin diy. Biz de arkadaş kittik munargä göya. O künde bular haberleşkenner

149 nişanlısıbıle mahsus biz tışqa lavoboga çıkacaz tıp çıkacaz, munı da çıkaracaz

150 arabızda; amma muni taşlap kirecez tışta. Bu biz ikinci dā çıkkançık anda
151 nişanlısıbile körüşecek tışta. Tigiler elektirik yok tabi; abıstıylar abzıylar
152 fark_itmediler. Biz kirdik, yattık. Bu da didi biş dakika sıra kilip alırsız, uzatmayız
153 điti. Biz de maşsus çıkmadık bir sāt iki sāt.
154 M.B: Alacağım bılsın bulardan alacağım bılsın.
155 G.P: Bizge iyice kızdı. Şulay bir şey yaşadık o zaman. Her zaman kilişebiz aklımıza
156 kile.
157 - Yakalandınız mı?
158 M.B: Yakalanmadık da halamın kıızı da bar, amcamın kıızı indi birgeyiz hepimiz de
159 yine de eniyim... sizgen de kaneviçe işliybiz lambaynan canım. Hepimiz her yakda
160 işlerimiz túra hindi bular eytkenner ki küsteneç... zor eniyim körür đigenner hindi
161 tabi apkeleynik küsselesni nişanlısın kilgeç apkitmezsın. Bular hemen bir minder
162 kúygannar benim yirime dip, düşekke mindernin üstine yapğannar yanlarına
163 yatırgannar eniyim kirgen, karağan iyi kıızlar tamam. Ama hemen dúvar yastıkların
164 astına karağan karağan tigi şıtırtağan iş çantalarımız şıtırdağan. İndi kanevçelerimiz
165 yumaklarmız. Bular kilişeleriye, mini de alarga çıkmıyılar. İrrabbim Allahım sıkılam
166 andan alışmıgaz o zaman on yidi yaşındabiz. Korkağan indi, nişanlın emme; ne de
167 bılsa şey. Andan sıñ bılar çıktılar alacağın olsun didim, küp túrdınız đitim bularğa.
168 Yürüye çıkıp almağanlariye meni. Allahım bi muzırlariye munnar vay vay. Andan bır
169 koşumuz bariye. Münever Refik keldi ağırsa, kıaya küsteneç kıaya sağız tip kirediriyi
170 rahmetlik. Biricik üyimiz bar yok kirediriyi kıaya köstersin bir yeni aşıp. Alar da
171 keldi kiçti. Şulay tip canım ne biliyim artık daha kübiye bizniñ anılar.
172 G.P: Küsteneç diyoz da biz aşdırıyık. Bizni yakalamaga uğraşıye munıñ eniyisi, zor
173 eniyim. Min bik şeytanıyım canım. Sōra biz körmeden de minder astlarından felan da
174 izleyidiriyi. Hangi nesne kitirdi acaba kıyev dip küsteneçnin özünü biz aşdırıyık.
175 Minder astına boş kaneviçe yumaklarını koyup. Ay kafızler diyidi min de küsteneç
176 diyip o sangıyom dip rahmetlik. Sanki işte gençlik ortağa koy herkes aşasın.
177 - Var mı başka anı?
178 M.B: Men bilmiyim var mı senin aklına kilgen
179 G.P: Yok herhalde
180 M.B: Biz halamlara kitediriyik. Halamnın iki kıızı bariye, amcamnın iki kıızı işte. Biz
181 bularbilen birge bir yatakta üstik. Eniyisi öldü rahmetlik on bir yaşında. Eniyim

182 rahmetlik kilip şeyde tırdıriyi... Biz ikimiz siyleşip yatadıriyik. Hocaya birge
183 gitediriyik. Amma tahan var ya bir kelini birkaç kire geleyiyi minim yağıma kilgen
184 perdelerini kıradıriyik bēk hiç ışıık kaldırmıdıriyik kilmesin kürmesin, hazır bılsa
185 üzleri çıkıp tırılariyi. Perdeler kara nesnelere karayi hiç ışıgımız görünmesin
186 kilmesin kimse de gitsin. Şolay yok indi başka da anlattık canım.
187 - Nasıl evlendiniz?
188 M.B: Bizde görücü usúli canım on yidi yaşında kıaya yürür bun var... işten küçten
189 köy yirinde körücü usúli ya Allaha şükür çok mutlubız çok şükür. Bir malayım var;
190 iki kıızım öldi rahmetlik. Allaha şükür bu künimize işte
191 - Ne iş yapar?
192 M.B: Çifçi
193 - Torunlar var mı?
194 M.B: Var torunlarım iki tane. Birsı üniversiteni bitirdi birsi üniversiteğe gidecek.
195 Kelinim oğlúm mında, mındalar. Çalışalar işte, hem okúyalar hem çalışalar. Çok
196 şükür canım mutlubız. Yirim de iyi Allah'a şükür işte
197 - Tamam, teşekkür ederiz.
198 M.B: Bir şey tegül canım ne olacak.

-11-

Derleme tarihi: Mart 2014

Derleme yeri: Çifteler

Kaynak şahıs

Adı: Zübeyde TIRPAN (ZT)

Doğum Tarihi: 1969

Yaşadığı yer: Çifteler

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

Konu: Anılar

- 1 -Adınız soyadınız?
- 2 ZT: İsmim Zübeyde Tırpan.
- 3 - Kaç yaşındasınız?
- 4 ZT: Min özüm kırk biş.
- 5 -Nerede doğdunuz?
- 6 ZT: Küyde.
- 7 -Hangi köyde?
- 8 ZT: Kuruyük.
- 9 -Ne zaman geldiniz Çifteler'e?
- 10 ZT: Men munda yirmi bësh sine bıla.
- 11 -Evlenerек mi?

- 12 ZT: Etiyim kilgeniyi, andan sun min iylendim.
- 13 -Nasıl evlendin?
- 14 ZT: Mini kürgende kilgenner. Alay bılıp iylendim.
- 15 -Çocuk var mı?
- 16 ZT: Balalar, üç dene malay bar.
- 17 -Okula gidiyorlar mı?
- 18 ZT: Mektepke kiteler
- 19 -Köyde büyük mutfaklar var mıydı bahçede?
- 20 ZT: Aşkanalar bariyi, fırın iyleri bar. İyden tışarda bıla âlar
- 21 -Peki banyolar nerdeydi?
- 22 ZT: Mınça tiyip eyteler. Alar iynin baya küb uzagındalar. İynin yanında bılmıylar
- 23 hani böle aşkana kibik. Uzakta búlalar.
- 24 -Peki munçalar nasıl oluyordu?
- 25 ZT: Mınçalar iki katlık mında suyunalar, bölük búla. Anı yassı taşlar bilene örgenner,
- 26 içinde hayvan kübresi yakalariyi. Bir dedağdan kiskenneri çalıları. Anın üzerinde zur
- 27 kazannar bariyi. Anı su bile tuturup taşlar kızayi sağuna şiklinde.
- 28 -Modern saunanın eski hali.
- 29 ZT: Házırki sağunaların, alay tüşün. Nefes tarlığına pirebir kileyken.
- 30 - Zübeyde Abla, köyde at kesiyorlarmış. Senin çocukluğunda da kesiyorlar mıydı?
- 31 ZT: Minim kinçliğimde bile keseleriyi de. Min aşadım; fakat mında kilgeçdin yok,
- 32 alay bi şey.
- 33 -Ama güzel mi?
- 34 ZT: Yani

- 35 -Güzel.
- 36 ZT: Yahşi, niçik eytiyim. Anı pıçak ile kıyalar, kimyonna yugurup mayda kızartalar.
- 37 -Köfte gibi mi oluyor?
- 38 ZT: Ekseri normal köfte şeklinde oluyor; ama biraz küçük tutcaksın. Yoksa biraz 'ey
39 oluyor, pişmiyor. Hani at kart ise pişmiy.
- 40 -Yağsız olduğu için mi acaba atın eti?
- 41 ZT: Hayvan yügürüp kitkeni için kas yasağan. May yuk. Bir el kadar, şüle may çıka;
42 anı üzleri arasında belekey belekey vak vak üleşeler.
- 43 -Kalbe iyi geliyormuş, öyle diyorlar?
- 44 ZT: Üksürge kişilerge yani ciğer hastalığı bulğannara; verem değil de buronşit
45 ekseri buronşite iyi geliyormuş. Balnan yugurup anı vak vak yutalariken.
- 46 - Senin yaptığın Tatar yemeği var mı?
- 47 ZT: Hemisini unutkan mın.
- 48 -Tatarlar çaya çok düşkün oluyormuş. Doğru mu?
- 49 ZT: Muna ƣazır min şiker kuyğanım ya buna. Anın zur bardağı bıla; ana bir kerede
50 kuyalar. Üzleri vişne reçeli yasıyıp, bir kaşık vişne reçelini aşıylar. Mına çineyakni
51 ağzına yürütüp yutalar. Olay çay içeler. Bu minim zör eniyimden ƣalğan. Mina
52 kitirgen eniyim sinde tırsún tiye.
- 53 - Köyde kaldığın zamanlardan, gençliğinden hatıraların var mı?
- 54 ZT: Nesni anlatıyım. Minim ekiy ö kadar fena bir kişiyidi ki. Min ne bayram kürgen
55 min; ne toy kürgen min. Kaysını anlatıyım min siğa anı hiç tişme.
- 56 -Peki, var mı anlatmak istediğin bir şey?
- 57 ZT: Tuylarımız ekseri kızları çalıp oynıylariyi. Hızır şéklik çalğı yokiyi. Kızlar
58 üzleri çalıp oynıylariyi. Malaylar da kariyi anda. Alay üzleri çalıp üzleri oynıylariyi.

59 - Ne güzel.

60 ZT: Yani, munan şeklik tümbelekleri bariyi. Kimisi tupraktaniyi. Ekseri tuprakdan
61 zaten küyde bir tümbelek bariyi. O da andan ana kizeturiyi.

4. BÖLÜM

SÖZLÜK

-a-

abıstay: Ağabey (1/106)

abzıy: Amca (1/54)

açık avız: Hamur işi, yiyecek (9/68)

āğnat: Anlat- (3/118)

alar: Onlar (7/93)

alay: Öyle (11/14)

apay: Yaşlı kadın (10/99)

apkayt- : Alıp git- (7/78)

appag: Bembeyaz (10/95)

arık: Temiz (1/141)

aruv: İyi, güzel (4/27)

ast: Alt, aşağı (1/24)

aş: Yemek (10/95)

aşa-: Ye- (1/107)

aşkana: Mutfak (11/23)

ata: Baba (2/79)

avız: Ağız (1/27)

avul: Köy (1/14)

avúldaş: Köylü (1/57)

ayile: Aile (2/27)

äzgine: Azıcık (4/30)

-b-

bala aga: Çoluk ocuk (1/70)

bala: ocuk (3/93)

baldak: Bardak (10/127)

bar: Var, mevcut (10/154)

bar- : Var- (10/128)

başkızım: Yöresel oyun (9/79)

bavırsak: 1. Bağırsak 2. Tatlı bir yiyecek (9/22)

belekey: Ailenin küçük çocuğu (4/44)

beliş: Bir tür hamur işi (9/68)

ber: Ver- (1/134)

berengi: Patates (2/48)

bik: Pek, çok (6/98)

bilen: İle (4/64)

bır: Bir (1/16)

birge: Birlikte (10/179)

bö: Bu (1/49)

boşboyunduruk: Başıboş (8/36)

búlay: Böyle (1/14)

bıa: Boğa (10/102)

-c-

cigit: Yiğit (1/86)

ciğil: Yığıl-, toplan- (6/52)

cip: Topluca, hepsi (1/29)

cip: Arazi aracı (4/60)

-ç-

çakır: Çağır- (9/77)

çây: Çay (4/12)

çineyak: Fincan (11/50)

çit: Taraf (10/56)

çiyin: Toplanma (1/31)

çiyiz: Çeyiz (10/76)

çömiş: Kepçe (1/101)

-d-

dahan: Daha (7/32)

-e-

eniy: Anne (7/37)

epipe: Masal, destan (9/79)

ér: Erkek, koca (3/102)

eyt: Söyle- (2/66)

ezginek: Azıcık (3/177)

-f-

familya: Aile (6/28)

-g-

gärbun: Bir müzik aleti (7/29)

gine: Yine (4/37)

gocuğ: Mont (3/176)

-h-

haşaş: Haşhaş (4/63)

hazırkine: Şimdikiler, yeni nesil (1/77)

hēç: Hiç (7/101)

hemisi: Hepsi, tümü (11/47)

heybetlep: Büyükçe (6/36)

hisap: Hesap (3/239)

-i-

iğren: Öğren- (6/46)

ikin: Ekin (3/163)

ikmek: Ekmek (9/11)

indi: Şimdi (9/24)

iski: Eski (8/13)

işî-: Üşü- (3/178)

itkilen-: Etkilen- (1/154)

-k-

kafiz: Kafir (2/171)

şamır: Hamur (10/27)

kara: Bak- (1/113)

kartay: Yaşlan- (1/80)

kaya: Hani, nerede (10/165)

kayde: Nerede (5/53)

kaysı: Hangisi (11/55)

kayt: Git- (8/58)

kıçkır: Bağır-, haykır- (7/101)

kıdaça: D n r (9/75)
kımız: At s t yle yapılan i ecek (5/47)
kıta: Yaşlı kadın (1/28)
kıtabey: Yaşlı erkek (1/28)
kıyı: Kuyu (1/14)
kızık:  zen-
kibik: Gibi (5/31)
ki : 1. Ge - 2: gece (6/82)
ki kine: Ge  vakitte
kil: Gel- (8/27)
kilin: Gelin (10/40)
kimiş: G m ş (10/128)
k n: G n (3/148)
 niş: Geniş (4/43)
 iri: Geri (9/35)
kirpi : Kerpi  (9/26)
kitipbara: Gidip var- (10/100)
kiyev: Damat (10/170)
kiyim salım: Giyim kuşam (6/88)
k mtan: Komutan (7/102)
konak: Misafir (1/98)
  rke: Kaz (4/118)
k ynek: G mlek (10/41)
k b rek:  ok a (9/53)
k  tene : Hediye (2/32)

küp: Çok, fazla (1/155)

küy: Köy (1/16)

-m-

maḥana: Bahane (1/51)

maḥsus: Mahsus (10/148)

malay: Erkek çocuk (11/16)

matur: Güzel (5/26)

may: Yağ (9/27)

men: Ben (3/125)

mında: Burada (1/48)

miḡa: Bana (3/131)

miñ: Bin (6/13)

mingteş: Yaşıt (1/101)

múnça: Bir tür banyo (10/82)

munta: Burada (3/153)

-n-

niçik: Nasıl (6/20)

niden: Neden (3/286)

-o-

oḡútiçı: Öğretmen (6/69)

oram: Sokak (10/52)

Örus: Rus (6/15)

-ö-

öz: Kendi (1/11)

öruf: Örf (6/87)

-p-

parisi: Tamamı (6/93)

peşkir: Havlu (10/33)

pilmen: Bir tür hamur işi (9/68)

-r-

reçberlik: Çiftçilik (5/12)

rey: Oy (1/77)

-s-

saban: Tarım aleti (6751)

sabantoyu: Harman sonrası şenlik (1/148)

säffer: Sefer (2/13)

samusa: Bir tür hamur işi (10/37)

savın: Özle- (2/83)

saṽ-: Sağ- (9/82)

siftā: Siftah (7/93)

sikirip sikirip: Şıkıdım şıkıdım (9/76)

sikiz: Sekiz (6/13)

sine: Sana (8/39)

sir: Sor- (9/34)

sıray: Sonra (1/91)

sö: Su (3/13)

soṽ: Su (9/55)

soʻan: Soğan (10/27)

sowuk: Soğuk (3/223)

soy: Kes- (4/23)

sú- : Sor- (1/54)

-ş-

şeher: Şehir (1/77)

şikil: Şekil (9/79)

şimdi: Şimdi (1/19)

şolay: Şöyle (1/34)

-t-

tab: Bul- (1/135)

tabış: Buluş- (5/36)

taşla: Bırak- (8/26)

tav: Dağ (2/23)

tegül: Değil (9/18)

temeke: Tütün, sigara (3/283)

temni: Lezzetli, tatlı (1/138)

Terkçe: Türkçe (1/45)

tiğisi: Diğeri, ötekisi (1/67)

til: Dil (6/43)

Tirik: Türk (6/65)

tişir: Düşür- (1/43)

tizel: Çabukca (8/76)

töğan: Kardeş (6/24)

toğúz: Dokuz (7/4)

toy: Dügün, toplantı (6/52)

toy çiyin: Dügün dernek (1/31)

tuprak: Toprak (11/60)

tüben: Alt, aşağı (9/14)

Türkçeleş: Anadolu adetlerine benzeme (9/80)

-ü-

ūra: Uğra- (1/12)

ül: Öl- (3/216)

üstir: Yetiştir- (1/116)

ütkel: Yaşlanmak (1/115)

üy: Ev (1/106)

-v-

vaht: Vakit (7/23)

vak vak: Küçük küçük (9/50)

-y-

yag: Taraf (10/115)

yalgız: Yalnız (6/66)

yangır: Yağmur (3/177)

yasa: Yap- (3/184)

yâş: Yaş (7/25)

yır: Şarkı, türkü (1/86)

yırla: Şarkı söyle- (6/45)

yıksek: Yüksek (6/83)

yïri: Gez- (3/179)

yizni: Enişte (7/63)

yuğun: Yıkan- (9/15)

-Z-

zor: Büyük (7/14)

5. BÖLÜM

KAYNAKÇA

Akar, A. (2005). *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Arat, R. R. ve Temir, A. (1992). “Türk Şivelerinin Tasnifi”, *Türk Dünyası El Kitabı (Dil-Kültür-Sanat)*, Cilt 2, s.224-247, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Arat, R. R. (1987). *Makaleler*, C:1, TDK, Ankara.

Atalay, B. (1988). *Divanü Lügati ’t-Türk Tercümesi*, 4. Cilt, TDK Yayınları, Ankara.

Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.

Boz, E. ve Aktaş, G. S. (2017). *Eskişehir İli Dil Atlası*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Caferoğlu, A. (2001). *Türk Dili Tarihi*, Alfa Yayıncılık, İstanbul.

Demir, N. ve Yılmaz, E. (2015). *Türkçe Ses Bilgisi*, (Editör: Hülya Pilancı), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Gabain, A.V. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*, Çev. Mehmet Akalın, TDK Yayınları, Ankara.

Hudyakov, M. (2009). *Kazan Hanlığı Tarihi*, Türk Dil Kurumu Basımevi, Ankara.

Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara

Karahan, L. (2011). *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması* (2. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. 331

Korkmaz, Z. (1998). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara.

Öner, M. (1998). Bugünkü Kıpçak Türkçesi, TDK Yayınları, Ankara.

Özkan, F. (1997). *Osmaniye Tatar Ağzı*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara, 668

Özyetgin, A. M. (2006) “Tarihten Bugüne Türk Dili Alanı”, *Yeni Türkiye Dergisi Yayınları*, (Çevrimiçi).

http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/ozyetgin_tarihten_bugune_turkdi_li.pdf

Taymas, A. B. (1966). *Kazan Türkleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 15.

Tekin, T. (2005). *Çağdaş Türk Dilleri* (Makaleler 3), Grafiker Yayınları, Ankara.

Tuna, O. N. (1986). *Türk Dilbilgisi (Fonetik-Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları, Malatya.

Yılmaz, E. (2007). “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Turkology In Turkey*, Selected Papers, Studia Uralo-Altaica 47: 521-539, (Editörler: László Károly, N. Demir, E. Yılmaz) Szeged.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bugün Tataristan Muhtar Cumhuriyetinde konuşulan ve Kuzey Türkçesi içinde tav grubunda yer alan Kazan Tatarcası Eskişehir Çifteler ilçesine bu bölgeden göçenler tarafından konuşulmaya devam edilmektedir.

Tarihi ve coğrafi koşullarla göç eden ve Çifteler'e yerleşen Kazan Tatarları dillerini konuşmaya devam etmekte ve aynı zamanda aynı dil ortamını paylaştığı Türkiye Türkçesinden ve gelişen teknolojiiden etkilenmişlerdir.

Yaptığımız bu çalışmada derlediğimiz metinlerdeki dil malzemesine göre tespit edilen belli özellikler şu şekildedir:

1. Türk dillerindeki /e/~i/ değişkenliğinde söz başı ve söz içinde /i/ tarafında olduğu görülür.
2. /o/ ve /ö/ ünlülülerinin Kazan Tatarca Türkçesinde olmadığı ve Türkiye Türkçesindeki bu seslerin yerine /u/, /ü/, bazen de /ı/, /i/ seslerinin kullanıldığı görülmüştür.
3. Genel olarak kalınlık-incelik uyumunun olduğu görülmüştür. Bazı ekler Türkiye Türkçesindeki gibi uyumu bozar. (Şimdiki zaman ve i- fiilinde uyuma aykırılık görülür.)
4. Düzlük-yuvarlaklık uyumunda ise tutarlılık yoktur.
5. Nazal n sesinin kullanılmaya devam ettiği görülür.
6. Söz içi /p/ sesinin /b/ sesine dönüştüğü görülür.
7. Eski Türkçe söz başı /b/ ünsüzünün korunduğu görülür.
8. i- fiili görülen geçmiş zaman çekiminde idi>iyi şeklinde gelişme göstermiştir.
9. Geniz seslerinin /nl/> /nn/ benzeşmesi düzenli bir şekilde görülmektedir.
10. Söz içi /k/, /ķ/ sesleri /ğ/ ve /g/ seslerine dönüşür.
11. Söz başı /k/ ve /t/ seslerinin çoğunlukla korunduğu görülmektedir.
12. Kuzey grubu Türk şivelerinde olduğu gibi söz sonu ve hece başı /ğ/ sesi sesi /v/ sesine dönüşür.
13. Kıpçak grubundaki diğer şivelerde olduğu gibi çift ünlü sıkça görülmektedir.

14. Morfolojik açıdan bakılığında Eski Türkçe küçültme eklerinin kullanılmaya devam edildiğı görölmektedir. /gInA /

